

Wat werkt bij de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren?

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	8
1.1. Update dossier	8
2. Omvang, oorzaak en context	10
2.1 Definities	10
2.2 Omvang en doelgroep	11
2.3 Hoe worden jongeren dakloos?	12
2.4 Risicofactoren op drie niveaus	16
2.5 Wet- en regelgeving	22
2.6 Ontwikkelingen landelijk en lokale politiek	25
3. Wat werkt in de aanpak?	28
3.1 Preventie	28
3.2 Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen	30
3.3 De basis op orde	33
3.4 Maatwerk	37
3.5 De houding van de professional	41
3.6 Veelbelovende aanpakken	45
4. Conclusies en reflectie	53
5. Bronnenlijst	56
Input Jongerenpanel	68
Reflectie van professionals	74
Bijlagen	79

Samenvatting

Dak- en thuisloosheid ontstaat meestal niet plotseling. Er is vaak al veel gebeurd voordat het zover komt. We spreken van een proces, dat voor ieder individu anders verloopt, waarin overeenkomsten en patronen te onderscheiden zijn. Duidelijke signalen van dreigende dak- en thuisloosheid zijn bijvoorbeeld het zonder toestemming 's nachts van huis wegblijven, weglopen of het tijdelijk uit huis gezet worden. Veel dak- en thuisloze jongeren hebben een problematische relatie met hun ouders die kan leiden tot een situatie waarin de jongere, vaak na een conflict, uit huis wordt gezet of wegloopt. Ook raken veel jongeren dakloos na vertrek uit een instelling en speelt de krapte op de woningmarkt een belangrijke rol. Door al deze verschillende problemen komen jongeren terecht in een instabiele woonsituatie. Ze zwerven vaak tussen logeeradressen bij vrienden, kennissen en instanties. Sommige jongeren overnachten in overdekte openbare ruimten of in de buitenlucht. De problemen nemen verder toe en de kans op een stabiel leven verder af.

Cijfers en ontwikkelingen

Het aantal dak- en thuisloze jongeren tussen 18 en 27 jaar werd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), op 1 januari 2021, geschat op 5.760. Dat is bijna een halvering ten opzichte van 2016 toen waren er ca. 10.675 dak- en thuisloze jongeren geregistreerd. 17 procent van deze dak- en thuisloze jongeren is vrouw en 83 procent man. In vergelijking met de totale populatie daklozen verblijven jongeren relatief vaak in de vier grote steden en hebben ze vaker een niet-westerse achtergrond (CBS, 2004, 2016, 2018, 2019, 2021).

De laatste ontwikkelingen laten een stijging zien in het aantal dak- en thuisloze jongeren (Leger des Heils, 2022). In hoeverre deze trend doorzet, is nog onduidelijk. De cijfers lijken de laatste jaren te variëren.

Samenvatting

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Routes of dynamieken

Dak- en thuisloosheid ontstaat door een samenspel van verschillende factoren. We zien een aantal typerende routes of dynamieken die leiden naar dak- of thuisloosheid:

Niet meer thuis kunnen wonen

Door een problematische gezins- of thuissituatie kunnen jongeren niet meer thuis wonen. Conflicten, psychische problemen, verslavingsproblematiek armoede en huiselijk geweld binnen het gezin, kunnen hier een rol in spelen.

Schaarste woningaanbod

Woningnood en onvoldoende betaalbaar woningaanbod maken het voor jongeren erg moeilijk om geschikte woonruimte te vinden. Voor huurtoeslag komen ze niet altijd in aanmerking. Jongeren zijn aangewezen op wonen bij kennissen, huisjesmelkers of illegale woonvormen. Hierdoor ontstaan regelmatig problemen zoals betalingsachterstand of conflicten met huurbaas, waardoor jongeren dakloos raken.

Toegang tot werk en inkomen

Het minimumjeugdloon en de bijstandsuitkering voor 18-21-jarigen zijn ontoereikend om zelfstandige woonruimte en vaste lasten te betalen. Door het ontbreken van een briefadres en de verplichte vier-weken zoektermijn raken jongeren snel in financiële problemen. Door hun problemen stoppen veel jongeren met school. Dit maakt het moeilijk om een baan te vinden.

Vertrek instelling en ontoegankelijke hulpverlening

Een deel van de jongeren raakt dak- of thuisloos na uitstroom uit een jeugdzorginstelling, beschermde woonvoorziening, verslavingskliniek of gevangenis (Leerdam, e.a., 2021). Deze jongeren zijn vaak onvoldoende voorbereid op een zelfstandig leven en kunnen op niemand terugvallen. Boven de 18 jaar stopt Jeugdhulp. Door wachtlijsten en strenge criteria is het moeilijk om passende hulpverlening te vinden. Problemen kunnen daardoor snel opstapelen.

Problemen en uitdagingen

Dak- en thuisloze jongeren moeten zien te overleven zonder huis, hebben te maken met schooluitval, traumatische ervaringen, psychische problemen, schulden, stigmatisering en verslaving. Deze problemen zijn van invloed op hun mogelijkheden en maken het moeilijk om uit hun thuisloze situatie te komen.

Vaardigheden

Het ontbreekt jongeren vaak aan de benodigde vaardigheden om al een zelfstandig leven te leiden. Vanuit hun ouders of hulpverleners kregen zij niet altijd de juiste 'tools' aangereikt en velen hebben geen sociaal vangnet.

Samenvatting

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Risicofactoren

Er is vaak sprake van een combinatie van risicofactoren, waardoor jongeren dak- of thuisloos raken. We onderscheiden drie niveaus:

1. Structureel

Economische en maatschappelijke problemen. Deze factoren liggen buiten de invloed van de jongere zelf, maar dragen rechtstreeks bij aan het ontstaan of in stand houden van dak- en thuisloosheid. Het gaat om factoren zoals woningnood & schaarste, armoede, sociale uitsluiting en achterstelling & discriminatie.

2. Systeem

Inadequaat beleid en dienstverlening. Zo kunnen de moeizame toegang tot hulpverlening, de wachtlijsten, en tot een uitkering, bijdragen aan het dak- en thuisloosheidsprobleem. Bijvoorbeeld de 'kostendelersnorm' waardoor mensen worden gekort op hun uitkering naarmate er meer volwassenen een woning delen. Per 1 januari 2023 is de leeftijd van de kostendelersnorm verhoogt van 21 naar 27 jaar.

3. Individueel

Problemen in de leefwereld en relaties zoals geweld in huis, conflicten binnen het gezin of relaties die worden verbroken, kunnen leiden tot dak- en thuisloosheid. Door deze conflicten kiezen de jongeren er zelf voor om niet meer thuis te wonen of zijn de jongeren niet meer welkom bij familie of een partner. Ook individuele factoren zoals verslaving en schulden kunnen een rol spelen bij dak- en thuisloos raken.

Werkzame elementen

Om dak- en thuisloosheid bij jongeren te voorkomen en/of op te lossen, moet er in de aanpak rekening gehouden worden met de volgende werkzame elementen:

1. Preventie

Om dak- thuisloosheid te voorkomen, is het nodig om de risicofactoren op de verschillende niveaus aan te pakken. Dit vraagt om een integrale aanpak waarin zowel de centrale overheid, gemeenten, maatschappelijke organisaties en professionals een rol spelen.

2. Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen

- Op tijd ingrijpen is essentieel. Hoe langer een jongere in de situatie van dak- en thuisloosheid verblijft, hoe groter de problemen vaak worden.
- Hulpverlening moet toegankelijk en makkelijk vindbaar zijn voor jongeren.

Samenvatting

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

- Integrale aanpak met organisaties die goed samenwerken gericht op de 'Big 5'.
- De jongeren hebben grote behoefte aan meer stabiliteit en continuïteit in de hulp en ondersteuning: vaste hulpverleners en netwerk waar de jongere op terug kan vallen.
- Langdurige ondersteuning is nodig, ook als de jongeren niet langer dakloos zijn. Veel jongeren kampen met problemen op meerdere levensgebieden waardoor het moeilijker is een stabiel leven op te bouwen. Plotselinge gebeurtenissen en *life events* kunnen hen makkelijk uit balans brengen.

3. De basis op orde

Om dak- en thuisloosheid terug te dringen moeten de belangrijkste bestaansvoorwaarden voor jongeren op orde zijn. Verschillende (jongeren)organisaties spreken over de 'Big 5' die op orde moeten zijn voordat hulpverlening kan stoppen:

1. Passende en betaalbare huisvesting

Jongeren hebben passende en betaalbare woonruimte nodig. Het hebben van een woning draagt bij aan het psychische welzijn en de gezondheid van jongeren en jongvolwassenen. Daarnaast lijkt stabiele woonruimte bij te dragen aan de behandeltrouw.

2. School/werk

Het ontbreekt veel dak- en thuisloze jongeren aan een startkwalificatie door schooluitval. Dit bemoeilijkt het vinden van een baan. Voor veel jongeren is een inkomen (werk) of een opleiding (toekomstig werk) noodzakelijk om de schulden af te betalen. Ook als dagbesteding is het van belang.

3. Financiële zelfstandigheid

Driekwart van de dak- en thuisloze jongeren heeft schulden. Zij hebben ondersteuning nodig bij ontwikkelen van financiële vaardigheden, schuldbemiddeling, minnelijke schuldsanering, budgetbeheer of bij het afsluiten van betalingsregelingen. Daarbij moet aandacht zijn voor de stress die ontstaat door schulden. Het minimumloon en de jongerennorm in de bijstand moeten worden aangepast, zowel qua hoogte van de uitkering als de toegang daartoe.

4. Support in de vorm van een volwassene of sociaal netwerk om op terug te vallen

Veel dak- en thuisloze jongeren hebben niet tenminste een volwassene of een ondersteunend netwerk van familie of vrienden waarop ze kunnen rekenen. Een dergelijk netwerk kan als vangnet dienen, waarop ze terug kunnen vallen. Dit vergroot de weerbaarheid van de jongeren.

Samenvatting

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

5. Psychisch en lichamelijk welzijn

Dak- en thuisloosheid gaat vaak gepaard met mentale en/of lichamelijke problemen. Jongeren moeten makkelijk passende hulp en zorg kunnen vinden en krijgen. Interventies gericht op factoren als autonomie, competentie en verbinding dragen bij aan de ervaren kwaliteit van leven van jongvolwassen dak- en thuislozen.

4. Maatwerk

- Hulpverlening moet aansluiten bij de behoeften van jongeren. Dit vraagt om een zekere mate van flexibiliteit van de professional. Vooral wat betreft de bereikbaarheid en beschikbaarheid. De leefwereld van de jongeren is het uitgangspunt en niet de kaders van de instelling. Soms werkt het spelen van een potje voetbal beter dan een gesprek op kantoor.
- Mensen met ervaringskennis begrijpen wat dak- en thuisloze jongeren meemaken. Zij blijven aanmoedigend en oordelen niet als het opnieuw mis gaat. De inzet van mensen met vergelijkbare ervaringen heeft vaak een positieve invloed op de kwaliteit van leven en de afname van het ervaren van problemen bij dak- en thuisloze jongeren.

5. De houding van de professional

Als professional moet men in de hulpverlening aandacht hebben voor de volgende werkzame elementen:

- Investeren in (wederzijds) vertrouwen. Veel jongeren hebben een hulpverleningsgeschiedenis en zijn 'zorgmoe'. Als er een vertrouwensrelatie bestaat tussen jongere en professional dan heeft dit positieve invloed op hun autonomie.
- Outreachend en vasthoudend. Sommige jongeren geven in eerste instantie aan geen behoefte te hebben aan hulp. In dat geval is het belangrijk om als professional te laten zien dat je er bent voor de jongere en dat de deur open staat. Wanneer jongeren uitvallen of (tijdelijk) afstand nemen, dan is het essentieel om als hulpverlener bereikbaar te blijven en geduld te hebben.
- Niet-veroordelende houding. Jongeren ervaren meer persoonlijke betrokkenheid van professionals die hen respectvol, empathisch, eerlijk en bekrachtigend ondersteunen, en hun autonomie niet uit het oog verliezen.
- LHBTI sensitief. Er is weinig aandacht voor de samenhang tussen psychische en sociale problemen en LHBTI. Hulpverleners praten zelden over seksuele oriëntatie of genderidentiteit. Het is belangrijk om open vragen te stellen over relaties en genderidentiteit en door te verwijzen naar LHBTI-organisaties, wanneer nodig.

Naast de kennis over de werkzame elementen die we in de literatuur hebben gevonden, is het ook belangrijk om deze kennis te vertalen naar beleid en praktijk. Op dit terrein is er nog veel onbekend, maar er zijn wel enkele veelbelovende aanpakken, zoals 8-fasenmodel, Krachtwerk, VertrekTraining, Critical Time Intervention, Sociale Netwerk Strategieën, Eigen Kracht conferentie, 100% talent en Family Mediation, Housing First, Gemengd Wonen, Kamers met aandacht, Onder de pannen, Kansrijk wonen, trainings- en mentorhuizen, Skills in de stad en Beschermd wonen light.

Samenvatting

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

1. Inleiding

Een thuis en een dak boven je hoofd is voor ieder mens een noodzakelijke basisbehoefte. Toch is dit niet voor iedereen vanzelfsprekend. Het Leger des Heils ziet een forse stijging in het aantal dak- en thuisloze jongeren. In hoeverre deze ontwikkeling doorzet, is nog niet duidelijk.

Dat er sprake is van een maatschappelijk probleem en dat er behoefte is aan een overzicht van 'wat werkt' in de aanpak en/of het voorkomen van dit probleem, is wel duidelijk.

De informatie in deze publicatie is gebaseerd op het Wat werkt bij-dossier over dak- en thuisloze jongeren uit 2019, aangevuld met nieuwe wetenschappelijke kennis, ervaringskennis en kennis uit de praktijk. Zo ook de ervaring van het Jongerenpanel De Derde Kamer. Deze jongeren hebben zelf dak- en thuisloosheid ervaren. Met de jongeren is gesproken over de factoren die leiden tot dak- en thuisloosheid en wat werkt in de aanpak.

Het Wat werkt bij-dossier is bestemd voor beleidsmedewerkers, en uitvoerend professionals en/of ervaringsdeskundigen in het sociaal domein die de eigen praktijk nader willen bekijken.

De inhoud van het dossier richt zich expliciet op jongeren en jongvolwassenen in de leeftijd van 16 tot 27 jaar die dak- of thuisloos zijn. Dit dossier heeft geen betrekking op volwassenen, kinderen of jongeren die samen met hun gezin dakloos raken. Dit neemt niet weg dat de inhoud (ook) relevant is voor deze groepen.

1.1. Update dossier

De update van het Wat werkt bij-dossier bestaat uit een aanvullende literatuursearch (zie bijlage 1. Methode en verantwoording). Daarnaast hebben we de feedback en aanvullende kennis toegevoegd van drie wetenschappelijke experts, vijf professionals uit de praktijk, en een ervaringspanel van jongeren (Jongerenpanel de Derde Kamer).

Jongerenpanel

Het toevoegen van ervaringskennis is nieuw. Dit is onderdeel van de pilot 'Ervaringskennis in Wat werkt bij-dossiers': een zoektocht naar geschikte manieren om ervaringskennis een plek te geven naast wetenschappelijke kennis. In de update hebben we gebruik gemaakt van zogenaamde 'gerichte ervaringskennis' (Keuzenkamp en van Hoorn, 2022). Hierbij zijn zeven (voormalig) dak- en thuisloze jongeren van het Jongerenpanel de Derde Kamer betrokken. Hun feedback op het dossier is, samen met ontbrekende kennis en bijbehorende ervaringsverhalen en reflecties, opgenomen in deze nieuwste versie. Kennislacunes waarvoor ook in de literatuur onderbouwing is gevonden, zijn opgenomen met verwijzing naar deze literatuur. De aanvullende ervaringskennis vanuit de jongeren is opgenomen met als verwijzing 'jongeren van het Jongerenpanel'. Daarnaast zijn er passages en citaten van de ervaringsverhalen van de jongeren

Samenvatting >

● Inleiding

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

opgenomen. Deze zijn soms licht geredigeerd in verband met de leesbaarheid en anonimiteit. In het hoofdstuk Input Jongerenpanel zijn de belangrijkste reacties en reflecties van de jongeren op het dossier in het geheel weergegeven.

Reflectie professionals

Het dossier uit 2019 'Wat werkt bij de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren' is voorgelegd aan een vijftal professionals. Dit zijn experts werkzaam bij een van de 40 initiatieven uit de publicatie De basis op orde voor dak- en thuisloze jongeren | Movisie. Deze vijf zijn voor langere tijd werkzaam in het ondersteunen van jongeren die opgroeien naar volwassenheid. Ze werken in de uitvoering en/of hebben een leidinggevende functie.

De vijf professionals hebben de werkzame elementen, genoemd onder de kopjes 'Tijdig, integraal en duurzaam hulp-verlenen', 'De basis op orde (financiën, dagbesteding, wonen)' en 'Maatwerk', naast hun eigen praktijk gehouden. Ook is hen gevraagd om voorbeelden te geven over de toepassing hiervan. Op basis van hun kennis en ervaringen uit de praktijk hebben zij aanvullingen gegeven op het dossier van 2019. Deze zijn verwerkt in de nieuwste versie. In het hoofdstuk Reflectie van professionals staat alle input weergegeven.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

2. Omvang, oorzaak en context

Wat verstaan we onder dak- en thuisloze jongeren? Naast een beschrijving van de doelgroep wordt in dit hoofdstuk ook de omvang van het probleem weergegeven. Hiervoor zijn verschillende definities en manieren om dit te meten. Vervolgens worden de risicofactoren beschreven die bijdragen aan dak- en thuisloosheid en is er aandacht voor de wet- en regelgeving rondom dit vraagstuk.

2.1 Definities

Er worden verschillende definities van dak- en thuisloze jongeren gebruikt. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport, 2021) omschrijft het als volgt:

Jongeren tussen de 18 en 27 jaar, die niet beschikken over een eigen woonruimte en geen vooruitzicht hebben op een stabiele slaapplek. Deze jongeren zijn aangewezen op:

- buiten slapen, ofwel overnachten in de open lucht of in overdekte openbare ruimten, zoals portieken, fietsenstallingen, stations, winkelcentra, een boot of auto;
- binnen slapen in passantenverblijven, noodopvang of 24-uursvoorzieningen van de maatschappelijke opvang;
- binnen slapen bij vrienden, kennissen of familie (bankslapers).

Internationaal pleiten onderzoekers voor een uitgebreidere (ETHOS) definitie van dak- en thuisloosheid zoals gehanteerd door FEANTSA, de Europese koepel van nationale opvangfederaties (Huber, Van Doorn & Davelaar, 2022). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen: dakloosheid, thuisloosheid, instabiele huisvesting en ontoereikende huisvesting.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Definities >](#)[Omvang en doelgroep >](#)[Hoe worden jongeren dakloos? >](#)[Risicofactoren op drie niveaus >](#)[Wet- en regelgeving >](#)[Ontwikkelingen politiek >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

Samenvatting >

Inleiding >

● Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Ook wordt 'het hebben van een thuis' als volgt gedefinieerd:

Een adequate woning (of ruimte) hebben waarover een persoon en zijn/haar de familie exclusief bezit uitoefent (fysiek domein), de mogelijkheid voor het hebben van privacy en sociale relaties (sociaal domein) en het hebben van een wettelijke titel (wettelijk domein).

In het 'Nationaal Actieplan Dakloosheid: Eerst een Thuis' van het ministerie van VWS wordt een bredere definitie onderschreven. Hierin staat dat de huidige monitoring van dakloze mensen tekort schiet. Daarom wordt toegewerkt naar het hanteren van de ETHOS *light* definitie. Deze sluit beter aan bij de visie op preventief beleid en het uitgangspunt van stabiele huisvesting.

Meervoudige problemen

Dak- en thuisloze jongeren hebben naast het gebrek aan een dak of thuis, vaak ook nog andere problemen. Zo hebben zij bijvoorbeeld te maken (gehad) met geweld of misbruik, psychische of somatische problemen en/of een moeizame relatie met hun ouders. Ook hebben dak- en thuisloze jongeren vaak schulden en problemen met school of werk en soms verslavingsproblemen (zie 2.3).

In dit Wat Werkt bij-dossier spreken we, in navolging van het Centraal Bureau voor de Statistiek, van dak- en thuisloze jongeren. Hiermee bedoelt het CBS jongeren in de leeftijd van 18 tot 27 jaar die niet beschikken over een eigen woonruimte en geen vooruitzicht hebben op een stabiele slaapplek. Hoewel dit niet helemaal strookt met de indeling van het CBS, richten wij ons in dit dossier op dak- en thuisloze jongeren in de leeftijd van 16-27 jaar. Met deze afbakening sluiten we aan bij de 'Landelijke aanpak 18-27'. De keuze voor deze leeftijdsgroep gaat gepaard met de vele veranderingen in deze leeftijdsfase zoals het afronden van een opleiding, op zichzelf (gaan) wonen en steeds meer zelfstandig beslissingen nemen. Juist de ontwikkelingen in deze fase vormen risico's voor dak- of thuisloosheid bij jongeren.

2.2 Omvang en doelgroep

Omdat Nederland geen gebruikmaakt van de ETHOS definitie van dak- en thuisloosheid, zijn er geen betrouwbare cijfers beschikbaar. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) deed onderzoek naar het aantal dakloze jongeren. Hieronder vallen de buitenslapers, de jongeren die in nacht- of crisisopvang verblijven en 'bankslapers'. Ook al is deze laatste groep niet helemaal in beeld. Dat geldt ook voor jongeren die langere tijd verblijven in een opvangsituatie of andere instabiele of ontoereikende huisvesting.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Het CBS schat het aantal dak- en thuisloze jongeren tussen 18 en 27 jaar op 1 januari 2021 op 5.760. Dat is bijna een halvering ten opzichte van 2016 toen er ca. 10.675 dak- en thuisloze jongeren waren geregistreerd. Het aandeel 18- tot 27-jarigen onder de groep daklozen daalde van 35 procent begin 2016 naar 18 procent op 1 januari 2021 (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021). De groep jongere daklozen telt relatief veel vrouwen: 26 procent, tegen 16 procent van alle daklozen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021).

Jonge daklozen verschillen in een aantal opzichten van de totale groep daklozen; ze hebben vaker een niet-westerse achtergrond (58% t.o.v. 50% van de totale groep daklozen) (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021) en ze verblijven vaker in de vier grote steden (bijna 50% t.o.v. 43%) (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2016). Ook is het aandeel van jongeren met een LHBTIQ-plus profiel oververtegenwoordigd (Doorn e.a., 2020). Volgens een schatting van Movisie telt Nederland in 2019 tussen de 1.000 en 2.000 dak- en thuisloze LHBTIQ-jongeren tot 27 jaar. Dat is tussen 10,6 en 21 procent van het totale aantal dak- en thuisloze jongeren (Meijssen, 2020). In Nederland is 4 tot 6 procent van de bevolking lesbisch, homo of biseksueel (LHB).

Om betrouwbaarder te monitoren zal in Nederland worden toegewerkt naar het monitoren volgens de ETHOS *light* definitie (Nationaal Actieplan Dakloosheid: Eerst een Thuis').

Subgroepen

Er is weinig onderzoek gedaan dat expliciet inzicht geeft in de kenmerken van dak- en thuisloze jongeren. Door een aantal gemeenten is lokaal onderzoek gedaan naar de leefsituatie van dak- en thuisloze jongeren. Deze onderzoeken proberen de doelgroep dak- en thuisloze jongeren in subgroepen op te splitsen, onder andere op basis van de oorzaken van dak- en thuisloosheid, het verloop van hulpverleningstrajecten en de ervaren problemen en knelpunten. Omdat de resultaten van deze onderzoeken uiteenlopen, is er geen landelijk beeld of een algemeen geldende onderverdeling. Duidelijk is dat de groep dak- en thuisloze jongeren bestaat uit een diverse groep met uiteenlopende problemen. Het is dus niet mogelijk om te spreken van 'de' dakloze jongere (Fransen & Van den Handel, 2011).

2.3 Hoe worden jongeren dakloos?

Dak- en thuisloosheid ontstaat meestal niet plotseling. Er gaat een proces aan vooraf. Vaak is er een combinatie van verschillende factoren en ingrijpende gebeurtenissen waardoor mensen dak- of thuisloos raken (zie 2.4). Dat proces verloopt voor iedere individu anders, maar er zijn wel overeenkomsten en patronen te onderscheiden (Altena, e.a., 2010; Roets, e.a., 2022; Doorn e.a., 2021, Menezes & Rodrigues, 2010, De Groot & Rensen, 2010). We beschrijven hier een aantal belangrijk routes of dynamieken die kunnen leiden tot dak- of thuisloosheid.

Niet meer thuis kunnen wonen

Veel jongeren raken dak- of thuisloos vanuit hun ouderlijk huis. Er is vaak sprake van een problematische gezinssituatie en veel conflicten met de ouders. Een 'life event' zoals scheiding of het overlijden van een ouder kan hierin een rol spelen. Vaak worden ze uit huis gezet of verlaten ze zelf het huis na een conflict (Altena, e.a., 2010; Roets e.a., 2022). De jongeren uit het Jongerenpanel voegen hieraan toe dat psychische problemen, mishandeling, verslaving of andere problemen van gezinsleden hierbij een rol kunnen spelen (Jongerenpanel).

Jongerenpanel

'Ik was zestien toen mijn moeder overleed. Zij had meerdere psychische problemen en had mij nooit geleerd om op eigen benen te staan. Ik wist niet hoe ik mijn financiën op orde moest houden en ik raakte in financiële problemen en kreeg schulden. Als uitweg ging ik drugs gebruiken, waardoor ik nog erger in de problemen raakte. Omdat ik thuis nooit had geleerd om over problemen te praten, was hulp vragen voor mij best een drempel. Zo raakte ik dakloos.'

'Mijn ouders waren gescheiden. Het was een vechtscheiding. Ik woonde bij mijn vader die chronisch ziek was. Hij zorgde slecht voor zichzelf en voor mij. Hij nam zijn medicijnen niet; was heel wantrouwend naar iedereen. Op een gegeven moment ben ik uit huis gegaan en anti-kraak gaan wonen. Lange tijd had ik geen contact met mijn vader, maar dat contact is op een gegeven moment hersteld. Op een dag kon ik mijn vader niet bereiken, ben ik hem gaan opzoeken. Ik vond hem thuis dood. Daarna kreeg ik een angststoornis, belandde in een zwart gat en stopte met school. Er ontstond een huurachterstand en ik kreeg schulden. Toen moest ik mijn huis uit.'

'Toen ik zestien was, sneed ik mezelf. Ik was depressief. Ik vertelde dit aan mijn mentor en werd van school getraptd omdat ze mijn veiligheid niet konden garanderen. Ik kwam op een school voor bijzonder onderwijs, voor mensen met een verstandelijke beperking terwijl ik van het VWO afkwam. Daar heb ik een jaar voor me uit zitten staren. Ik raakte mijn netwerk en mijn hoop kwijt. Ik lag dagenlang op bed. Op een gegeven moment dacht ik: nu moet er iets gebeuren. Toen ben ik van huis weggelopen en belandde ik op straat.'

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context](#)[Definities >](#)[Omvang en doelgroep >](#)[Hoe worden jongeren dakloos? >](#)[Risicofactoren op drie niveaus >](#)[Wet- en regelgeving >](#)[Ontwikkelingen politiek >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

Schaars woningaanbod

Als jongeren het ouderlijk huis of een jeugdzorginstelling verlaten, is het voor velen onmogelijk om passende en betaalbare woonruimte te vinden. De woningnood is hoog. Jongeren komen vaak niet in aanmerking voor een sociale huurwoning vanwege de lange wachtlijsten. Voor woningen in de vrije sector is hun inkomen ontoereikend (Roets, e.a., 2022; Kruize, e.a., 2019). Ook komen jongeren vaak niet in aanmerking voor huurtoeslag (zie 2.4). Dit maakt dat jongeren vaak zijn aangewezen op vrienden en kennissen, 'huisjesmelkers' of illegale woonvormen. Daardoor ontstaan regelmatig problemen zoals een betalingsachterstand, conflicten met de huisbaas of medebewoners, waardoor jongeren (herhaaldelijk) dakloos raken (Altena, e.a. 2010; Kruize, e.a., 2019).

Vertrek instelling en geen passende hulpverlening

Een deel van de jongeren raakt dak- of thuisloos na uitstroom uit een instelling zoals jeugdzorginstelling, beschermde woonvoorziening, verslavingskliniek of gevangenis. Lang niet iedereen kan na vertrek rekenen op een woning en/of goede begeleiding. De overgang van 18- naar 18+ vormt hierbij een belangrijk knelpunt. Jeugdzorg stopt, over het algemeen, als een jongere achttien jaar wordt. Daarnaast krijgen de jongeren op die leeftijd nieuwe rechten en plichten en zijn zij vaak onvoldoende voorbereid op een zelfstandig leven. Ze hebben vaak geen netwerk of ouders om op terug te vallen voor woonruimte of ondersteuning bij de nieuwe rechten en plichten die bij volwassenheid horen (Leerdam, e.a., 2021; Roets, e.a., 2022, Van Steenberghe & Schipper, 2017, Westbroek, 2017, Steketee, e.a., 2009, Vreeburg & Ziech, 2021). Ook kunnen bepaalde regels, wachtlijsten of voorwaarden van hulpverlening ervoor zorgen dat jongeren dakloos raken (Roets, e.a., 2022, Jongerenpanel). Het Jongerenpanel geeft aan dat er vaak geen passende hulp is of dat deze hulp pas heel laat komt. Hierdoor kunnen problemen snel verergeren en komen jongeren op straat te staan. Ook is het voor sommige jongeren lastig om hulp te vragen. Ze weten ze niet waar ze terecht moeten voor hulp of zien zelf niet dat ze hulp nodig hebben.

Jongerenpanel

'Omdat ik het labeltje agressie had, werd ik al op minder dan de helft van de beschikbare plaatsen aangenomen.'

'Ik had heel lang anorexia en werd niet toegelaten tot therapie omdat ik geen woning had. Ik was mijn woning kwijtgeraakt omdat ik telkens in het ziekenhuis lag.'

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context](#)[Definities >](#)[Omvang en doelgroep >](#)[Hoe worden jongeren dakloos? >](#)[Risicofactoren op drie niveaus >](#)[Wet- en regelgeving >](#)[Ontwikkelingen politiek >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren**Samenvatting** >**Inleiding** >**Omvang, oorzaak en context**

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >**Conclusies** >**Bronnenlijst** >**Input Jongerenpanel** >**Reflectie van professionals** >**Ontoereikend inkomen en schooluitval**

Het minimumjeugdloon en de bijstandsuitkering voor 18- tot 21-jarigen zijn ontoereikend om zelfstandige woonruimte te betalen (Van Doorn e.a., 2021). Ook hebben dak- en thuisloze jongeren vaker geen diploma. De moeilijke thuissituatie en meerdere problemen zorgen ervoor dat veel jongeren stoppen met school. Hierdoor is het moeilijker om een baan te vinden of te behouden (Roets, e.a., 2022). Schooluitval kan er ook toe leiden dat jongeren hun structuur, sociale netwerk en vangnet kwijtraken en daardoor nog verder in de problemen raken (Altena, e.a., 2010; Jongerenpanel).

Vaardigheden

Jongeren en jongvolwassenen hebben in hun ontwikkeling naar volwassenheid vaak nog niet de benodigde sociale, fysieke, cognitieve en emotionele vaardigheden verworven om al een zelfstandig leven te leiden (Van Doorn e.a., 2021; Altena e.a., 2010). Volgens het Jongerenpanel is dit zeker het geval voor jongeren in een problematische thuissituatie of voor jongeren die opgroeien met jeugdhulpverlening. Zij zijn vaak meer bezig met 'overleven' en krijgen vanuit hun ouders of de hulpverlening niet altijd de juiste tools aangereikt (Jongerenpanel).

Problemen en uitdagingen

Dak- en thuisloze jongeren krijgen gedurende hun leven vaak met tal van problemen en uitdagingen te maken zoals mishandeling, traumatische gebeurtenissen, psychische kwetsbaarheid, middelengebruik en schulden (Altena, e.a., 2010; Roets, e.a. 2022; Jongerenpanel). Jongeren krijgen te maken met sociale ongelijkheid en uitsluiting vanwege onder andere armoede, gender en/of seksualiteit of migratieachtergrond. Volgens het Jongerenpanel hebben deze jongeren ook last van schaamte en stigmatisering door hun dakloosheid. Al deze problemen zijn van invloed op hun mogelijkheden en maken het moeilijk om uit deze thuisloze situatie te komen. Jongeren ontwikkelen vaak coping-mechanismen die getuigen van enorme veerkracht (Roets, e.a., 2022). Jongeren maken soms keuzes om te overleven of te 'dealen' met hun problemen, die hen op de lange termijn in grotere problemen brengen. Denk aan het uitstellen van betalingen om voedsel te kunnen kopen of het gebruiken van drugs om problemen even te vergeten (Roets e.a., 2022).

Jongerenpanel

'Pas later besef je dat het toch niet normaal is, hoe het gaat. Dat je in de problemen komt als je zo doorgaat. Maar daar kom je pas heel laat achter. Als 18- of 19-jarige was het voor mij heel normaal hoe dingen thuis liepen, terwijl dit niet normaal was. Zo bouw je toch bepaalde gewoontes op en ga je om met fouten.'

'Ik weet pas sinds kort dat ik thuisloos was. Terwijl dat alweer acht jaar geleden is. Nooit geweten dat dit zo heette. Het was voor mij normaal dat ik bij mensen op een bank sliep. Ik zat in een overlevingsstand.'

2.4 Risicofactoren op drie niveaus

Er is vaak sprake van een combinatie van factoren, waardoor jongeren dak- of thuisloos raken. We delen deze factoren in op drie niveaus (typologieën van Gaetz, 2014, Schwan e.a., 2018):

1. Structureel

Het gaat hier om systemische en maatschappelijke omstandigheden die bijdragen aan het ontstaan of in stand houden van dak- en thuisloosheid van jongeren. Deze liggen buiten de invloed van jongeren zelf zoals armoede, sociale uitsluiting en achterstelling, (toegang tot de) arbeidsmarkt, inkomen en woonruimte (zie ook [2.5 Wet- en regelgeving](#)).

Beschikbare, betaalbare woonruimte

Nederland heeft een woningtekort. Dat geldt vooral voor de woningen die betaalbaar zijn voor jongeren (en andere lage inkomens) (Kansfonds, 2019). Voor jongeren die dak- en thuisloos zijn of dreigen te worden, zijn meerdere factoren relevant:

- Er is een tekort aan betaalbare woonruimte. Met name in de steden kom je pas in aanmerking voor een sociale huurwoning als je vele jaren staat ingeschreven, dit geldt niet voor jongeren die zich recenter aanmelden. Sociale huur is echter de enige optie omdat particuliere verhuur meestal te duur is voor jongeren.
- Studentenkamers of kamers voor werkenden, zijn vaak niet beschikbaar/toegankelijk voor dak- en thuisloze jongeren. De vereiste is namelijk dat je studeert, met vaak minimaal HBO niveau, of werkt.
- Voor jongeren onder de 23 jaar geldt als voorwaarde voor het ontvangen van huurtoeslag dat de huur niet hoger mag zijn dan 442,46 euro per maand. Met name in de grote steden zijn er nauwelijks woningen onder deze huurgrens te vinden. Veel jongeren kunnen daardoor in de praktijk geen aanspraak maken op huurtoeslag. Ook wanneer jongeren een woning delen en bijvoorbeeld geen eigen wc, keuken of voordeur hebben, is er geen recht op huurtoeslag.

(Toegang tot de) arbeidsmarkt

Voor veel jongeren is het lastig om een baan te vinden en/of te houden, die voldoende betaalt om van rond te komen. Jongeren die wel werk hebben, maar hun baan verliezen, komen in de problemen. Ze kunnen hun rekeningen niet betalen en dat kan dak- en thuisloosheid tot gevolg hebben.

Er is een gebrek aan geschikte arbeidsplaatsen. Voor jongeren en jongvolwassenen is het lastig om een fulltimebaan te vinden waar geen opleiding voor nodig is en welke wel voldoende betaalt om zelfstandig van rond te komen. Vaak is het minimumloon voor jongeren onder de 21 jaar (zie ook [Toegang tot inkomsten](#)) te laag om in het levensonderhoud te voorzien.

[Samenvatting](#) >[Inleiding](#) >[Omvang, oorzaak en context](#)[Definities](#) >[Omvang en doelgroep](#) >[Hoe worden jongeren dakloos?](#) >[Risicofactoren op drie niveaus](#) >[Wet- en regelgeving](#) >[Ontwikkelingen politiek](#) >[Wat werkt bij](#) >[Conclusies](#) >[Bronnenlijst](#) >[Input Jongerenpanel](#) >[Reflectie van professionals](#) >

Minister Hugo de Jonge heeft aangekondigd dat de leeftijdsgrens voor het ontvangen van de reguliere huurtoeslag per 1 januari 2024 omlaaggaat van 23 naar 21 jaar. Voor deze groep geldt binnenkort dus niet langer een huurgrens van 442,46 euro.

Toegang tot inkom(st)en

Het gebrek aan geld voor woonruimte of 'leefkosten' kan worden opgelost als de jongere voldoende inkomsten heeft. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat slechts één op de vijf dak- en thuisloze jongeren inkomsten heeft uit werk. Tussen de 13 en 34 procent ontvangt een uitkering en tussen de 14 en 26 procent heeft inkomen uit illegale activiteiten (Jeeninga, 2010). Uit onderzoek van Barendregt en collega's (2011) blijkt dat het merendeel van de jongeren een uitkering en/of studiefinanciering heeft. De wijze waarop jongeren aan inkomsten komen en de hoogte van het inkomen, wordt door een aantal dingen belemmerd:

- Het minimum(jeugd)loon. Tot en met 20 jaar hebben jongeren een wettelijk minimumloon dat lager ligt dan dat voor mensen van 21 jaar en ouder. Hoewel een jongere minder inkomen krijgt, heeft de jongere niet per se minder kosten. Het rondkomen van het eigen loon is dus sowieso lastig. Daarnaast zijn de banen die beschikbaar zijn voor (dak- en thuisloze) jongeren, vaak slecht betaalde banen (omdat er geen opleiding voor nodig is) en/of parttimebanen, waardoor jongeren onder het minimum verdienen.
- Hoogte en beschikbaarheid uitkeringen. Vanaf 18 jaar maken jongeren aanspraak op een bijstandsuitkering (of een WW-uitkering onder bepaalde voorwaarden). Voor jongeren van 18 t/m 21 jaar wordt de hoogte van het bedrag afgeleid van het wettelijk minimumloon. Zij hebben recht op 75 procent van het minimum en jongeren tussen 18 en 27 jaar hebben pas recht op de uitkering nadat zij vier weken actief naar werk zoeken¹. Deze vier weken moeten ze dus op de één of andere manier zien te overbruggen (zie ook 2.5. Participatiewet).
- Het aanvragen van een uitkering is alleen mogelijk wanneer iemand een woon- of postadres heeft. Daar is bij dak- en thuisloze jongeren geen sprake van.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

¹ www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand/vraag-en-antwoord/welke-regels-gelden-er-voor-de-bijstand-voor-jongeren

2. Systeem

Hierbij gaat het om risicofactoren die te maken hebben met beleid en dienstverlening. Dit zijn bijvoorbeeld de moeizame toegang tot hulpverlening en tot het krijgen van een uitkering voor (dak- en thuisloze) jongeren (zie 2.5).

Moeizame toegang tot passende hulpverlening

Verschillende vormen van hulp zijn bij verschillende organisaties belegd. Doordat deze niet altijd goed samenwerken, worden jongeren vaak doorgestuurd. Zij krijgen te maken met veel verschillende gezichten en hoge wachttijden (Jeenin-ga, 2010). Jongeren van het Jongerenpanel geven aan dat ze door en de nauwe criteria van voorzieningen en het hulp-verleningsaanbod vaak niet in aanmerking komen voor de hulp of huisvesting die ze nodig hebben (Jongerenpanel).

Jongerenpanel

'Ik kon op m'n dertiende al aangeven wat ik nodig had. Maar pas na tien jaar hulpverlening kreeg ik de hulp die ik nodig had.'

'Ik kreeg te horen: "Er is geen plek in de nachtopvang, sorry we zitten vol." En dan sta je dus echt op straat. Hoe kan het dat als je ergens aanklopt voor hulp, je geen hulp krijgt?'

Gebrekkige ondersteuning bij transitie uit jeugdzorg of (jeugd)detentie

Naar schatting 60 procent van de dak- en thuisloze jongeren heeft een geschiedenis in de jeugdzorg (Movisie&SZN, 2019). Als de jeugdzorg op hun 18e stopt, wordt hun situatie onzeker. Zeker omdat ze geen stabiele thuissituatie hebben om op terug te vallen (Leerdam, e.a., 2021). In sommige gevallen wordt een verlenging van jeugdzorg aangevraagd, maar vooralsnog wordt van de jongeren verwacht dat zij vanaf hun 18e jaar versneld zelfstandig worden. Veel jongeren zijn daar onvoldoende op voorbereid waardoor zij in de problemen raken. Lees meer in 'Op de drempel van 18 jaar: alleen verder?' (Ombudsman).

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Afwijzen van hulp

Er zijn ook jongeren die, door de jarenlange bemoeienis van instanties, op hun 18e niets meer met deze organisaties te maken willen hebben. Zij kiezen er bewust voor om eventuele doorlopende hulp niet te accepteren. Vaak komen zij op een later moment alsnog terecht in de opvang. In sommige gevallen, afhankelijk van de verstreken tijd, keren jongeren terug naar de jeugdzorg (Altena, e.a., 2010; Niessen & Van der Vegt, 2018).

Gebrek aan continuïteit in hulpverlening

Voor een succesvolle transitie naar volwassenheid is het voor jongeren belangrijk om in ieder geval één significante relatie te hebben met een volwassene. Iemand die hen ondersteunt op een positieve wijze. Voor jongeren die dak- of thuisloos zijn, of dreigen te raken, is zo'n persoon vaak afwezig. Ook in de hulpverlening is dat vaak het geval. Jongeren hebben te maken met veel verschillende hulpverleners, waardoor het hulpverleningstraject stagneert (Altena, e.a. 2010).

3. Individueel

Het gaat hier om problemen in de leefwereld en relaties als familiebanden en interpersoonlijke relaties die bijdragen aan de dak- en thuisloosheid van een jongere. Het gaat dan vaak om geweld in huis, conflicten binnen het gezin of relaties die worden verbroken. Jongeren worden dakloos door deze factoren omdat zij er vaak zelf voor kiezen niet meer thuis te willen wonen (hetzij bij familie, hetzij met een partner) of omdat ze niet meer welkom zijn (Gaetz, 2014; Albert e.a., 2015).

Problemen in relaties

- Als er sprake is van fysieke of emotionele mishandeling of verwaarlozing thuis en/of sprake van seksueel misbruik dan voelt een jongere zich niet meer veilig thuis en kan er voor kiezen om te vertrekken (of ervaart dit als enige uitweg). Het geweld kan door (één van de) ouders worden gepleegd, maar ook door een partner (Altena, e.a., 2010; De Groot, e.a., 2018; Altena, e.a., 2018; De Wit, e.a., 2012; Barendregt, Schrijvers, Baars & Van de Mheen, 2011). Dit laatste geldt volgens Altena en collega's (2010) vooral voor meiden.
- Als er veel conflicten zijn met (één van) de ouders of met andere huisgenoten, dan kan of wil de jongere niet meer thuis wonen (Altena e.a., 2010; De Wit, e.a., 2012). 86 procent van de dak- en thuisloze jongeren ervaart problemen in het gezin van herkomst (Ballering & Van Bergen, 2013). Jongeren kunnen dakloos worden omdat ze dit zelf willen of omdat ouders, verzorgers of huisgenoten de jongeren vragen om te vertrekken. Issues die vaak voor een conflict zorgen, of hieraan bijdragen, zijn: geen werk hebben en/of niet naar school gaan, verslaving van de jongere of de ouders/huisgenoten (De Wit, e.a., 2012), psychische klachten van de jongere of de ouders/huisgenoten.

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren

- Door de scheiding van de ouders kan of wil een jongere bij geen van beide ouders terecht. Soms krijgt de ouder waar de jongere bij woont, of wil blijven, een nieuwe partner. De conflicten tussen de stiefouder en de jongere kunnen er uiteindelijk voor zorgen dat een jongere dakloos raakt (De Wit, e.a., 2012).
- Sommige jongeren wonen samen. Dit kan voor een aantal jongeren een oplossing zijn omdat ze niet meer thuis kunnen of willen wonen. Op het moment dat de relatie stopt, komen ze op straat te staan en kunnen ze nergens meer terecht.
- Soms woont een jongere bij een familielid. Dat is dan vaak de enige persoon waar ze terecht kunnen. Wanneer deze persoon overlijdt, komen ze op straat te staan.
- Sommige kinderen hebben op jongere leeftijd geen sterk sociaal netwerk kunnen opbouwen. Er was bijvoorbeeld geen geld om mee te doen aan sociale activiteiten, iemand is veel verhuisd of andere kinderen waren niet welkom thuis. Wanneer een jongere dan op latere leeftijd op straat staat, is er geen netwerk om op terug te vallen (Altena, e.a., 2010; Ballering, 2013; De Wit, e.a., 2012).

LHBTI-jongeren

LHBTI-jongeren zijn mogelijk kwetsbaarder om dak- of thuisloos te raken (De Groot, e.a., 2018). Uit Amerikaans en Canadees onderzoek blijkt dat LHBTI's oververtegenwoordigd zijn onder dak- en thuisloze jongeren (Edidin, e.a., 2012). Risicofactoren als het doormaken van verlies van vertrouwen in een van beide ouders, een ingrijpende gebeurtenis, middelengebruik, gepest worden op school, komen bovengemiddeld vaak voor bij LHBTI-jongeren (Meijssen & Timmerman, 2020).

LHBTI-jongeren die opgroeien in een omgeving die afwijzend staat ten opzichte van hun seksuele of genderdiversiteit lopen meer risico om zelf weg te lopen of weggestuurd te worden (De Groot, e.a., 2018). De acceptatie blijft onder meer onder de volgende specifieke groepen achter: jongeren, 70-plussers en mensen met een (streng)religieuze achtergrond. Van de mensen die zichzelf religieus noemen is 30 procent negatief over homoseksualiteit (Meijssen, 2020).

Belangenorganisaties en ervaringsverhalen melden opvallend vaak het fenomeen 'acute dakloosheid' onder LHBTI-jongeren. Er is dan sprake van een onverwachte coming-out: 'betrap't worden, roddelen etc. Er is sprake van een escalerende situatie die leidt tot het acuut wegsturen van de jongere of tot een dusdanig conflict of onveilige situatie die maakt dat de jongere wegloupt.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren**Samenvatting** >**Inleiding** >**Omvang, oorzaak en context**

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >**Conclusies** >**Bronnenlijst** >**Input Jongerenpanel** >**Reflectie van professionals** >**Problemen in de leefwereld**

- Schoolverzuim en vroegtijdig schoolverlaten komen veelvuldig voor onder jongeren die dak- en thuisloos zijn of dreigen te worden. Er zijn op school vaak signalen dat het niet goed gaat met deze jongeren; er is bijvoorbeeld sprake van probleemgedrag in de klas (Altena, e.a., 2010). Jongeren van het Jongerenpanel voegen toe dat schooluitval een negatief kantelpunt kan zijn doordat daarmee ook de structuur en het sociale netwerk van jongeren grotendeels wegvallen.

Het opleidingsniveau van dak- en thuisloze jongeren is beduidend lager dan dat van niet-dak- en thuisloze jongeren (Jeeninga, 2010). Dat maakt het voor deze groep moeilijker om een baan te vinden. Voor jongeren met een licht verstandelijke beperking (lvb) is het krijgen en behouden van werk vaak problematisch (Albert, e.a., 2015; Ministerie van VWS, Ministerie van V&J & Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2014).

- Problematisch middelengebruik. De overgrote meerderheid (70 tot 90 %) van de dakloze jongeren gebruikt middelen (Altena, e.a.; 2018) om uiteenlopende redenen. Het hoofd bieden aan een stressvolle situatie en/of met (dreigende) dak- en thuisloosheid om te kunnen gaan. Of als een vorm van zelfmedicatie om symptomen van psychisch problemen, waaronder traumatische ervaringen, ADHD of een eetstoornis, te onderdrukken (Altena, e.a., 2010; Altena, e.a., 2018).
- Driekwart van de dak- en thuisloze jongeren heeft schulden (Fransen, e.a., 2011). De gemiddelde schuld is 5.000 euro, in een range van 40 tot 70.000 euro. Gedurende de dak- en thuisloosheid wordt de schuld vaak nog groter (Barendregt, e.a., 2011). Huurschulden leiden bij sommige jongeren tot huisuitzetting (Altena, e.a., 2010). Doordat jongeren en jongvolwassenen vaak minder inkomen hebben en het levensonderhoud duur is, zijn zij financieel kwetsbaar. Doordat het systeem van toeslagen en belastingen voor veel jongeren ingewikkeld is, lopen zij geld mis (Tuenter, e.a., 2022). Andere oorzaken van schulden zijn: onvoldoende financiële vaardigheden, boven hun stand leven, rekeningen niet betalen en drugsgebruik (Fransen, e.a., 2011).

Schulden en onvoldoende inkomen leiden ook tot stress. Dit kan ongezond gedrag, bijvoorbeeld drugsgebruik, versterken. Door de stress zijn jongeren alleen bezig met overleven (Mullainathan en Shafir, 2013). Er is voornamelijk aandacht voor de korte termijn en niet voor de consequenties op de lange termijn. Stress leidt vaak tot onverstandige keuzes. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) stelt dat chronische stress het doenvermogen van mensen beperkt (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2017).

- Dak- en thuisloze jongeren hebben vaak last van somatische en psychische problemen, zoals depressie, angststoornissen en PTSS. 77 procent heeft psychosociale klachten en 54 procent heeft te kampen met psychiatrische problematiek (Ballering & Van Bergen, 2013; De Wit, e.a., 2012). Door deze problematiek worden jongeren soms dakloos. Het dak- en thuisloos zijn, draagt vaak ook bij aan het ontstaan en in stand houden van deze problemen (Altena,

2010; Altena, e.a., 2018). Er ontstaat een vicieuze cirkel. ADHD, autisme en een licht verstandelijke beperking komen relatief veel voor (25%) onder dak- en thuisloze jongeren (Altena, e.a.; 2010; Ballering, 2013).

Overige factoren in de leefwereld

De bovengenoemde factoren dragen bij aan het dak- en thuisloos worden, maar er zijn ook factoren die de dakloze situatie in stand houden of zelfs verslechteren (Altena, Beijersbergen, Vermunt & Wolf, 2018; Altena, Oliemeulen & Wolf, 2010; De Groot & Rensen, 2010). Dat geldt bijvoorbeeld voor de situatie waarin een conflict ontstaat met ouders of huisgenoten. Een verslaving, schulden of psychische problemen spelen daarin een rol. Als een jongere de gevolgen van verleidingen niet overziet of daar niet in wordt ondersteund, kan dat in deze levensfase risico's en problemen opleveren.

We zien een steeds grotere groep dak- en thuislozen die geen van de bovenstaande problemen heeft. Zij worden economische daklozen of zelfredzamen of zelfstandige daklozen genoemd. Ze hebben meestal gewoon een baan, vaak ook wat geld, maar ze slagen er niet in om huisvesting te regelen op de oververhitte woningmarkt. Zij zijn vaak niet in beeld bij gemeenten en hulpverleningsorganisaties en/of komen niet in aanmerking voor ondersteuning omdat zij naast het vinden van huisvesting geen andere hulpvraag hebben (Klein, 2022, Jansen Lorkeers, e.a., 2021).

2.5 Wet- en regelgeving

Er zijn verschillende wetten (risicofactoren systeem [zie 2.4.](#)) van toepassing op jongeren en jongvolwassenen die dak- en thuisloos zijn of dreigen te worden. Voor jongeren onder de 18 jaar is de Jeugdwet primair relevant. Voor jongvolwassenen van 18 jaar of ouder spelen onder andere de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) en de Participatiewet een rol. In deze paragraaf worden enkele relevante wetten beschreven.

Jeugdwet

Jongeren vallen tot hun 18e verjaardag onder de Jeugdwet. Daarna kunnen jongeren eventueel verlengde jeugdhulp krijgen, mits tijdig aangevraagd en gewenst (hulp is op vrijwillige basis). Gebruik maken van Wmo voorzieningen (2015) kan een alternatief zijn.

Welke van de twee wordt ingezet, is afhankelijk van de besluitvorming van de gemeente. Deze lijken een voorkeur te hebben voor de Wmo, omdat deze vaak goedkoper is. Voor jongeren is dit niet altijd wenselijk, omdat zij opnieuw hun verhaal moeten doen en opnieuw vertrouwen opbouwen. Daar komt bij dat deze hulp lang niet altijd passend is (Janssen, Schelling, Van Alphen & De Vries Lentsch, 2016). In tegenstelling tot de Jeugdwet, rekent men voor Wmo ondersteuning een verplichte eigen bijdrage. Zowel uit de bijdragen van jongeren van het Jongerenpanel als uit de literatuur blijkt dat voor dak- en thuisloze jongeren met weinig financiële draagkracht het opbrengen van een

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

dergelijke bijdrage problematisch is. Dit kan er toe leiden dat zij geen Wmo ondersteuning aanvragen (Andersson Elffers Felix, 2018).

Uit de eerste evaluatie van de Jeugdwet blijkt dat de transitie van 18- naar 18+ een knelpunt blijft. Meerdere betrokken partijen erkennen dat deze overgang vaak niet probleemloos verloopt (Friele, e.a., 2018). Ouders en kinderen worden vooralsnog niet, of erg laat, betrokken bij besluitvorming over de continuering van zorg. Ook blijkt uit deze evaluatie dat de coördinatie tussen de verschillende partijen vaak ontbreekt. Met name wanneer er sprake is van een veelheid aan problemen en betrokken organisaties; wat meestal het geval is bij dak- en thuisloze jongeren (Friele, e.a., 2018).

In het gezamenlijk statement Aanpak dakloosheid jongeren, pleiten jongeren voor herziening van de jeugdwet waaronder het loslaten van de leeftijdsgrens van 18 jaar. [Gezamenlijk statement aanpak dakloosheid jongeren 15 nov 2022.pdf - Google Drive](#). In het rapport [De basis op orde voor dak- en thuisloze jongeren | Movisie](#) staan voorbeelden van diverse woonvormen waar jongeren met ondersteuning ook na hun 18^e kunnen wonen. Deze voorbeelden van initiatieven zijn echter niet in elke gemeente te vinden. Ook zijn deze beperkt van omvang en kunnen de schaarste aan woningen met passende ondersteuning voor jongeren niet oplossen.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo, 2015) maakt gemeenten verantwoordelijk voor mensen die het niet op eigen kracht redden. Het gaat hierbij onder andere over jongvolwassenen die (dreigen) dak- en thuisloos te worden. Gemeenten moeten maatschappelijke opvang bieden voor een tijdelijke verblijfplek en daarnaast ook zorg, begeleiding en praktische hulp bieden. De gemeente regelt de opvang vanuit de Wmo en aan de mensen wordt een eigen bijdrage gevraagd (zie ook [Jeugdwet](#)).

Het uitgangspunt van de Wmo is dat in ons land de mensen zichzelf moeten redden of met hulp uit hun directe omgeving. Daarnaast is het ieders eigen verantwoordelijkheid of je participeert in de maatschappij. Wanneer mensen zich niet zelfstandig kunnen redden en niet kunnen participeren, is de gemeente verplicht om hen daarbij te compenseren. De gemeente ondersteunt deze mensen via beleid zoals beschermd wonen of met opvang (Blokhuys, 2018).

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Participatiewet

Het doel van de Participatiewet is om meer mensen, ook mensen met een arbeidsbeperking, aan het werk te krijgen en zo een inclusieve arbeidsmarkt te realiseren. In de Participatiewet zijn drie oude wetten opgenomen: de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wajong), Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en de Wet werk en bijstand (Wwb).

De Participatiewet voorziet dus onder andere in een bijstandsuitkering als iemand geen inkomen heeft. Een voorwaarde hiervoor is wel dat iemand een verblijfplaats heeft waar hij of zij post kan ontvangen. Een postadres bij kennissen of vrienden alleen is in beginsel niet genoeg (art. 40 Participatiewet). Men dient ook daadwerkelijk ingeschreven te staan in de gemeente, eventueel via een tijdelijk briefadres. Elke gemeente heeft zijn eigen procedure voor dak- of thuislozen die een bijstandsuitkering willen. Als een dak- of thuisloze geen woonkosten of kosten voor de nachtopvang heeft, kan de gemeente besluiten om de hoogte van de uitkering te verlagen (art. 18 lid 1 Participatiewet). Daarnaast kan een gemeente er voor kiezen om de uitkering in natura uit te keren (art. 57 onder b Participatiewet); bijvoorbeeld in de vorm van een slaapplek en kleding. Voordat iemand recht heeft op bijstand, moeten jongeren tot 27 jaar eerst vier weken actief op zoek zijn naar werk. Door deze zoektermijn stapelen de financiële problemen van de jongeren op. Zij beschikken veelal niet over een financiële buffer (rapport Nationale Ombudsman Watertrappelen in de bijstand, 2022). Jongeren vragen pas een bijstandsuitkering in als er acute financiële nood is.

Om mensen met een meervoudige ondersteuningsbehoefte te laten participeren, is het van belang dat er een integrale benadering wordt gehanteerd; met daarbij een verbinding tussen de Participatiewet en de Wmo. Dit gebeurt nog onvoldoende. Samenwerking tussen professionals die betrokken zijn bij de Wmo en professionals die vanuit de Participatiewet werken, is in sommige gemeenten minimaal. Er is sprake van twee verschillende culturen tussen beide wetten. Daardoor is er veel onbegrip en kan het maken van de verbinding lastig zijn (Stam, 2017).

Rechten van het kind en de mens

Nederland onderschrijft zowel het Verdrag van de Rechten van het Kind, als de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM). Beiden beschrijven het recht van ieder kind en ieder mens op een levensstandaard die hoog genoeg is voor de gezondheid en welzijn van zichzelf en zijn of haar gezin. Dit betreft onder andere voeding, kleding, huisvesting, geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten. Daarnaast wordt in beide beschrijvingen benadrukt dat wanneer iemand niet in staat is om hier zelf in te voorzien, dat er dan voorzieningen beschikbaar moeten worden gesteld die hierin ondersteunen. De UVRM beschrijft daarnaast het recht van ieder mens op maatschappelijke zekerheid, die onmisbaar is voor de waardigheid en voor de vrije persoonlijke ontplooiing.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Definities >](#)[Omvang en doelgroep >](#)[Hoe worden jongeren dakloos? >](#)[Risicofactoren op drie niveaus >](#)[Wet- en regelgeving >](#)[Ontwikkelingen politiek >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

2.6 Ontwikkelingen landelijk en lokale politiek

De laatste jaren lijkt er bij overheids- en uitvoeringsinstanties een cultuur van wantrouwen te zijn ontstaan richting de burgers, waarbij de nadruk ligt op controle en handhaving (Oomkens & Drijvers, 2021, Oomkens, e.a., 2022). De bewijsplicht (of men daadwerkelijk recht heeft op een uitkering) komt steeds meer bij de uitkeringsgerechtigde te liggen. Jongeren van het Jongerenpanel wijzen erop dat deze bewijsplicht door dak- en thuisloze jongeren als een zeer grote last wordt ervaren. Dit kan zelfs een reden zijn om af te zien van het aanvragen van een uitkering (Jongerenpanel).

Recentelijk lijkt er zich onder andere door de toeslagenaffaire een omslag in het overheidsbeleid af te tekenen. Burgers moeten meer empathisch bejegend worden en vertrouwen moet het uitgangspunt van regelgeving vormen. Als reactie op het SZW rapport *De Participatiewet in balans* kwam Minister Carola Schouten op 21 juni 2022 met een aantal voorstellen voor verbetering van de Participatiewet. Naast het verhogen van de kostendelersleeftijd naar 27 jaar, per 1 januari 2023, wil zij van de vier-weken zoektermijn een kan-bepaling maken in plaats van een verplichting. De gemeenten krijgen zo meer mogelijkheden om maatwerk te bieden. Jongeren blijven beter bij de gemeente in beeld, waardoor escalatie (naar bijvoorbeeld dak- en thuisloosheid) kan worden voorkomen. Deze maatregel gaat op zijn vroegst in op 1 januari 2024 (zie p.9 in [Kamerbrief vervolgaanpak Participatiewet](#)).

Bij de overheid groeit de bewustwording dat bij de aanpak van dak- en thuisloosheid een betere samenwerking tussen de verschillende domeinen, zoals het fysieke, veiligheids- en het sociaal domein (jeugd-, Wmo-, werk- en inkomen, schulden en armoede) van belang is. Ook groeit het besef dat er meer aandacht moet zijn voor het voorkomen dat mensen dakloos raken. Dit zien we bijvoorbeeld in Kamerstukken waar wordt weergegeven dat niet de maatschappelijke opvang een antwoord is op dakloosheid, maar dat ingezet moet worden op 'wonen eerst' en preventie.

Nationaal Actieplan Dakloosheid: Eerst een Thuis

De leidende principes van 'wonen eerst' en preventie komen terug in het Nationaal Actieplan Dakloosheid dat eind 2022 werd gepresenteerd. Het plan zorgt er voor dat in 2030 dakloosheid is beëindigd. Nederland heeft zich hieraan gecommitteerd door het ondertekenen van de Lissabon Verklaring, waarin de EU lidstaten beloven dakloosheid te beëindigen.

Voor het [Nationaal Actieplan Dakloosheid Eerst een Thuis | Rapport | Rijksoverheid.nl](#) zijn zes inhoudelijke actielijnen opgesteld:

- Versterken bestaanszekerheid: borging van het bestaansminimum;
- Preventie: voorkomen van dakloosheid is altijd het beste;
- Wonen Eerst: iedereen een eigen woonplek met ondersteuning op maat;
- Integraal werken in de uitvoering: regie, snelheid en menselijke maat;

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

- Geen beleid zonder ervaringskennis: beleid wordt gemaakt, getoetst en uitgevoerd met mensen met ervaringskennis;
- Inclusieve aanpak: aandacht voor jongeren, LHBTIQ+ en dakloze EU-burgers.

Actieprogramma dak- en thuisloze jongeren

Op 1 januari 2016 telde Nederland ongeveer 10.700 dak- en thuisloze jongeren van 18–27 jaar (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2016). In oktober 2018 overhandigden een aantal jongeren van Stichting Zwerfjongeren Nederland de #Zwerfsteen aan de toenmalige staatssecretaris. Een symbool voor de zware last die dak- en thuisloze jongeren elke dag met zich meedragen. Vervolgens is in 2019 het Actieprogramma dak- en thuisloze jongeren gestart ([actieprogramma-dak-en-thuisloze-jongeren-2019-2021.pdf](#) (overheid.nl)). Gevolgd door in 2020 de start van het landelijke 'Een (t) huis, een toekomst, de brede aanpak van dak- en thuisloosheid' (2020- 2021). Door deze programma's is, ook door gemeenten, veel in gang gezet en kennis opgedaan over wat werkt in de aanpak van dakloosheid ([kamerbrief-aanpak-dakloosheid.pdf](#) (overheid.nl), 2 juni 2022).

Een thuis voor iedereen

Voor knelpunten in de huisvesting is het programma 'Een thuis voor iedereen', opgezet met daarbinnen speciale aandacht voor (dreigend) dakloze jongeren en volwassenen in een kwetsbare positie, waaronder jongeren die uitstromen uit een jeugdinstelling. De gezamenlijke ambitie is dat iedereen in 2030 een prettig en betaalbaar (t)huis heeft, waar nodig met de juiste zorg, ondersteuning en begeleiding ([kamerbrief-voortgang-van-beschermd-wonen-naar-een-beschermd-thuis.pdf](#) (overheid.nl), 12 okt 2022).

Actieprogramma Zorg voor de Jeugd

De overgang naar volwassenheid (van 18- naar 18+) kan voor kwetsbare en minder zelfredzame jongeren bijzonder lastig zijn, zeker als zij een ondersteunend vangnet missen (Westbroek, 2017). Als antwoord op de tussenevaluatie van de Jeugdwet (januari 2018) is in april 2018 het Actieprogramma Zorg voor de Jeugd gelanceerd. Het doel is om de jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering merkbaar en meetbaar steeds beter te maken. Actielijn 4 uit het programma richt zich op Kwetsbare jongeren beter helpen zelfstandig te worden. Door te zorgen voor een warme overdracht met passende zorg en ondersteuning en door domein overstijgend te werken, kunnen deze jongeren beter worden geholpen. Er wordt ingezet op de volgende doelen:

- Pleegzorg standaard verlengen naar 21 jaar.
- Kwetsbare jongeren standaard begeleiden in de overgang naar volwassenheid.
- Versoepelen van de 'overgangen' in zorg en ondersteuning (Jeugdwet, Zvw, WMO, WLZ).
- Beter benutten mogelijkheden verlengde jeugdhulp en leeftijdsgrens Jeugdwet ([slotrapportage-actieprogramma-zorg-voor-de-jeugd.pdf](#) (overheid.nl)).

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren

In het kader van het programma Zorg voor de Jeugd en de pilot 'Werken met een toekomstplan' is veel gesproken met jongeren, professionals, onderzoekers en beleidsmakers. Uit de gesprekken komt naar voren dat verschillende partijen op diverse manieren bezig zijn om verbetering te realiseren voor jongeren die opgroeien naar volwassenheid. Het blijft echter een taai vraagstuk geworteld binnen systemen en kaders, regels en afspraken, kennis en houding van professionals ([Uitkomst-verkenning-richtlijn-Toekomstgericht-werken-13102021.pdf \(richtlijnenjeugdhulp.nl\)](#)).

Via 22 pilots en drie regionale aanpakken is intensief ingezet op de zogenaamde integrale, toekomstgerichte ondersteuning ([Overzichtskaart 16-27: aanpak jongvolwassenen in een kwetsbare positie, vng.nl](#)) Toekomstgericht werken, is werken vanuit het perspectief van de jongere en van daaruit regelen wat nodig is. Of het nu gaat om wonen, werk, school of een vertrouwenspersoon, het gaat om wat de jongere wil en wat daarvoor geregeld moet worden.

Er is gewerkt met de doorbraakmethode om de weerbarstige realiteit te doorbreken. Voor jongeren in een gezinshuis is gezorgd dat ze daar, als ze nog niet toe zijn aan zelfstandig wonen, tot hun 21e kunnen blijven. Eerder was dat na hun 18e verjaardag niet meer mogelijk ([voortgangsbrief-jeugd-versie-23-nov-2021.pdf \(overheid.nl\)](#)).

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context

Definities >

Omvang en doelgroep >

Hoe worden jongeren dakloos? >

Risicofactoren op drie niveaus >

Wet- en regelgeving >

Ontwikkelingen politiek >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

3. Wat werkt in de aanpak?

Er zijn verschillende risicofactoren die bijdragen aan (het ontstaan van) dak- en thuisloosheid van jongeren ([zie 2.4.](#)). Een deel van deze factoren is direct gerelateerd aan het individu en de leefwereld en relaties. Maar het merendeel van de factoren is gerelateerd aan het (zorg)systeem waaronder wet- en regelgeving ([zie 2.5.](#)) en hulpverlening die niet aansluit bij wat er nodig is. Maar ook door structurele problemen zoals het ontbreken van betaalbare woonruimte, te weinig inkomen en andere financieringskwesties.

Om dak- en thuisloosheid bij jongeren te voorkomen en/of op te lossen, moet er in de aanpak rekening gehouden worden met de volgende werkzame elementen:

1. Preventie
2. Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen
3. De basis op orde (financiën, dagbesteding, wonen, welzijn en support)
4. Maatwerk
5. De houding van de professional

3.1 Preventie

Om dak- en thuisloosheid te voorkomen, is het nodig om de risicofactoren op verschillende niveaus aan te pakken ([zie 2.4.](#)) Dit vraagt om een integrale aanpak waarin zowel centrale overheid, gemeenten, maatschappelijke organisaties en professionals een rol spelen. Een schema van risicofactoren en preventieve maatregelen staan in [bijlage 2](#).

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren

Onderzoekers Stephen Gaetz e.a. (2018) maakten een routekaart voor preventie van dakloosheid onder jongeren in Canada. Ze benadrukken dat preventie die alleen gericht is op specifieke voorzieningen voor jongeren, de oorzaken op structureel- en systeemniveau niet aanpakken. Daarom bestaat hun preventiemodel uit vijf pijlers die zich richten op de verschillende niveaus van risicofactoren en verschillende vormen van preventie (Gaetz, e.a., 2018 in Van Doorn e.a., 2021):

- **Structurele preventie:** het bevorderen van wetgeving, beleid en investeringen om risico's van dakloosheid aan te pakken. Denk aan armoedebestrijding, inkomenssteun, het wettelijk vastleggen van huisvesting als mensenrecht, stimuleren betaalbaar woningaanbod.
- **Systeempventie:** het verbeteren van de toegang tot hulpverlening en ondersteuning. In het bijzonder hulp voor jongeren die een instelling verlaten en dakloos dreigen te raken.
- **Vroegtijdige interventie:** vroeg-signalering en vroeg-interventie. Denk aan interventies gericht op het verbeteren van de gezinssituatie, de betrokkenheid van school. Voorbeelden zijn outreachende benaderingen, gecoördineerde intake en beoordeling, cliëntgericht casemanagement, en het voorkomen van opname in instituties.
- **Preventie van huisuitzetting:** wet- en regelgeving die huurders beschermd tegen huisuitzetting, informatie en advies, financiële en juridische voor huurders en crisis interventies.
- **Stabilisering van huisvesting:** ondersteuning van jongeren die al eens dakloos zijn geweest op het gebied van huisvesting, Denk aan *Housing First* (zie 3.5) en vormen van gemengd wonen.
- Ook valt ondersteuning op het gebied van gezondheid en welzijn, onderwijs en inkomen hieronder. In aanvulling op het model van Gaetz e.a. (2018) benadrukken Van Doorn e.a. (2021) het belang van een goede sociale basis infrastructuur op wijkniveau als verbindende schakel tussen de verschillende pijlers van preventie.

“Beleid, praktijken en interventies die ervoor zorgen dat: 1) de kans vermindert dat een jongere dakloos raakt, of 2) jongeren die dakloos zijn stabiele woonruimte krijgen, hun welzijn en contact met de gemeenschap verbeteren en voorkomen dat ze opnieuw dakloos raken.” (Gaetz e.a., 2018)

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

- Preventie >
- Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >
- De basis op orde >
- Maatwerk >
- De houding van de professional >
- Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Investeren in preventie

Oxenaar, Van Steenberghe en Loorbach (2018) rekenden uit wat het oplossen van dak- en thuisloosheid van jongeren de maatschappij kost. De kosten per jongere liggen tussen de 36.000 en 100.000 euro per jaar. Met dit bedrag worden de kosten van de zorg, politie en justitie betaald. Oxenaar en collega's (2018) pleiten ervoor om in te zetten op preventie. Dit is in eerste instantie duurder, maar op termijn een goede investering. Hogere kosten op een later moment worden voorkomen (Oxenaar, e.a., 2018; Evans, Sullivan & Wallskog, 2016; Van Leerdam, e.a., 2013). Jongeren van het Jongerenpanel wijzen erop dat wanneer jongeren eenmaal dak- of thuisloos zijn, zij in een neerwaartse spiraal terechtkomen waarin hun (multi)problemen verergeren (Jongerenpanel).

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

- Preventie >
- Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >
- De basis op orde >
- Maatwerk >
- De houding van de professional >
- Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

3.2 Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen

Op tijd ingrijpen

Om erger te voorkomen, is op tijd ingrijpen van essentieel belang (Wolf, 2015). Hoe langer een jongere dak- en thuisloos is, hoe groter de problemen vaak worden. Schulden lopen verder op, middelenmisbruik verergert (of ontstaat) of psychische problemen verergeren. De jongere komt steeds verder van de maatschappij te staan, onder meer door structurele uitsluiting en stigmatisering. Idealiter wordt voorkomen dat een jongere überhaupt dak- of thuisloos raakt, maar als dat niet mogelijk is, dan is vroegtijdig, multidisciplinair ingrijpen essentieel. Het is van belang om problemen binnen gezinnen vroegtijdig te signaleren worden en gezinnen intensieve hulp te bieden bij ernstige problemen (Altena, e.a., 2010, Jongerenpanel). Ook scholen kunnen een belangrijke rol spelen in het signaleren van problemen. Er kunnen schoolmaatschappelijk werkers worden aangesteld. Docenten kunnen getraind worden in het signaleren van problemen en hoe zij hierop passende actie ondernemen (Altena, e.a., 2010, Jongerenpanel).

Toegankelijke passende zorg & ondersteuning

Het Jongerenpanel vindt het van belang dat de toegang tot passende zorg en ondersteuning wordt verbeterd (Jongerenpanel). Zij geven aan dat er iets moet gebeuren aan de wachtlijsten, ingewikkelde communicatie, regels, en de contra-indicaties en strenge criteria om in aanmerking te komen voor hulpverlening en voorzieningen. Deze vormen nu een grote belemmering. Hierdoor krijgen jongeren vaak pas laat hulp. Ook weten jongeren vaak niet waar ze terecht kunnen voor hulpverlening (Jongerenpanel). Het is nodig om helder te communiceren en goede toegankelijke informatie te bieden over hulp en ondersteuning (zie 3.4 en www.movisie.nl/toegang).

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren

Jongerenpanel

'Je moet dak- en thuisloosheid eigenlijk vroegtijdig signaleren en bespreekbaar maken op scholen en sportverenigingen. Geef mentoren een training of werk met ervaringsdeskundigen.'

'Voordat ik uitviel op school, zat ik op een school die een hele nauwe samenwerking had met de GGZ. Ik ging daar van 'falen op de havo' naar 'hoogste cijfers van de klas op het vwo'. Ik kreeg daar vrije uren om therapie te volgen. En als er iets was, dan kwamen alle partijen bij elkaar zitten: "wat kunnen we doen om haar te helpen?".'

'Toen ik in Duitsland woonde, was de hulp laagdrempeliger. Ik kreeg er binnen een dag een briefadres en meteen zorg. Ik kon ook makkelijk in de nachtopvang terecht; het is heel anoniem. Je hoeft geen eindeloze intakelijst in te vullen of precies te vertellen waar je de afgelopen tijd verbleef, zoals in Nederland. Ik ben in Nederland de opvang gaan mijden door al dat papierwerk.'

Integrale aanpak

Uit diverse onderzoeken blijkt dat het van belang is om problemen niet geïsoleerd aan te pakken, maar als één geïntegreerd geheel. In de aanpak moet onder andere aandacht zijn voor een (beroeps)opleiding, woonruimte en het aanpakken van verslaving (Adams-Guppy & Guppy, 2016; Carlson, e.a., 2016). Een geïntegreerde aanpak doet recht aan de complexiteit en veelheid van problemen waar dak- en thuisloze jongeren mee te maken hebben en heeft betere effecten (Slesnick, Dashora, Letcher, Erdem & Serovich, 2009). De RVS (Raad voor Volksgezondheid en Samenleving 2020) pleit voor een flexibel vangnet voor mensen die tijdelijk in een kwetsbare situatie verkeren door problemen met werken, inkomen, wonen en/of gezondheid. Essentieel daarin is het vereenvoudigen van maatregelen die mensen juist in hun bestaanszekerheid ondersteunen.

Of een integrale aanpak werkt, is mede afhankelijk van de samenwerking tussen hulpverleners en betrokken organisaties. Altena en collega's (2010) laten zien dat integraal samenwerken soms lastig is. Het gaat vaak mis bij de afstemming of overdracht van hulpverleners of instanties. Bijvoorbeeld bij de overgang van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang wanneer jongeren 18 jaar worden of wanneer jongeren uit detentie komen. Gegevens worden soms onvoldoende overgedragen bij verwijzingen zodat jongeren weer vanaf 'nul' moeten beginnen of de wachttijd op straat moeten overbruggen (Jeeninga, 2010).

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Samenvatting**Inleiding****Omvang, oorzaak en context****Wat werkt bij**

Preventie

Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen

De basis op orde

Maatwerk

De houding van de professional

Veelbelovende aanpakken

Conclusies**Bronnenlijst****Input Jongerenpanel****Reflectie van professionals**

Auteurs (Polstra e.a., 2018) en jongeren van het Jongerenpanel pleiten voor één aanspreekpunt of jongerenregisseur. Deze fungeert als centraal aanspreekpunt voor de jongeren en regisseert de benodigde hulp op alle leefgebieden (Boesveldt, e.a., 2022). Uit de evaluatie van een pilot met jongerenregisseurs blijkt dat jongeren de jongerenregisseur waarderen vanwege de continuïteit in ondersteuning, het door- en terugverwijzen naar andere organisaties, hun empathisch vermogen en de vertrouwensband die ontstaat (Boesveldt e.a., 2022). In het rapport De basis op orde voor dak- en thuisloze jongeren | Movisie zijn meer voorbeelden beschreven van integraal werken en jongerenregisseurs die zich inzetten als een aanspreekpunt voor de jongeren.

Een goede integrale aanpak vereist ook vaardigheden en competenties van uitvoerende professionals. Zo moeten zij de juiste kennis in huis hebben of weten waar zij die kunnen vinden (Polstra e.a., 2018).

Uit het onderzoek van Altena en collega's (2010) blijkt dat er problemen ontstaan wanneer instellingen niet goed samenwerken, zoals dubbele afspraken of het telkens doorverwijzen van jongeren naar verschillende hulpverleners. Ook gebeurt het dat organisaties niet willen of kunnen starten met de behandeling, omdat er andere problemen spelen (Altena, e.a., 2010). Ook verschillende jongeren van het Jongerenpanel signaleren dat bij jongeren met complexe problematiek (hulp)organisaties niet kunnen helpen of elkaar de verantwoordelijkheid toeschuiven. Maar weinig organisaties nemen het voortouw (Jongerenpanel). Het werkveld heeft generalistische professionals nodig die kunnen omgaan met de complexiteit van diverse problematieken. Voor een overzicht van werkzame elementen bij integraal werken zie Wat werkt bij integraal werken in de wijk (Van Arum, e.a., 2018).

Jongerenpanel

'Toen ik op straat kwam te staan, klopte ik bij de gemeente aan. Ik kreeg een ambtenaar te spreken die zei: "Hier is een lijst en hier moet je allemaal langs". Het draaide uit op een tour langs allerlei instanties. Ik heb met wel zeven verschillende mensen gesproken. Ik moest steeds opnieuw mijn verhaal doen en kreeg vervolgens steeds te horen: "Ik kan je niet helpen".'

'Ik ken iemand die woont op een boot en is daar heel tevreden mee. Maar het is een boot, en volgens de gemeente voldoet die niet aan allerlei regels. Die ambtenaar noemt het een illegale woonplek. Daardoor komt hij niet in aanmerking voor hulp bij het oplossen van zijn schulden.'

Duurzame ondersteuning

Naast een integrale aanpak van de problematiek is ook de duur en de continuïteit van de ondersteuning van belang. Uit Europees onderzoek blijkt dat dak- en thuisloze jongeren uit Nederland grote behoefte hebben aan meer stabiliteit en continuïteit in de hulp en ondersteuning die ze ontvangen (De Groot & Rensen 2010). Veel van deze jongeren hebben een aanzienlijk deel van hun jeugd te maken gehad met diverse vormen van tijdelijke hulpverlening. In de praktijk betekent dit voor de jongeren: vaak wisselen van hulpverleners, vaak verhuizen en zich telkens moeten aanpassen aan nieuwe situaties en nieuwe sociale contacten. Dit alles heeft een ontwrichtende invloed op het leven van deze jongeren. Zij missen tijdens hun jeugd een stabiele verzorger of een persoon waar ze altijd op terug kunnen vallen en die hen begeleidt naar een zelfstandig leven.

Uit onderzoek van Slesnick en collega's (2009) blijkt dat kortdurende interventies onvoldoende effecten bereiken. Volgens de auteurs hebben jongeren vaak onvoldoende vertrouwen in deze hulpverlening. De professionals die betrokken zijn bij een kortdurende interventie hebben onvoldoende tijd voor het opbouwen van een vertrouwensrelatie.

Ook als mensen niet langer dakloos zijn, blijft ondersteuning van belang. Uit onderzoek onder volwassen dakloze mensen in Utrecht blijkt dat 80 procent binnen 3 jaar opnieuw dakloos raakt (Boesveldt, e.a., 2019). Het merendeel had op dat moment geen professionele ondersteuning. Doordat deze mensen vaak kampen met problemen op meerdere levensgebieden, is het moeilijk om zelfstandig een stabiel leven op te bouwen. Plotselinge gebeurtenissen of *life events* brengen hen makkelijk uit balans. Volgens de onderzoekers is het nodig om hen te blijven begeleiden zelfs als ze permanente woonruimte hebben. Na een verhuizing duurt het vaak enige tijd voordat het duidelijk is welke hulp en ondersteuning deze doelgroep nodig heeft om 'zelfstandig' te kunnen wonen.

Het jongerenpanel geeft aan dat deze ondersteuning niet altijd even intensief hoeft te zijn en zou moeten meebewegen met de behoefte aan hulp. Daarvoor is ook flexibiliteit vanuit de organisatie voor nodig (Jongerenpanel).

3.3 De basis op orde

Om dak- en thuisloosheid terug te dringen moeten de belangrijkste bestaansvoorwaarden voor jongeren op orde zijn. Verschillende (jongeren)organisaties spreken over de 'Big 5' die op orde moeten zijn voordat hulpverlening kan stoppen (Davelaar, 2021, Expex 2022, Jongerenpanel):

1. Passende en betaalbare huisvesting.
2. School/werk.
3. Financiële zelfstandigheid en voorkomen van schulden.
4. Support in de vorm van een volwassene of sociaal netwerk om op terug te vallen.
5. Psychisch en lichamelijk welzijn.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij](#)[Preventie >](#)[Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >](#)[De basis op orde >](#)[Maatwerk >](#)[De houding van de professional >](#)[Veelbelovende aanpakken >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

Passende en betaalbare huisvesting

Een stabiele woonruimte is een belangrijke bestaansvoorwaarde en draagt bij aan het psychische welzijn van jongeren en jongvolwassenen (Johnstone, Parsell, Jetten, Dingle & Walter, 2016). Volgens Crisanti en collega's (2017) zorgt het hebben van een woning ook voor *overall* gezondheid van dak- en thuislozen. Daarnaast lijkt woonruimte bij te dragen aan de behandeltrouw. De huidige woningnood en het gebrek aan betaalbare woningen vormen hiervoor een grote belemmering.

Sommige jongeren hebben behoefte aan extra structuur en begeleiding. Bijvoorbeeld in de vorm van een kamertraining. Verschillende studies laten zien dat interventies gericht op de overgang naar zelfstandig wonen, effectief kunnen zijn in het voorkomen en oplossen van dak- en thuisloosheid (Skemer & Jacobs, 2016; Jacobs, Skemer & Courtney, 2015). Onderzoek van Munson, Stanhope, Small en Atterbury (2017) laat zien dat het belangrijk is om een goede balans te vinden tussen het bevorderen van zelfstandigheid en het stellen van regels. Jongeren moeten voelen dat ze de vrijheid hebben en eigen keuzes kunnen maken.

Mensen die in Nederland dak- en thuisloos zijn, kunnen gebruik maken van de Maatschappelijke Opvang (MO). Hier ontvangen mensen tijdelijke opvang, hulp en begeleiding om uiteindelijk weer zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Vaak zijn er flinke wachttijden voor deze (woon)voorzieningen. Een veelbelovende aanpak waarbij direct voor stabiele woonruimte wordt gezorgd, is Housing First (zie 3.6 voor een uitgebreide beschrijving).

Een bufferzone aan de onderkant van de woningmarkt

De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2020) pleit voor het creëren van een grotere flexibele woningvoorraad waar 'spoedzoekers' makkelijk tijdelijk toegang toe hebben. Deze bufferzone bestaat uit drie typen woonruimten:

1. Kleine, tijdelijke woningen.
2. Woonruimten die ontstaan door het delen van woningen of woningaanpassingen.
3. Eigen woonoplossingen van burgers.

Daardoor kunnen daklozen makkelijker uitstromen uit de maatschappelijke opvang en wordt voorkomen dat 'spoedzoekers' dakloos worden. Rijk en gemeenten moeten daarvoor de regels rond het delen van woningen versoepelen en eigen oplossingen van burgers faciliteren. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat gemeenten uitzonderingen maken in de kostendelersnorm wanneer dakloosheid dreigt. Deze aanbeveling van de RVS lijkt door de politiek overgenomen te worden (p.9 in Kamerbrief vervolgaanpak Participatiewet).

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Volgende inkomsten

De hoogte van het minimumloon en de daar uit afgeleide jongerennorm in de bijstand vormt een probleem, omdat deze niet voldoende is om zelfstandig van te leven (zie 2.4.). Daarnaast lopen dak- en thuisloze jongeren tegen een aantal drempels aan als zij zich willen melden bij een gemeente om een bijstandsuitkering aan te vragen. Jongeren ervaren het aanvraagproces als te complex. Zo beschikken zij soms niet over digitale middelen of hebben geen postadres. Zij verblijven soms korte periodes in verschillende gemeenten of in een andere gemeente dan waar ze de aanvraag doen (Divosa, 2020, Jongerenpanel). Jongeren van het Jongerenpanel wijzen erop dat jongeren bij herhaling tegen deze drempels aanlopen.

Wanneer een gemeente de jongere ondersteunt bij zijn aanvraag en begrip heeft voor de complexe werkelijkheid van de jongere kunnen de drempels verdwijnen (Divosa, 2020). Rondom het postadres lopen er een aantal pilots (Franken, e.a., 2021, Boesveldt, e.a., 2022). De politiek lijkt bereid om de vier-weeken zoektermijn per 1 januari 2024 niet meer te verplichten (zie ook p.9 in [Kamerbrief vervolgaanpak Participatiewet](#)).

Verschiedende auteurs (Van Doorn, e.a., 2021, Kruize, e.a., 2019) pleiten, net als de jongeren van het Jongerenpanel, voor een verhoging van het minimumloon en de bijstand voor jongeren. Divosa pleit voor maatwerk en het individualiseren van de norm, waarbij de uitkering voor dak- en thuisloze jongeren voldoende wordt om alle noodzakelijke kosten te dekken (Divosa, 2020)

Aanpak schulden

Driekwart van de dak- en thuisloze jongeren heeft schulden (zie 2.4.). Uit het onderzoek 'Zwerfjongeren en schulden' (Smulders, e.a., 2018) blijkt dat de geïntegreerde aanpak een succesfactor is voor goede ondersteuning (zie 3.1.). Belangrijk hierbij is dat de verschillende betrokken organisaties werken vanuit een gedeelde visie. Is onderwijs belangrijker dan werk of juist andersom? Als onderwijs voorrang heeft, hoe pak je dan de schuldsituatie aan? Het advies van Smulders en collega's (2018) aan gemeenten is dat zij de samenwerkingspartners (experimenteer)ruimte geven en mandaat om, waar nodig, af te wijken van bestaande regels en grenzen, zie ook [Wat werkt bij de aanpak van armoede en schulden](#) | Movisie

Aandacht voor stress

Problematische schulden en/of onvoldoende inkomsten leveren veel stress op en dat heeft gevolgen voor het gedrag en de keuzes die jongeren maken. Een stress-sensitieve hulpverlening beoogt de ervaren stress te verminderen of in ieder geval niet bij te dragen aan het verhogen van het stressniveau. Hulpverleners stellen samen met de jongere een plan op waarin zij de verschillende leefgebieden betrekken. De verbeterdoelen worden gerealiseerd via eenvoudige en concrete stappen en er kunnen beloningselementen worden ingebouwd (Jungmann, e.a., 2018). Het is ook belangrijk om de jongeren te ondersteunen bij schuldbemiddeling, minnelijke schuldsanering, budgetbeheer of hulp bij het slui-

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

ten van betalingsregelingen (Smulders, e.a., 2018). Het combineren van schuldbemiddeling met studiefinanciering is lastig, maar wel mogelijk via maatwerk-constructies. Voor meer informatie: [Podcast 'Jong in de schulden' | Stimulansz](#).

Opleiding, werk of dagbesteding

Door de stress die ontstaat door het leven op straat of dreigende dak- en thuisloosheid stoppen jongeren vaak met hun opleiding. Veel dak- en thuisloze jongeren hebben geen startkwalificatie. In hun zoektocht naar werk worden ze regelmatig terugverwezen naar school. De veelal aanwezige schulden maken werk wel noodzakelijk of een opleiding om uiteindelijk aan het werk te kunnen. Volgens Smulders en collega's (2018) blijkt het in de praktijk lastig om met schulden weer naar school te gaan.

Hagen, Mogendorff, Overmars-Marx en Smit (2008) onderzochten de samenwerking tussen opvangvoorzieningen, UWV en sociale zaken. Zij concluderen dat er veel jongeren met psychiatrische, verslavings- en LVB-beperkingen verblijven in de opvang. Samenwerking tussen UWV, opvangvoorzieningen en de gemeente is noodzakelijk, als je in wilt zetten op begeleiding van dak- en thuisloze jongeren naar werk. Gemeenten kunnen op die manier profiteren van de kennis van UWV en de wettelijke instrumenten zoals een jobcoach. UWV heeft de kans om beter aan te sluiten bij het aanbod vanuit de gemeente.

Sociaal netwerk

Goede relaties met familie en een breder sociaal netwerk kunnen de weerbaarheid van jongeren vergroten. Deze contacten helpen jongeren om te gaan met tegenslagen in het leven (Abdul Rahman, Fidel Turner & Elbedour (2015). Wanneer dak- en thuisloze jongeren minder goed contact hebben met hun directe familie is het extra belangrijk dat zij een ander sociaal netwerk hebben waar ze op terug kunnen vallen.

Hulpverlening in de vorm van een integrale gezinsaanpak bij gezinnen in een kwetsbare positie, kan preventief werken bij conflicten en het ontstaan van dak- en thuisloosheid (Van Doorn, e.a., 2021, Chapin Hall 2019, Jongerenpanel). Hulpverlening moet zich zowel richten op de problemen van de jongeren als op die van de ouders. Zo kunnen bijvoorbeeld schulden, verslaving of psychische problemen zowel bij de jongere als bij (een van) de ouders voorkomen. Het aanbod van de jeugdhulpverlening schiet hierin nog tekort. Er zijn te weinig specialistische behandelprogramma's en wachtlijsten voor de ernstige problemen (Van Doorn, e.a., 2021, Kruize, e.a., 2019, Magnee, e.a., 2020). Een generalistische aanpak als Family Mediation is veelbelovend (zie 3.6.). Er bestaat nog onvoldoende inzicht in de gezinsdynamiek waar vanuit dak- en thuisloosheid bij jongeren ontstaat, daarvoor is verder onderzoek nodig (Van Doorn, e.a., 2021).

[Samenvatting](#)[Inleiding](#)[Omvang, oorzaak en context](#)[Wat werkt bij](#)[Preventie](#)[Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen](#)[De basis op orde](#)[Maatwerk](#)[De houding van de professional](#)[Veelbelovende aanpakken](#)[Conclusies](#)[Bronnenlijst](#)[Input Jongerenpanel](#)[Reflectie van professionals](#)

Samenvatting >**Inleiding** >**Omvang, oorzaak en context** >**Wat werkt bij**

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >**Bronnenlijst** >**Input Jongerenpanel** >**Reflectie van professionals** >

Het sociaal netwerk kan ook een belangrijke rol spelen bij het herstelproces. Door een goed gesprek te stimuleren of door assertief op te treden bij destructief gedrag kan een patroon doorbroken worden (Gasior, Forchuk & Regan, 2018; Altena, e.a., 2010). Er zijn verschillende methodes bruikbaar voor het herstel en versterken van het netwerk zoals de Versterk je netwerkmethod (Huber, Joanknecht & Metze, 2013). Volgens Huber en collega's (2013) is de inzet van een Eigen Kracht conferentie een goede manier om, als het netwerk stabiel is, deze actief te betrekken bij een plan om dak- en thuisloosheid te voorkomen. Of te zorgen voor de juiste hulp om iemand weer een dak boven zijn of haar hoofd te geven (Huber, e.a., 2013).

Om jongeren te bereiken die niet in beeld zijn, is het handig om gebruik te maken van het netwerk van deze jongeren (Chew Nh, Muth & Auerswald, 2013). Het contact maken via andere, reeds in beeld zijnde, jongeren is hiervoor een slimme zet. Jongeren uit het Jongerenpanel geven op verschillende sociale media (dreigend) dakloze jongeren advies waar ze terecht kunnen voor hulp (Jongerenpanel).

Psychisch en lichamelijk welzijn

Psychische en verslavingsproblemen zowel bij de jongere zelf als bij huisgenoten (De Wit, e.a., 2012) zijn belangrijke risicofactoren voor het ontstaan van dak- en thuisloosheid en dragen ook bij aan het in stand houden daarvan (Altena, e.a., 2010; Altena, e.a., 2018). Het is belangrijk om bij zware verslaving en/of psychische problemen tijdig te behandelen (Chapin Hall 2019, Van Loenen, e.a., 2018, Magnee, e.a., 2020, Boesveldt, e.a., 2020, Scholten, e.a., 2018). Bij Housing First wordt het middelengebruik niet verboden, maar er wordt ingezet op het beperken van de schadelijke effecten van het middelengebruik (Van Loenen, e.a., 2018).

3.4 Maatwerk

Aansluiten op de behoefte

Het is belangrijk dat hulp en ondersteuning aan jongeren aansluit op hun behoeften. Uit onderzoek van Korf (2004; in Jeeninga, 2010) blijkt dat jongeren anderen prioriteiten stellen dan betrokken professionals. Dit komt deels door onder- of overschatting van de eigen problemen (door jongeren), maar ook doordat betrokkenen minder goed in beeld hebben wat jongeren nodig hebben. Barendregt en collega's (2011) deden een jaar lang onderzoek bij 55 Rotterdamse jongeren. Hieruit bleek dat de geboden hulp niet altijd aansluit op de ernst van problemen en behoeften van de jongeren. Zo willen zij bijvoorbeeld meer ondersteuning bij werk en inkomen in plaats van psychische steun, waar nu vaak de focus op ligt.

Jongerenpanel

'Ik wilde eerst een stabiele basis: een woning en dagbesteding en pas daarna werken aan mijn problemen. Maar men vond dat ik eerst naar de kliniek moest om van mijn verslaving af te komen. Daarbinnen voelde ik me niet veilig. Ik was er binnen twee weken weer weg.'

Er moet afstemming plaatsvinden met de jongere. Jeeninga (2010) spreekt over dialoog gestuurde hulp. Dit betekent niet per se dat de jongere bepaalt wat er gebeurt, maar dat hij of zij op de hoogte is en betrokken is bij wat er gaat gebeuren. Verschillende auteurs pleiten ervoor om binnen bepaalde marges de jongere zelf de vrijheid te geven om uit oplossingen te kiezen (Van Loenen, e.a., 2018, Jansen, 2021, Schwan, 2018). Soms werkt het om een potje voetbal te spelen met de jongere in plaats van een gesprek op het kantoor (Nederland, Noordhuizen & Van Dijk, 2016).

Jongeren uit het Jongerenpanel wijzen erop dat jongeren de ruimte moeten krijgen om fouten te maken, zonder dat dit gelijk harde consequenties heeft. Het maken van vergissingen hoort immers bij het volwassen worden. Leonard en collega's (2017) spreken van cliënt gestuurde hulp, waarbij de jongere leidend is in doelen en aanpak. Hierbij is het van belang dat de jongere zelf kiest wat hij of zij wel of niet deelt met de professional. Het is niet verplicht om alles te delen voor het krijgen van hulp.

Aansluiten bij de jongere vraagt ook een zekere mate van flexibiliteit van de professional. Bijvoorbeeld in bereikbaarheid en beschikbaarheid. Een hulpverlener uit het onderzoek van Altena en collega's (2010) beschrijft dit als volgt:

'Ik ben 24 uur per dag, 7 dagen in de week, 52 weken in het jaar bereikbaar voor de jongeren. Dat is de voorwaarde waarop ik mijn werk doe, want dat vind ik belangrijk. Ik bedoel, op het moment dat je bedenkt ik zit in de penarie en je denkt er niet aan om één van de vrienden op te bellen maar, ondanks de tijd (diep in de nacht), denk je ik bel X (hulpverlener). Dat vind ik veelzeggend. Dat ze op dat moment denken van verdomd... Daar zit dus echt vertrouwen in, want blijktbaar ben jij op dat moment iemand waarbij ze terecht kunnen met hun situatie: ik zit hier even mee en ik kom er niet uit. Dat vind ik de complimenten van het werk.' (Altena, e.a., 2010)

Specifiek voor dak- en thuisloze jongeren met een cognitieve beperking geven Burra, Stergiopoulos en Rourke (2009) het advies om visuele en verbale reminders in te zetten. Bij deze doelgroep is regelmatig contact met de hulpverlening van belang. Zo kan er (deels) gecompenseerd worden voor eventuele aandachts- en geheugenproblemen.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

- Preventie >
- Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >
- De basis op orde >
- Maatwerk >
- De houding van de professional >
- Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

- Preventie >
- Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >
- De basis op orde >
- Maatwerk >
- De houding van de professional >
- Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Inzet ervaringskennis

Mensen met ervaringskennis en ervaringsdeskundigen kunnen een belangrijke rol spelen bij het aanpakken van dak- en thuisloosheid. Jongeren van het Jongerenpanel geven aan dat zij zich door mensen met ervaringskennis vaak beter begrepen en gehoord voelen (Jongerenpanel). Een review van Barker en Maguire (2017) naar de effecten van verschillende vormen van *peer-to-peer support* laat zien dat deze vorm van ondersteuning vaak een positieve invloed heeft op de kwaliteit van leven en de afname van ervaren problemen. Zo werken *peer supporters* goed in de begeleiding van dak- en thuislozen. Zij begrijpen waar dak- en thuislozen doorheen gaan, oordelen niet als het weer mis gaat, blijven positief en aanmoedigend en geven hoop (Crisanti, e.a., 2017, Jongerenpanel). Ervaringsdeskundige ondersteuners zijn goed op de hoogte van de problemen en zaken waar dak- en thuislozen tegenaan lopen. Zij weten wat nodig is in de eerste fase om weer op eigen benen te kunnen staan (Crisanti, e.a., 2017).

Jongerenpanel

'Ik ben dankzij een ervaringsdeskundige weer naar de tandarts gegaan. Je voelt je door hen sneller begrepen. Zij zei: "Als ik 't kan dan kan jij 't ook". We maakten samen een foto voor en na de tandarts.'
'Op school is het heel belangrijk om iemand te hebben die daar puur voor de leerlingen is. Zet preventiewerkers in, die ervaringskennis hebben en signalen op kunnen pikken.'

Beroepscompetentieprofiel

Van Erp en collega's (2022) beschrijven ervaringsdeskundigheid in het herziene beroepscompetentieprofiel ervaringsdeskundigheid. Daarin wordt het omschreven als 'het vermogen om op grond van eigen en collectieve ervaringskennis voor anderen ruimte te maken hun ervaringskennis te ontdekken en ontwikkelen op het niveau van het individu, de organisatie en de samenleving'. Ervaringsdeskundigen koppelen hun ervaringen aan vergelijkbare ervaringen van anderen en komen zo tot collectieve ervaringskennis (Van Erp, e.a., 2022).

Naast de positieve kanten van de inzet van ervaringsdeskundigen, benoemt het beroepscompetentieprofiel ook kritische beroepssituaties en spanningsvelden. Vooral daar waar de inzet van ervaringskennis tot spanning leidt, bijvoorbeeld bij cliëntcontact, omdat de inbreng van ervaring (ervaringskennis) niet direct eenduidig is. Ook op het maatschappelijk en beleidsniveau is het bieden/maken van ruimte voor ervaringskennis niet eenvoudig. Het werken vanuit andere waarden, zoals nabijheid en cultuur, kan spraakverwarring, onbegrip en botsende belangen opleveren (Van Erp, e.a., 2022).

Het beroepscompetentieprofiel benoemt vier kerntaken: 1. ruimte maken voor ervaringskennis bij het herstel of de persoonlijke ontwikkeling van mensen; 2. bevorderen van persoonsgerichte, gelijkwaardige en toegankelijke zorg, ondersteuning en dienstverlening; 3. (beleid)beïnvloeding van de systeemwereld om die dienend te maken aan de leefwereld; 4. eigen en collectieve ervaringskennis inzetten ter versterking van het vakgebied en de positionering van het beroep.

Onlangs zijn de nationale kaders voor ervaringsdeskundigen herzien, vanwege de ontwikkelingen in het beroep en de verspreiding van ervaringsdeskundigheid. Daarmee is er meer eenduidigheid over het beroep en de kerntaken. Zo is er het Beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid, opgesteld door Trimbos Instituut, Kenniscentrum Phrenos, Movisie en VvED (2022). Hierin is onder andere aandacht voor de taken, competenties en de verschillende te onderscheiden beroepsniveaus. Daarnaast bestaat er sinds 2022 het Kwaliteitssysteem voor Ervaringsdeskundigen (KvE). Dit kwaliteitssysteem borgt, regelt, bewaakt en verbetert de inzet van ervaringsdeskundigheid. Het KvE bestaat uit drie producten: een generieke module ervaringsdeskundigheid (handvaten voor de inzet en implementatie van ervaringsdeskundigheid); leerplannen met een bijbehorend toetsingskader en een beroepscode en beroepsregister.

Informatievoorziening, communicatie en voorlichting.

Communicatie, informatievoorziening en voorlichting moeten toegespitst zijn op de behoefte van jongeren en aansluiten op hun leefwereld. Jongeren van het Jongerenpanel geven aan dat jongeren op zoek zijn naar laagdrempelige, duidelijke en toegankelijke informatie. Niet alleen over schuldhulp, het aanvragen van een uitkering of waar zij terecht kunnen voor hulpverlening, maar in feite over alles waar zij in de praktijk van de dak- en thuisloosheid tegenaan lopen (Jongerenpanel). De communicatie van hulpverleners en betrokken organisaties - zoals het taalgebruik, lengte van officiële brieven en e-mails - sluit vaak niet aan op die van de meeste dak- en thuisloze jongeren. Eenvoudige communicatie is van belang. Behalve schriftelijke communicatie moeten ook alternatieve vormen worden ingezet. En de communicatie moet niet stigmatiserend zijn. Er lopen een aantal pilots met en door jongeren over het vormgeven van de informatievoorziening (Franken, e.a. 2021, Boesveldt, e.a., 2022).

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij](#)

- Preventie >
- Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >
- De basis op orde >
- Maatwerk >
- De houding van de professional >
- Veelbelovende aanpakken >

[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren**Samenvatting** >**Inleiding** >**Omvang, oorzaak en context** >**Wat werkt bij**

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >**Bronnenlijst** >**Input Jongerenpanel** >**Reflectie van professionals** >**Veerkracht**

Om de veerkracht van dak- en thuisloze jongeren te vergroten, kan het helpen om ook aandacht te besteden aan creativiteit, spiritualiteit en mentale gezondheid (Cronley & Evans, 2017). Ondersteuning die vanuit religieuze organisaties wordt geboden, speelt in op de behoefte aan spiritualiteit. Dit is binnen de reguliere hulpverlening vaak een onderbelicht aspect. Tegelijkertijd kennen deze organisaties soms ook uitsluitingsmechanismen vanuit hun religieuze opvattingen, waardoor niet alle jongeren hier terecht kunnen. Cronley en Evans (2017) noemen als voorbeeld jongeren uit de LHBTIQ-gemeenschap. Uit onderzoek blijkt dat deze groep door discriminatie minder aansluiting heeft bij een religie.

Krabbenborg, Boersma, Van der Veld, Vollebergh en Wolf (2016) deden onderzoek bij 255 dakloze jongvolwassenen naar de invloed van de inzet op autonomie, competentie en verbinding. Het blijkt dat de kwaliteit van leven significant samenhangt met deze factoren. De inzet van interventies op deze factoren draagt bij aan de ervaren kwaliteit van leven van jongvolwassen dak- en thuislozen.

3.5 De houding van de professional

Uit bijna alle onderzoeken komt naar voren dat de houding van de professional een belangrijke rol speelt of een aanpak wel of niet werkt. Ongeacht de inhoud van de aanpak, is het belangrijk om als professional aandacht te hebben voor de volgende werkzame elementen:

Investeren in (wederzijds) vertrouwen

Om dak- en thuisloze jongeren te kunnen bereiken en helpen, is het opbouwen van een vertrouwensrelatie, een noodzakelijke eerste stap. Voor hulpverleners is het soms lastig om vertrouwen te hebben in de cliënt omdat ze vaak de nodige ervaring hebben met cliënten met weinig motivatie (Jeeniga, 2010).

Altena en collega's (2017) deden onderzoek onder 102 dakloze jongvolwassenen en 32 sociaal werkers. Zij ontdekten dat wanneer de jongvolwassene het gevoel heeft een sterke werkalliantie te hebben met de professional, deze van positieve invloed is op hun zelfbeschikking. Dit is ongeacht of de professional dat ook zo ervaart. Een evaluatie over de kwaliteit van zorg van Altena, Beijersbergen en Wolf (2014) laat zien dat de relatie met de professional het meest positief wordt beoordeeld door de jongeren.

Dak- en thuisloze jongeren en jongeren die dreigen dak- of thuisloos te raken, hebben vaak een hulpverleningsgeschiedenis van verschillende opvangsituaties en begeleidingstrajecten. Bijvoorbeeld vanuit verslavingszorg, maatschappelijk werk, jeugdzorg of de GGZ of vanuit een combinatie aan hulporganisaties. Deze hulp voldoet vaak niet aan de verwachtingen, waardoor de jongeren zich niet serieus genomen voelen en zijn teleurgesteld in de hulpverlening. Er zijn ook jongeren die de opvang of hulpverlening als onveilig ervaren en ervoor kiezen om er geen gebruik van te

maken (Altena, e.a., 2010 en Jongerenpanel). Deze jongeren zijn het vertrouwen in de hulpverlening verloren of het is ernstig beschadigd; we noemen hen ook wel 'zorgmoe' (Altena, e.a., 2010).

Jongerenpanel

'Ik had hulp nodig, maar ik ben heel wantrouwend omdat ik door veel mensen ben teleurgesteld. Ik had een hulpverlener waarbij ik niet kwam opdagen als ze over hulp wilde spreken. Zij vroeg mij: "Wat vind je leuk?" En dat deden we dan. Zij zei ook: "Weet je als jij geen zin om te praten over hulp dan gaan we iedere week een kopje koffie drinken in een cafeetje." Zij is iemand die ik nog steeds regelmatig een berichtje stuurt en ze maakt daar ook tijd voor.'

'Ik had veel problemen, ook met Justitie. Ik was, zoals ze dat noemen, iemand met veel bagage. De meeste hulpverleners zagen mij daarom louter als een probleemgeval. Uiteindelijk ontmoette ik een hulpverlener die zei: "We leven nu 3 jaar later. Ik ben niet geïnteresseerd in wat 3 jaar geleden is gebeurd." Hij zei: "Ik wil van jou horen wie jij nu bent".'

'Als je 16 jaar bent dan weet je niet waar je moet zijn voor hulp. Je kent niemand. Ga als hulpverlener of gemeente actief langs bij jongeren. Verklein de kloof tussen gemeente en jongere.'

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Outreachinge aanpak

Vasthoudendheid helpt bij het opbouwen van vertrouwen; blijvend aanwezig zijn vanuit een empathische, niet veroordelende houding. Vertrouwen winnen heeft tijd nodig en zorgt ervoor dat de jongere gelooft dat de professional daadwerkelijk kan helpen. De professional moet steeds opnieuw contact opnemen met de jongere; checken hoe het gaat en vragen of ze iets kunnen betekenen (Nederland, e.a., 2016; Leonard, e.a., 2017). Dit is een mismatch met het Nederlandse systeem waarin wordt uitgegaan van actieve hulpvragers. Toch is deze outreachende aanpak hard nodig, omdat de doelgroep door verschillende redenen niet instroomt in de hulpverlening. De jongeren hebben soms geen behoefte aan hulp, zijn van mening dat ze toch niet te helpen zijn of dat er anderen rondlopen die de hulp veel harder nodig hebben dan zij (Altena, e.a., 2010; Chew Nh, e.a., 2013). Jongeren uit het Jongerenpanel voegen hier aan toe dat zij allerlei drempels ervaren om hulp te vragen. Sommige zijn niet gewend om over hun problemen te praten, vinden het moeilijk om ergens aan 'de bel' te trekken, schamen zich of weten simpelweg niet waar ze terecht kunnen (Jongerenpanel).

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

'Laat zien dat je er voor de jongere bent. Houd de deur open. Ook al zeggen jongeren nee, bel op een later moment weer even op en check hoe het is.' Uit: Jongeren Buiten Beeld (Nederland, e.a., 2016).

Hoewel het actief werken aan het vertrouwen en het outreachend werken door verschillende nationale en internationale onderzoeken wordt onderschreven, is er ook een tegengeluid: "Juist doordat ze iedere keer aan het pushen zijn, kom ik gewoon niet." (Altena en collega's, 2010). Dit pleit ervoor om weliswaar aanwezig te zijn en betrokkenheid te tonen, maar de jongere leidend te laten zijn in het proces (zie [3.4. Maatwerk](#)).

Geduld en vasthoudendheid

De begrippen geduld en vasthoudendheid komen veelvuldig terug in de literatuur. Vooral in relatie tot de wisselende motivatie van jongeren en het terugvallen in gedrag of tijdelijk distantiëren van de hulpverlening. Vanaf het eerste contact met de jongere is geduld nodig. Veel jongeren geven in eerste instantie aan geen behoefte te hebben aan hulp.

Het Jongerenpanel benadrukt dat hulpverlening krijgen vaak samengaat met veel stress over allerlei verplichtingen en keuzes die horen bij de hulpverlening. Dat kan een drempel vormen (Jongerenpanel). In dat geval is het belangrijk om als professional te laten zien dat je er bent voor de jongere en dat de deur open staat. Ook tijdens het hulpverleningstraject is het belangrijk om de deur open te houden. De motivatie van jongeren kan per week verschillen. Jongeren zeggen soms sessies af of komen niet opdagen. In dat geval moeten dossiers niet te snel gesloten worden en moet de professional er juist achteraan (Altena, e.a., 2010).

Geduld is ook nodig wanneer jongeren uitvallen of de (tijdelijke) keuze maken om terug te keren naar de straat. Ook al staat de hulpverlener er niet achter, is het essentieel om bereikbaar te blijven en geduld te hebben. Leonard en collega's (2017) adviseren om dan in ieder geval in te zetten op schadereductie. Door (samen met de jongere) te kijken naar wat nodig is om de jongere relatief veilig op straat te laten leven. Bijvoorbeeld door een mobiele telefoon te regelen waarmee de jongere de hulpverlener kan bellen als hij of zij iemand nodig heeft.

Niet-veroordelende houding

Persoonlijke aandacht is soms belangrijker dan het aanbod als zodanig. Jongeren worden graag gewoon als mens behandeld door iemand die bereid is ze een nieuwe kans te geven als het een keer misgaat (Jeeninga, 2010). De nadruk leggen op het negatieve werkt niet voor de jongeren (Altena, e.a., 2010). Het werken met deze doelgroep vraagt om handelen vanuit een aantal basiswaarden: emancipatie van dak- en thuislozen, rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid en uitgaan van kracht (Huber, 2016). Dit wordt ook onderschreven door onderzoek onder jongeren zelf. Zij vragen meer persoonlijke betrokkenheid van professionals die hen respectvol, empathisch, eerlijk en bekrachtigend ondersteunen (Wolf, 2005, Krabbenborg, e.a., 2017). Krabbenborg en collega's (2017) beschrijven een aantal aspecten die een positief effect hebben:

- Respect.
- Inzetten op hoop.
- Een hoge kwaliteit van communicatie.
- Een positieve, niet veroordelende benadering.
- Oplossingsgericht.
- Altijd een tweede kans bieden.
- Focus op wat de jongeren wel kunnen en niet op wat ze niet kunnen.
- Focus niet op de problemen die ze hebben.

LHBTI sensitief

Uit onderzoek van Movisie naar dak- en thuisloze LHBTI-jongeren (Meijssen, 2020) blijkt dat de meeste hulpverlening weinig LHBTI-specifiek en sensitief is (De Groot, Vijlbrief en Emmen, 2018). Hulpverleners praten weinig over seksuele oriëntatie of genderidentiteit en gaan uit van een heteroseksuele relatie. Er is ook weinig aandacht voor de samenhang tussen psychische en sociale problemen en LHBTI. De onderzoekers hebben een checklist samengesteld n.a.v. het onderzoek met tips voor de hulpverlening aan LHBTI-jongeren. Zo is het belangrijk om open vragen te stellen over relaties en genderidentiteit, door te verwijzen naar LHBTI-organisaties en je bekend te maken met het transgender lexicon. Voor meer tips, zie deze [checklist](#).

Voor de update van het Wat werkt bij-dossier hebben we de versie van 2019 voorgelegd aan vijf professionals. In het hoofdstuk [Reflectie](#) van professionals geven we de gehele inbreng van de professionals weer. Hierbij enkele belangrijke reflecties van de professionals:

- Het opbouwen van vertrouwen is van belang.
- Vel geen oordeel.
- Neem als professional zelf actief contact op met de jongere als je een tijdje niets hebt gehoord.
- Werk aan continuïteit in de dienstverlening.
- Weet dat het soms lastig is om een jongere er weer bij te betrekken.
- Ondersteun de jongeren om overzicht te krijgen en zet in op de kracht van jongeren.
- Werk samen met andere professionals en kijk met een open blik naar elkaar.
- Betrek het sociale netwerk van de jongeren en bespreek de mogelijkheid van terugkeer naar huis.
- Heb zelfreflectie en gebruik je eigen ervaring als jongvolwassene die groeit naar volwassenheid in je werk als professional.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

3.6. Veelbelovende aanpakken

Een belangrijke conclusie is, dat het inzetten van een interventie altijd meer resultaat behaalt dan wanneer er geen interventie wordt ingezet (Adams-Guppy & Guppy, 2016; Altena, e.a., 2010). In Nederland is het bewijs van effectiviteit van specifieke interventies (nog) beperkt. Wel zijn er diverse goed onderbouwde en veelbelovende aanpakken waar goede ervaringen mee zijn in de praktijk. In dit deel beschrijven we enkele van deze aanpakken.

8-fasenmodel

Het 8-fasenmodel is een methode om mensen met hulpvragen op meerdere leefgebieden te ondersteunen met het doelgericht werken aan hun toekomst. Het gaat om een stapsgewijze individuele begeleiding, waarbij de kwaliteiten, het netwerk en de vraag van de cliënt centraal staan. Het 8-fasenmodel kan zowel bij lichte als bij zware problematiek worden ingezet. Dit zijn de 8 fasen:

- Aanmeldingsfase: het eerste contact tussen cliënt en hulpverlener.
- Intakefase: een nadere kennismaking tussen cliënt en de instelling.
- Startfase: de opbouw van hulpverlening aan de cliënt.
- Analysefase: de analyse van het functioneren van de cliënt op zeven leefgebieden.
- Planningsfase: het opstellen van een begeleidingsplan.
- Uitvoeringsfase: uitvoering van het begeleidingsplan.
- Evaluatiefase: een terugblik op de uitvoeringsfase.
- Uitstroomfase: afronding van de hulpverlening.

Het 8-fasenmodel betreft de volgende zeven leefgebieden: zingeving, wonen, financiën, sociale relaties, lichamelijke gezondheid, psychische gezondheid, werk en activiteiten (Van der Meulen, 2021, oorspronkelijke versie 2015).

Het 8-fasenmodel is erkend als goed onderbouwd door de Erkenningcommissie Maatschappelijke ondersteuning, participatie en veiligheid (Van der Meulen, 2021).

Het 8 fasenmodel bevat werkzame elementen zoals een integrale aanpak met aandacht voor de 'big five', de wensen, neemt de behoefte van de jongere als uitgangspunt en het biedt maatwerk.

Krachtwerk

Krachtwerk is een interventie voor een bredere doelgroep en wordt onder andere ingezet bij jongeren die dak- en thuisloos zijn. Het doel van Krachtwerk is het stimuleren van herstel van de kwaliteit van leven. Hoe dit er precies uitziet, formuleert de cliënt zelf. Bij herstel gaat het om een zingevend bestaan met hoop en zicht op een betere toekomst en een leven in veiligheid. Het einddoel is: meedoen in de samenleving en erbij horen. Het begeleidingstraject van Krachtwerk bestaat uit drie samenhangende delen: focusbepaling, uitvoering en evaluatie. Binnen het begeleidingstraject zijn er zeven basistaken: ontmoeten en aansluiten, inventariseren van krachten, inschatten van zelfregulering, doelen stellen en een actieplan maken, ondersteunen van herstel, evalueren en afronden.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Krachtwerk is erkend als goed onderbouwd door de Erkeningscommissie Maatschappelijke ondersteuning, participatie en veiligheid (Wolf & Jonker, 2021).

VertrekTraining

De VertrekTraining is voor jongeren vanaf 16 jaar die onvoldoende in staat zijn zelfstandig te functioneren na (residentiële) hulp of pleegzorg. Ook kunnen zij niet terugvallen op een stabiele gezinssituatie of sociaal netwerk. Deze jongere krijgt tien weken lang intensieve individuele begeleiding bij het realiseren van een gezond toekomstperspectief. De VertrekTraining heeft een aantal werkzame elementen die ook relevant zijn voor dak- en thuisloze jongeren. De VertrekTraining heeft een outreachende aanpak en is kracht- en oplossingsgericht. In tien weken wordt de jongere gestimuleerd om de eigen toekomst vorm te geven en zelf doelen te bepalen. De behoeften van de jongeren zijn dus richtinggevend. De jongere moet zoveel mogelijk zelf doen om het gevoel van competentie te bevorderen. Waar nodig met ondersteuning van een trainer.

De VertrekTraining is erkend als goed onderbouwd door de Erkeningscommissie Jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie (Jongepier & Alarcon, 2017).

Critical Time Intervention

Critical Time Intervention (CTI) is net als Krachtwerk ontwikkeld door Impuls, onderzoekscentrum maatschappelijke zorg, en sluit aan bij Krachtwerk. CTI is bedoeld voor sociaal kwetsbare mensen die een kritische transitie doormaken. Bijvoorbeeld van een institutionele setting naar begeleid of zelfstandig wonen. Vormen van een institutionele setting zijn detentie, opvang en een algemeen of psychiatrisch ziekenhuis. Een transitieperiode kan veel spanning oproepen, maar het kan ook een moment zijn waarop mensen gemotiveerd zijn voor verandering. CTI maakt hier gebruik van door in deze periode praktische en emotionele steun te bieden. Daarnaast zet CTI in op het ontwikkelen en versterken van de verbinding van de cliënt met zijn of haar sociaal en professioneel netwerk.

Onderzoek laat zien dat CTI effectief is bij dak- en thuisloze mensen (De Vet, Lako, Beijersbergen, Jonker & Wolf, 2016; De Vet, 2020). Voor dak- en thuisloze jongeren is CTI met name werkzaam in het versterken van het netwerk van informele steun, waaronder de familie (De Vet, 2020, p. 198). Ook verbetert deze interventie de continuïteit van zorg en draagt zo bij aan duurzame hulp (De Vet, 2020, p. 202).

Sociale Netwerk Strategieën

Hulpverleners maken meestal geen vast onderdeel uit van het netwerk van de jongeren. Om te zorgen dat een jongere ook op langere termijn steun en hulp krijgt, is inzet op netwerkversterking nodig. Sociale Netwerk Strategieën (SoNeStra) richt zich op het activeren van het sociaal netwerk. Samen met betrokkenen wordt gekeken hoe iemand zijn of haar leven weer op de rit kan krijgen en wie daarin kan bijdragen. De aanpak bestaat uit drie fasen: een net-

werkverkenning en analyse van het netwerk van naasten, het familienetwerkberaad en de uitvoering en begeleiding van het plan (Posthuma & De Haas, 2012).

De Wmo werkplaats in Nijmegen onderzocht wat de inzet van SoNeStra bijdraagt aan de werkwijze en doelen van sociale wijkteams in Zutphen. Zij concluderen dat SoNeStra op de lange termijn escalatie voorkomt doordat proactief en preventief wordt samengewerkt met de jongeren en hun netwerk (Kwakernaak & Visser, 2015).

Eigen Kracht-conferentie

De Eigen Kracht-conferentie (EK-c) is een activerings- en besluitvormingsinstrument. Burgers bedenken samen met mensen in hun omgeving plannen om hun problemen op te lossen. De EK-c wordt uitgevoerd met behulp van een onafhankelijke coördinator. De coördinator zorgt ervoor dat het aantal deelnemers aan de EK-c zo groot mogelijk is, dat de vraag helder is, dat de deelnemers voorbereid zijn en dat er eventueel ook professionals bij betrokken zijn. De conferentie zelf verloopt in een aantal fasen. Standaard onderdelen zijn informatie-uitwisseling tussen deelnemers en professionals, het delen van gedachten en gevoelens en tot slot het maken van een plan (Van Lieshout & Goorhuis, 2012).

Uit effectonderzoek blijkt dat deze methode burgers helpt om daadwerkelijk de regie en verantwoordelijkheid over hun eigen leven te nemen en te houden. Het merendeel van de gemaakte afspraken tijdens de EK-c worden geheel of gedeeltelijk uitgevoerd. Het maken van plannen is soms wel succesvoller dan de daadwerkelijke implementatie (Huntman, 2006; Malmberg-Heimonen, 2011; Sundell & Vinnerljung, 2004).

100% talent

100% talent is meer een zienswijze dan een interventie. Door het talent van jongeren te koesteren, kunnen zij volwaardige en zelfstandige burgers worden die aan de maatschappij bijdragen. 100% talent is gebaseerd op het gedachtegoed van de Engelse Foyer Federation. Talent kan van alles zijn, zoals vindingrijkheid, innemendheid of veel durven. Iedereen heeft talent. Door je te richten op talent, krijgen mensen de kans om te groeien en gelukkig te zijn. Er bestaat onder andere een 100% talent inspiratieboek. Deze is gericht op positief en effectief werken met jongeren die problemen hebben zoals dak- en thuisloosheid (Emmen, 2015).

Family Mediation

Jongeren die (dreigen) dakloos te worden, kunnen om een veelvoud aan redenen niet meer thuisblijven. Velen hebben conflict met hun ouders of opvoeders of praten niet meer met ze. Dit zorgt voor de afwezigheid van een belangrijk deel van een netwerk dat de jongere juist kan helpen. Family Mediation wil de neerwaartse spiraal doorbreken waar veel jongeren in terecht zijn gekomen en kan ervoor zorgen dat jongeren (weer) in gesprek komen met hun ouders. De uitkomst van mediation is lang niet altijd dat de jongere terugkeert naar het ouderlijk huis, maar draagt vaak wel

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Preventie >](#)[Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen >](#)[De basis op orde >](#)[Maatwerk >](#)[De houding van de professional >](#)[Veelbelovende aanpakken >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

bij aan een verbeterde relatie. Hierdoor voegt de jongere zijn ouders/opvoeders weer aan zijn netwerk toe dat informele steun biedt als hij of zij dit nodig heeft (Scheffelaar, 2015). Niet ieder gezin en niet iedere jongere profiteert van mediation.

De handleiding van Scheffelaar (2015) helpt hulpverleners om een inschatting te kunnen maken of mediation een zinvolle bijdrage kan leveren aan het proces van de jongere. Door het verbeteren van de relatie met de ouders/opvoeders kan Family Mediation ook preventief werkzaam zijn en voorkomen dat jongeren het huis voortijdig verlaten (Smith & Duckett, 2010).

Aanpakken inclusief (tijdelijke) huisvesting

Housing First

Housing First is gebaseerd op een succesvol Amerikaans model. De aanpak is bedoeld voor dakloze mensen met meerdere problemen. Het traject start met de toewijzing van een woning. Daarna wordt intensieve, ambulante begeleiding geboden om ervoor te zorgen dat iemand weer zelfstandig kan wonen. Het verschil met andere vormen van hulp is dat de mensen direct vanaf de straat een woning krijgen, met daarbij (in het begin) veel begeleiding. De voorwaarden voor deelname zijn minimaal. De deelnemers hebben wekelijks contact met een begeleider en sluiten een huur- en betalingsovereenkomst af in combinatie met budgetteren (Housing First, 2016). Het niet stellen van randvoorwaarden aan beschikbare woonruimte blijkt positieve effecten te hebben. Er is minder vaak sprake van terugval naar dak- en thuisloosheid en er wordt minder gebruik gemaakt van hulpverlening (Brown, Jason, Malone, Srebnik & Sylla, 2016). Het model van Housing First wordt inmiddels op meerdere plekken in Nederland gebruikt. Impuls (Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg) heeft onderzoek gedaan naar de uitvoering en werkzame elementen (van Loenen, e.a., 2018).

Pilot

In Amsterdam bieden welzijnsorganisaties HVO Querido en Spirit een variant van Housing First aan welke gericht is op jongeren en jongvolwassenen. Zij bieden jongeren 24/7 woonbegeleiding door middel van een 'voorwacht' die ook buiten kantoortijden beschikbaar is. De begeleiding is presentie- en krachtgericht. De focus ligt niet op het terugdringen van stoornissen en problemen, maar juist op het volwaardig deelnemen aan de samenleving (HVO Querido, 2019).

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij](#)[Preventie >](#)[Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >](#)[De basis op orde >](#)[Maatwerk >](#)[De houding van de professional >](#)[Veelbelovende aanpakken >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

De aanpak Housing First bevat verschillende werkzame elementen zoals duurzame begeleiding, aansluiten op de behoefte van de jongeren en een niet veroordelende houding van de professional (Van Loenen, e.a., 2018, Jansen, 2021). Ook het bieden van keuzevrijheid, waarbij de jongere de mogelijkheid heeft om een door hem/haar gewenste woonoptie te kiezen, is belangrijk (Van Loenen, e.a., 2018, Jansen, 2021).

Gemengd wonen

Er zijn verschillende organisaties die experimenteren met gemengde woonprojecten. Davelaar, Gruppen en Knevel (2018) doen hier onderzoek naar. Het mengen van ex-daklozen met andere burgers blijkt een goede woonvorm te zijn, mits er aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Voor ex-daklozen zijn de gemengde woonvormen vaak een natuurlijke manier om te re-integreren en meer sociale contacten op te doen. En tegelijkertijd vinden zij nog steeds voldoende herkenning in hun omgeving. Voor andere burgers zijn de gemengde woonvormen aantrekkelijk vanuit ideologisch perspectief (iets willen doen voor een ander).

Gemengd wonen draagt op verschillende manieren bij aan het werkzame element de basis op orde. Het biedt betaalbare woonruimte, een uitbreiding van het ondersteunende sociale netwerk en draagt bij aan het welzijn van de jongere. Gemengd wonen doet aan preventie: er is sprake van positieve sociale controle oftewel een 'early warning' voor terugval en overlast (Davelaar, e.a., 2018, p. 10).

Kamerhuur bij particulieren

Bijvoorbeeld Kamers met Aandacht Utrecht en Onder de pannen (o.a. in Amsterdam, Breda, Utrecht, Haarlem). Jongeren kunnen tijdelijk (meestal 1 jaar, met soms uitloop tot 5 jaar) een kamer huren bij particulieren, waarbij zij ook begeleiding krijgen (Leerdam, 2021). Bij Onder de pannen worden verhuurders niet gekort op hun uitkering en op hun huurtoeslagen. Bij Kamers met Aandacht is er vrijstelling tot een bepaald bedrag voor de uitkering en geen korting op de huurtoeslag. Er is goedkeuring van de eigenaar van het pand of de woningcorporatie (Franken, e.a., 2021, Leerdam, e.a., 2021).

Aanpakken (tijdelijke) huisvesting met begeleiding en/of leertrajecten

Hieronder volgen een aantal voorbeelden van aanpakken waarbij meestal tijdelijke huisvesting wordt gecombineerd met het leren van vaardigheden. Deze aanpakken bevatten tenminste een aspect van het werkzame element de basis op orde (woonruimte), soms gecombineerd met andere aspecten van de basis op orde.

- Kansrijk wonen: tijdelijke huisvesting voor jongere tussen de 17 en 25 jaar die zelfstandig willen wonen. Elke jongere wordt begeleid door een coach bij praktische zaken, zoals ondersteuning financiën, relaties en vrijetijdsbesteding.
- Trainingshuis (bijv. Amarant en Syndion): tijdelijke woonplekken waar jongeren onder begeleiding vaardigheden leren die nodig zijn om zelfstandig te kunnen wonen (Leerdam, e.a., 2021).

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam
hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

- Kamertraining of fasehuis: voor jongeren vanaf 15 of 16 jaar die niet (meer) thuis kunnen wonen door problemen en begeleiding nodig hebben om in de toekomst zelfstandig te gaan wonen. Een inwonende begeleider maakt samen met de jongere een plan om stap voor stap te leren zelfstandig te wonen (Leerdam, e.a., 2021).
- Mentorhuis (bijv. Entrea Lindenhout): een klein aantal jongeren vanaf 15 of 16 jaar woont 'op kamers' bij een mentor. De mentor-huisgenoot coacht en begeleidt de jongeren in het dagelijks leven en bij het zelfstandig leren wonen. Daarnaast krijgen jongeren begeleiding van een ambulante begeleider (Leerdam, e.a., 2021).
- Skills in de stad: een breder concept dan alleen wonen, waarbij jongeren in een kwetsbare positie behalve woonruimte ook opleiding, werk en coaching onder één dak krijgen in leegstaand vastgoed. Per locatie volgen jongeren een leerwerktraject van een tot twee jaar. Zij krijgen gedurende die periode ook huisvesting via het project. Het is de bedoeling dat ze daarna doorstromen naar zelfstandige woonruimte. De jongeren worden gecoacht op meerdere levensgebieden: meer zelfstandig wonen, oefenen met werknemersvaardigheden en/of het op orde krijgen van hun financiën. Een lokale variant is Woonstap Enschede (Franken, e.a., 2021, Leerdam, e.a., 2021).
- Beschermd wonen light: is een mengvorm van studentenhuis en beschermd wonen (bijvoorbeeld in Leiden). Een klein aantal jongeren huurt een kamer in een huis en deelt keuken, badkamer en woonkamer. Wanneer dat nodig is, komt een ambulante begeleider langs. Anders dan in een studentenhuis is er een inwonende beheerder die zelf ervaringsdeskundige is. De inwonende beheerder regelt praktische zaken zoals reparaties, houdt het naleven van de huisregels in de gaten, helpt bij het boodschappen doen en heeft daarnaast een coachende rol (Franken, e.a., 2021, Leerdam, e.a., 2021).

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij](#)[Preventie >](#)[Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >](#)[De basis op orde >](#)[Maatwerk >](#)[De houding van de professional >](#)[Veelbelovende aanpakken >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

Voorbeeld Hoe geven we jongeren meer perspectief, ter voorkoming van dak- en thuisloosheid

Aanpak: Doorbraakmethodiek (2022)
Gemeenten: Dordrecht en Groningen

In de overgang van 18- naar 18+ verandert er veel voor jongeren, onder meer de wetgeving waaronder zij vallen. Er is sprake van een overgang in wetgeving en een gescheiden inkoop Jeugd, WMO en Beschermd wonen. Voor jongeren die voor hun 18^e jaar onder Jeugdzorg vallen, is het van belang om continuïteit van de zorg en ondersteuning te borgen in de overgang naar volwassenheid. De huidige verlengde jeugdwet en/of oplossingen in WMO/BW (18+) blijken in praktijk daarvoor niet altijd de gewenste oplossing. Tijdens de coronacrisis is door de commissie Halsema een aantal doelgroepen aangegeven waar meer aandacht voor moest komen, zo ook dak- en thuisloze jongeren.

Gemeente Dordrecht en gemeente Groningen hebben, vanaf januari 2021, ingezet op het voorkomen van jongeren in dak- en thuisloze situaties via dit 'Halsema-project'. Zij werden hierbij ondersteund door het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) en maakten gebruik van de doorbraakmethodiek van [IPW IPW | Doorbraakmethode](#).

De doorbraak methode is gericht op het vinden van een oplossing in complexe situaties waarbij wordt gekeken vanuit het perspectief van de jongere over de grenzen van de verschillende wetgeving heen. In beide deelnemende gemeenten is gewerkt met een casuïstiek overleg waarbij alle betrokken partijen aansluiten. Aan de hand van de doorbraakmethodiek wordt een maatwerkplan opgesteld waarin het voor de betrokken organisaties inzichtelijk is wat er van hen wordt verwacht. Er wordt onderbouwd waarom deze bijdrage nodig is om een doorbraak te realiseren. Wanneer nodig, wordt er gebruik gemaakt van een integraal maatwerkbudget.

De aanpak in beide gemeenten is gericht op jeugdigen vanaf 16 jaar. Dit vanuit de gedachte om tijdig te kunnen acteren richting de 18-jarige leeftijd. Om dat te realiseren, wil men in een vroeg stadium het perspectief van de jeugdige in beeld krijgen. Dan kunnen zij worden ondersteund bij de overgang van 18- naar 18+.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

- Preventie >
- Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >
- De basis op orde >
- Maatwerk >
- De houding van de professional >
- Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Lessons learned

- Er wordt gestuurd op budget, terwijl de visie is gericht op de behoefte van de jongere (mensgerichtheid).
- Er wordt veel met aannames en veronderstellingen gewerkt. Professionals en beleidsmedewerkers denken de teksten van de wet/ en of verordening te kennen. Het loont de moeite dit te checken.
- De nieuwe werkwijze leidt tot (eenvoudigere) zorgcontinuïteit voor jongeren uit de doelgroep. In plaats van (veelvuldige) indicatiegesprekken met vertegenwoordigers vanuit verschillende domeinen is er een passende, indien van toepassing integrale, afspraak gemaakt met de jongeren.
- We beredeneren niet vanuit een domein/organisatie/financiering, maar vanuit de hulpvraag. Dit is het perspectief van de jongere dat met de doorbraakmethode is opgehaald. We vinden elkaar op de inhoud.
- Door de integrale samenwerking in de pilotcommissie werden verschillende casussen alsnog via een reguliere indicatie opgepakt. Een maatwerkoplossing blijkt niet nodig.

Randvoorwaarden

- Bestuurlijke en ambtelijke commitment om met de doorbraakmethode te werken.
- Maatwerkbudget of integraal budget om in te zetten wanneer oplossingen niet via reguliere (bijv. Jeugd of Wmo) budgetten worden ingezet.
- Goed contact en korte lijnen met alle betrokken organisaties zoals jeugdzorgaanbieders.

de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij

Preventie >

Tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen >

De basis op orde >

Maatwerk >

De houding van de professional >

Veelbelovende aanpakken >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

4. Conclusies en reflectie

De kans dat iemand dak- of thuisloos raakt, is afhankelijk van meerdere factoren. Enerzijds factoren op individueel niveau, bijvoorbeeld de thuissituatie zoals een scheiding, conflict of mishandeling. Er kunnen ook dingen spelen bij de jongere zelf zoals middelenmisbruik of schooluitval. Anderzijds zijn er structurele factoren waaronder toegang tot de arbeidsmarkt, beschikbare en betaalbare woonruimte, stijgende kosten van levensonderhoud en het wel of niet hebben van inkomsten en falende systemen en organisaties die dak- en thuisloosheid in stand houden of zelfs verergeren.

Zowel Nederlandse als Engelstalige studies benadrukken het belang van een integrale aanpak: maatschappelijke organisaties en overheden die samenwerken om de zorg en hulp die een jongere ontvangt niet te versnipperen en goed aan te laten sluiten op elkaar. Professionals kunnen voor de jongeren het verschil maken. Ook wordt uit de input van het Jongerenpanel duidelijk dat het beleid en het handelen van een betrokken zorgorganisatie en/of gemeente daarop eveneens van invloed is en het verschil kan maken voor de jongeren.

Om dak- en thuisloosheid onder jongeren en jongvolwassenen goed aan te pakken, is het van belang om de basis tijdig op orde te hebben. Dat betekent een veilige, stabiele woonruimte, voldoende inkomen, een vorm van dagbesteding zoals werk of school, de aanwezigheid van een ondersteunend netwerk en aandacht voor psychische en lichamelijke welzijn. Wanneer de basis op orde is, ontstaat er ruimte om te werken aan een goed sociaal netwerk, het stoppen van verslaving en het aanpakken van schulden.

Daarnaast is het in de hulpverlening belangrijk om maatwerk te bieden en aan te sluiten bij de behoeften van de jongeren. Soms betekent dit een sterker sociaal netwerk, het verbeteren van de relatie met ouders of opvoeders of meer aandacht is voor iemands mentale gezondheid. Niet alleen het wat moet maatwerk zijn, maar ook het hoe. Voor sommige jongeren is het nodig dat ze keer op keer actief benaderd worden. Voor andere jongeren werkt deze outreachende aanpak juist averechts omdat ze in de loop der jaren 'zorgmoe' zijn geworden.

In het dossier staan de verschillende risicofactoren beschreven (zie 2.4.). We lichten hier enkele factoren uit die volgens het Jongerenpanel en de professionals, op korte termijn, dak- en thuisloosheid kunnen terugdringen of voorkomen.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Tijdige signalering van de situatie in een gezin of op school

Dat jongeren niet meer thuis kunnen wonen en op zichzelf zijn aangewezen, komt veelal mede door problematische gezinssituatie en/of conflicten met de ouders. Deze voor jongeren moeilijke thuissituatie leiden vaak tot schooluitval en het uiteindelijk stoppen met school. Interventies gericht op het verbeteren van de gezinssituatie en de betrokkenheid van school zijn hierbij van belang.

Volgens onderzoekers en de jongeren van het Jongerenpanel gaat het daarbij ook om het signaleren van problemen die een voorbode kunnen zijn, zoals schooluitval of justitieel contact. Op iedere school zou iemand moeten zijn waarbij jongeren terecht kunnen met hun problemen: een jongerenwerker, een maatschappelijke werker of mentor die hierin getraind is. Ook wordt gepleit voor een gezinsaanpak. Vaak hebben ouders, broertjes of zusjes van deze jongeren ook hulp of ondersteuning nodig. Door hen in een vroeg stadium te ondersteunen, bijvoorbeeld bij de opvoeding of psychische problemen kan verdere escalatie van problemen voorkomen worden.

Oplossen van tekort aan passende woonruimte en ontoereikend inkomen

Twee belangrijke structurele risicofactoren die naar voren komen, zijn schaarste van woningaanbod en een ontoereikend inkomen. Als jongeren het ouderlijk huis op jonge leeftijd verlaten of een jeugdzorginstelling verlaten, is het voor velen onmogelijk om passende en betaalbare woonruimte te vinden. Het minimumjeugdloon en de bijstandsuitkering voor 18-21-jarigen zijn doorgaans ontoereikend om zelfstandige woonruimte van te betalen. Zolang de woningnood niet structureel wordt opgelost en het inkomen ontoereikend blijft voor jongeren die op zichzelf zijn aangewezen blijft het risico op dak- en thuisloosheid bestaan.

Doorlopende hulpverlening en ondersteuning ook na 18e verjaardag

Een deel van de jongeren raakt dak- of thuisloos na uitstroom uit een instelling zoals jeugdzorginstelling, beschermde woonvoorziening, verslavingskliniek of gevangenis. Lang niet iedereen kan na vertrek rekenen op een woning en goede begeleiding. Met name het vertrek uit een jeugdzorgorganisatie als je 18 jaar wordt, blijft een telkens terugkerend knelpunt waar tot op heden geen sluitende oplossing voor is. Dak- en thuisloze jongeren hebben vaak langdurig op verschillende terreinen hulp en ondersteuning nodig. Ook als zij weer zelfstandig wonen en formeel volwassen zijn. Duurzame hulpverlening voorkomt de kans op terugval, welke onder deze groep vrij groot is.

Proactief en outreachend werken omdat om hulp vragen moeilijk is

Jongeren vinden het vaak moeilijk om hulp te vragen of te vinden. Ze vinden dat hulpverleners daarom proactiever en meer outreachend te werk mogen gaan. Ook de inzet van ervaringsdeskundigen kunnen het voor jongeren makkelijker maken om hulp te vragen en stappen te zetten. Zij worden door jongeren eerder serieus genomen.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Vertrouwen opbouwen en de tijd nemen voor de jongere

Het is cruciaal dat er een vertrouwensband ontstaat met hulpverleners. Zij benadrukken dat vertrouwen iets is wat in de loop der tijd opgebouwd wordt door positieve ervaringen met de hulpverlener. Als professional moet je investeren in (wederzijds) vertrouwen, actief contact leggen met de jongere, geduld en vasthoudendheid tonen en niet oordelen, om samen met de jongere te kunnen werken aan een betere toekomst. Door deze professionele houding en inzet kun je als individuele beroepskracht van betekenis zijn en als professional het verschil maken voor een jongere. Het opbouwen van vertrouwen vraagt ook om ondersteuning voor langere tijd. Als professional kun je daar zelf aan bijdragen. Daarbij is het van belang dat de organisatie waar je werkt, de samenwerkingspartners en het gemeentelijk beleid ook het belang van duurzame ondersteuning onderschrijven. De voorwaarden moeten er zijn om als professional duurzame ondersteuning in de praktijk ook daadwerkelijk te realiseren.

Samenwerken voor een aanspreekpunt en toegankelijke ondersteuning.

Jongeren hebben te maken met problemen en issues op meerdere leefgebieden en in meerdere domeinen: geen passende huisvesting, onvoldoende inkomen, schulden, psychische knelpunten en/of een beperkt netwerk waar ze een beroep op kunnen doen. De jongeren geven zelf aan behoefte te hebben aan duidelijkheid: één aanspreekpunt zoals de veelbelovende jongerenregisseur.

De moeizame toegang tot hulpverlening komt op meerdere plekken in dit Wat werkt bij-dossier aan de orde. Het organiseren van een aanspreekpunt en de toegang tot hulpverlening vraagt om goede afstemming, overdracht en samenwerking tussen organisaties.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

5. Bronnenlijst

Abdul Rahman, M., Fidel Turner, J. & Elbedour, S. (2015). The U.S. homeless student population: homeless youth education review of research classifications and typologies, and the U.S. federal legislative response. *Child Youth Care Forum*, 44(2015), 687-709.

Adams-Guppy, J.R. & Guppy, A. (2016). A systematic review of interventions for homeless alcohol-abusing adults. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 23(1), 15-30.

Albert, M., Penna-Cooper, T. & Downing, R. (2015). Youth Pathways. *In and out of homelessness in the capital region*. Victoria: Community Social Planning Council of Greater Victoria.

Altena, A.M., Beijersbergen, M.D., Vermunt, J.K. & Wolf, J.R.L.M. (2018). Subgroups of Dutch homeless young adults based on risk- and protective factors for quality of life: Results of a latent class analysis. *Health Soc Care Community*, 26(2018), e587–e597. <https://doi.org/10.1111/hsc.12578>

Altena, A.M., Beijersbergen, M.D. & Wolf, J.R.L.M. (2014). Homeless youth's experiences with shelter and community care services: Differences between service types and the relationship to overall service quality. *Children and Youth Services Review*, 46(2014), 195-202.

Altena, A.M., Krabbenborg, M.A.M., Boersma, S.N., Beijersbergen, M.D., Van den Berg, Y.H.M., Volleberg, W.A.M. & Wolf, J.R.L.M. (2017). The working alliance between homeless young adults and workers: a dyadic approach. *Children and Youth Services Review*, 73(2017), 368-374.

Altena, A., Oliemeulen, L. & Wolf, J. (2010). Dakloosheid bij jongeren. *Risico's, routes en mogelijkheden tot preventie*. Nijmegen: Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg, UMC st. Radboud.

Andersson Elffers Felix (2018) En dan ben je volwassen. Onderzoek naar de leeftijdsgrens van de jeugdhulpplicht. Utrecht: Andersson Elffers Felix

Ballering, C. & Van Bergen, A. (2013). Routes naar dakloosheid. *Een onderzoek naar het leven en risico's bij Utrechtse (dreigende) dakloze jongeren*. Utrecht: GG&GD.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Barendregt, C., Schrijvers, C., Baars, J. & Van de Mheen, D. (2011). Zorg voor zwerfjongeren met ernstige problematiek. *Onderzoek naar de aansluiting tussen zorgvraag en zorgaanbod in Rotterdam*. Rotterdam: IVO.

Barker, S.L. & Maguire, N. (2017). Experts by experience: peer support and its use with the homeless. *Community Mental Health Journal*, 53(2017), 598-612.

Beroepscompetentieprofiel ervaringsdeskundigheid. (2013). Utrecht/Amersfoort: GGZ Nederland/Trimbos-instituut/ HEE!/ Kenniscentrum Phrenos

Blokhuis, P. (2018). *Voortgangsrapportage beschermd wonen en maatschappelijke opvang*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Boesveldt, N., Kuijpers, M., Bochem, M., Dries, S. van den (2019). Voorkomen terugval Utrecht. Eerste meting van vijfjarig onderzoek naar recidive dakloosheid in Utrecht, Utrecht: Universiteit Utrecht.

Boesveldt, N. (2020). Rapportage Voorkomen Terugval. Utrecht. Tweede meting van vijfjarig onderzoek naar recidive dakloosheid in Utrecht 2019. Utrecht: Universiteit Utrecht

Boesveldt, N., Reijngoud, R., van der Star, M., van der Veen, C. (2022). *Evaluatie projecten VWS-impulsmiddelen Den Haag: Pilots Actieprogramma Dak en Thuisloze Jongeren Daklozenpunt Zoetermeer*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Brand, S., Mandos, E., Nanhoe, A.C. (2021) Housing First Rotterdam. Deelrapport 4. Procesevaluatie. Rotterdam: Gemeente Rotterdam, afdeling Onderzoek en Business Intelligence

Brown, M.M., Jason, L.A., Malone, D.K., Srebnik, D. & Sylla, L. (2016). Housing First as an effective model for community stabilization among vulnerable individuals with chronic and nonchronic homelessness histories. *Journal of community psychology*, 44(3), 384-390.

Burra, T.A., Stergiopoulos, V. & Rourke, S.B. (2009). A systematic review of cognitive deficits in homeless adults: implications for service delivery. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 54(2), 123-133.

Carlson, E., Holtyn, A.F., Fingerhood, M., Friedman-Wheeler, D., Leoutsakos, J.S. & Silverman, K. (2016). The effects of the therapeutic workplace and heavy alcohol use on homelessness among homeless alcohol-dependent adults. *Drug and alcohol dependence*, 168(2016), 135-139.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016). Dakloos: vaker jong en niet-westers. Geraadpleegd op 1 augustus 2019 van www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/51/dakloos-vaker-jong-en-niet-westers

Centraal Bureau voor de Statistiek (2021) *Stijging van het aantal daklozen tot stilstand gekomen*. Geraadpleegd op 20 oktober 2022 op www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/13/stijging-van-het-aantal-daklozen-tot-stilstand-gekomen

Centraal Bureau voor de Statistiek (2016). *Aantal daklozen sinds 2009 meer dan verdubbeld*. Geraadpleegd op 26 augustus 2019 van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/34/aantal-daklozen-sinds-2009-meer-dan-verdubbeld>

Chapin Hall (2019) *Missed Opportunities. Evidence on Interventions for Addressing Youth Homelessness*, University of Chicago

Chew Nh, R.A., Muth, S.Q. & Auerswald, C.L. (2013). Impact of social network characteristics on shelter use among street youth in San Francisco. *Journal of Adolescent Health, 53*(2013), 381-386.

Coumans, M., Arts, K., Schmeets, H. (2019) *Vervolgonderzoek daklozenstatistiek 2009-2018 Een verdiepende studie naar de achtergrond van en de ontwikkelingen in de populatie daklozen tussen 2009-2018*; Den Haag; Centraal Bureau van de Statistiek

Crisanti, A.S., Duran, D., Greene, R.N., Reno, J., Luna-Anderson, C. & Altschul, D.B. (2017). A longitudinal analysis of peer-delivered permanent supportive housing: impact of housing on mental and overall health in an ethnically diverse population. *Psychological Services, 14*(2), 141-153.

Cronley, C. & Evans, R. (2017). Studies of resilience among youth experiencing homelessness: a systematic review. *Journal of Human Behavior in the Social Environment, 27*(4), 291-310.

Davelaar, M. (2021). *Samen 18 en vooruit. Een participatief onderzoek naar hoe jongeren uit de jeugdzorg de overgang 18-/18+ ervaren*. Den Haag: Straat Consulaat en stichting Mara.

Davelaar, M., Gruppen, A. & Knevel, J. (2018). *Goede bureu. Lessen uit gemengde woonprojecten in Utrecht*. Utrecht: Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sociale Innovatie.

De Groot, N. & Rensen, P. (2010). *Social exclusion and youth homelessness in Northern, Southern and Central Europe. Thematic report 2. Combating Youth Homelessness*. Utrecht: Movisie.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

De Groot, N., Vijlbrief, A., Emmen, M. (2018). *Out on the streets. Onderzoek naar de hulp aan Amsterdamse lhbt-jongeren die thuisloos zijn*. Utrecht: Movisie.

De Vet, R. (2020) Effectiveness of Critical Time Intervention for homeless people: A randomized controlled trial to enhance continuity of care during the transition from shelter to community living. Radboud Universiteit Nijmegen

De Vet, R., Beijersbergen, M.D., Jonker, I.E., Lako, D.A.M., Van Hemert, A.M., Herman, D.B. & Wolf, J.R.L.M. (2017). Critical time intervention for homeless people making the transition to community living: a randomized controlled trial. *American Journal of Community Psychology*, 60 (2017), 175-186.

De Vet, R., Lako, D., Beijersbergen, M., Jonker, I. & Wolf, J. (2016). Critical Time Interventie werkt! *Resultaten van onderzoek in Nederland naar CTI bij kwetsbare mensen in transitie*. Nijmegen: Impuls – Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg van het Radboud UMC.

De Wit, M., Segeren, M., Van Husen, G. & Fransen, N. (2012). Het voortraject van Amsterdamse zwerfjongeren. *Risicofactoren en hulpverlening tijdens hun jeugd*. Amsterdam: GGD Amsterdam.

Divosa (2020) Maatwerk Participatiewet voor dak- en thuisloze jongeren. Geraadpleegd op 21-10-2022 op <https://www.divosa.nl/maatwerk-participatiewet-voor-dak-en-thuisloze-jongeren>

Edidin, J.P., Ganim, Z., Hunter, S.J., Karnik, N.S. (2012) The Mental and Physical Health of Homeless Youth: A Literature Review. In *Child Psychiatry & Human Development* (2012) volume 43. Blz 354–375

Emmen, M. (2015). 100% talent inspiratieboek. *Voor professionals die met jongeren werken die ... zijn*. Utrecht: Movisie.

Erp, N. van, Boertien, D., Liefhebber, S & Berg, A. van den (2022). *Ervaringsdeskundigheid - Beroepscompetentieprofiel*. Nijmegen/Utrecht: Vereniging van Ervaringsdeskundigen (VvEd), Trimbos-instituut, Movisie en Kenniscentrum Phrenos. www.vved.org/wp-content/uploads/2022/11/2022-BCP-DEF.pdf

Evans, W.N., Sullivan, J.X. & Wallskog, M. (2016). The impact of homelessness prevention programs on homelessness. *Science*, 353(6300), 694-699.

Expex (2022). De Big 5 voor een stevige basis. Geraadpleegd op 24-10-2022 op www.expex.nl/de-big5-voor-een-stevige-basis/

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Franken, M., Harnacke, C., Andries, M. (2021) De basis op orde voor dak- en thuisloze jongeren. Inspirerende initiatieven uit de 14 pilotgemeenten van het Actieprogramma Dak- en Thuisloze Jongeren (2019 - 2021). Utrecht. Movisie

Fransen, N. & Van den Handel, C. (2011). Zwerfjongeren in beeld. *Literatuurstudie naar kennisontwikkeling over zwerfjongeren*. Amsterdam: DSP groep.

Friele, R.D., Bruning, M.R., Bastiaanssen, I.L.W., De Boer, R., Bucx, A.J.E.H., De Groot, J.F., Pehlivan, T., Rutjes, L., Sondeijker, F., Van Yperen, T.A. & Hageraats, R. (2018). Eerste evaluatie Jeugdwet. *Na de transitie nu de transformatie*. Den Haag: ZonMw.

Gaetz, S. (2014). *Coming of Age: Reimagining the Response to Youth Homelessness in Canada*. Toronto: The Canadian Homelessness Research Network Press.

Gaetz, S., Schwan, K., Redman, M., French, D., & Dej, E. (2018). The Roadmap for the Prevention of Youth Homelessness - Executive Summary. A. Buchnea (Ed.). Toronto, ON: Canadian Observatory on Homelessness Press

Gasior, S., Forchuk, C. & Regan, S. (2018). Youth homelessness: the impact of supportive relationships on recovery. *Canadian Journal of Nursing Research*, 50(1), 28-36.

Hagen, B., Mogendorff, K., Overmars-Marx, T. & Smit, B. (2008). Meer werkkansen voor zwerfjongeren met een arbeidsbeperking. *Betere ondersteuning van zwerfjongeren met een beperking via samenwerking tussen gemeente, opvang en UWV*. Utrecht: Vilans.

Housing First. (2016). Wat is Housing First? Geraadpleegd op 12 augustus 2019 van <http://housingfirstnederland.nl/handreikingwoningcorporaties/faqs/wat-is-housing-first/>

Huber, M., van Doorn, L. & Davelaar, M. (2022) Waar staan we in de aanpak van dakloosheid in Nederland? Geraadpleegd op 4-11-2022 op <https://www.socialevraagstukken.nl/waar-we-staan-in-de-aanpak-van-dakloosheid-in-nederland/>

Huber, M.A. (2016). Tussen zelf en samen. *Zelfbeheer in de residentiële maatschappelijke opvang en geestelijke gezondheidszorg*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Huber, M.A., Joanknecht, L. & Metze, R. (2013). Netwerk- en regieversterking in de maatschappelijke opvang. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 22(1), 39-55.

Huntsman, L. (2006). Literature review: family group conferencing in a child welfare context. Ashfield New South Wales, Australia: Centre for Parenting & Research.

HVO Querido. (2019). Housing First Jeugd. Geraadpleegd op 12 augustus 2019 van <https://hvoquerido.nl/locatie/housing-first-jeugd/>

Jacobs, E., Skemer, M., & Courtney, M. (2015). Becoming adults: One-year impact findings from the youth villages transitional living evaluation. *New York: MDRC, May*.

Jansen, A. (2021) Raamwerk housing first jongeren. Housing First Nederland

Janssen, T., Schelling, F., Van Alphen, B. & De Vries Lentsch, S. (2016). Knelpunten aansluiting 18-/18+ in Haaglanden. Den Haag: JONG doet mee!

Jansen Lorkeers, L., Velden, J. van, 't Hooft, S. (2021) Huisvesting en ondersteuning economische dak- en thuislozen. Praktijkonderzoek in drie gemeenten en één regio. Den Haag: Platform31

Jeeninga, W. (2010). Zwerfjongeren: omvang, kenmerken en zorgbehoeften. *Een literatuurstudie in het kader van het project 'Kennismakelaar', Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Brabant*. Tilburg: Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Brabant.

Johnstone, M., Parsell, C., Jetten, J., Dingle, G. & Walter, Z. (2016). Breaking the cycle of homelessness: Housing stability and social support as predictors of long-term well-being. *Housing Studies*, 31(4), 410-426.

Jongepier, N. & Alarcon, I. (2017). VertrekTraining. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Jungmann, N., Geuns, R. van. Tonnon, S., [et al.] (2018) *Kennis in uitvoering. Een verkenning van de kennis die professionals gebruiken in de uitvoering van de schuldhulpverlening en de mate waarin die kennis berust op wetenschappelijke bewijsvoering.*, Hogeschool Utrecht, Hogeschool Amsterdam, Universiteit Leiden.

Jungmann, N., Wesdorp, P. (2017) *Mobility Mentoring. Hoe inzichten uit de hersenwetenschap leiden tot een betere aanpak van armoede en schulden*. Den Haag. Platform31

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Kansfonds. (2019). Aantal daklozen meer dan verdubbeld. Geraadpleegd op 25 september 2019 van www.kansfonds.nl/nieuws/2019/08/26/aantal-daklozen-meer-dan-verdubbeld/

Keuzenkamp, S., van Hoorn, E. (2022). Wat doen ervaringsdeskundigen er eigenlijk toe? Een literatuurreview over de impact van ervaringsdeskundigen op een-op-een contacten. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice* – 2022 – Volume 31, Issue 2, pp. 4–22 <http://doi.org/10.18352/jsi.698>

Korf, D.J., Van Ginkel, P. & Wouters, M. (2004). Je ziet het ze niet aan. *Zwerfjongeren in Flevoland*. Amsterdam: Rozenberg Publisher.

Klein, C.(2022) Een groeiende maar onzichtbare groep: mensen met inkomen maar zonder woning: NOS. Geraadpleegd op 28-10-2022 op nos.nl/artikel/2420541-eeen-groeiende-maar-onzichtbare-groep-mensen-met-inkomen-maar-zonder-woning

Krabbenborg, M.A.M., Boersma, S.N., Van der Veld, W.M., Van Hulst, B., Vollebergh, W.A.M. & Wolf, J.R.L.M. (2017). A cluster randomized controlled trial testing the effectiveness of Houvast: a strength-based intervention for homeless young adults. *Research on Social Work Practice*, 27(6), 639-652.

Krabbenborg, M.A.M., Boersma, S.N., Van der Veld, W.M., Vollebergh, W.A.M. & Wolf, J.R.L.M. (2016). Self-determination in relation to quality of life in homeless young adults: direct and indirect effects through psychological distress and social support. *The Journal of Positive Psychology*, 12(2), 130-140.

Kruize, A., Muijnck, J. de, Schoonbeek, I. (2019) Onderzoek Oorzaken dak- en thuisloosheid Rotterdam. Rotterdam: Breuer&Intraval

Kwakernaak, M. & Visser, G. (2015). Evaluatierapport SoNeStra. *Een evaluatie met de Effectencalculator van de werkwijze SoNeStra door de sociale wijkteams in Zutphen*. Nijmegen: Wmo Werkplaats.

Lange, M. de, Rözer, J., Huber, M., & Veldboer, L. (2021). De waarde van preventie in een veranderend sociaal domein: Een quickscan van de literatuur. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie, Lectoraat Stedelijk Sociaal

Leerdam, J. van (2013). Analysing costs and benefits of homelessness policies in the Netherlands: Lessons for Europe. *European Journal of Homelessness*, 7(2), pp. 157-181.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Leerdam, J. van, Scheepers, A.L. & Wolf, J.R.L.M. (2021). Uitstroom uit instelling voor jeugdzorg. Informatieblad Preventie Alliantie. Impuls, Radboudumc Nijmegen en Cebeon, Amsterdam.

Leonard, N.R., Freeman, R., Ritchie, A.S., Gwadz, M.V., Tabac, L., Vaughan Dickson, V., Cleland, C.M., Bolas, J. & Hirsh, M. (2017). "Coming from the place of walking with the youth – that feeds everything" - A mixed methods case study of a runaway and homeless youth organization. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 34(2017), 443-459.

MacKenzie, D. & Chamberlain, C. (2003). Homeless careers: Pathways in and out of homelessness. *Report for counting the homeless 2001 project*. Melbourne: Swinburne & RMIT Universities.

Magnee, T., Straaten, B. van, 't Hooft, S., Nagelhout, G. (2020) Zicht op preventieve maatregelen om dakloosheid te voorkomen in Tilburg Een kwalitatief onderzoek naar routes naar dakloosheid. Tilburg: IVO Tilburg

Malmberg-Heimonen, I. (2011). The effects of Family Group Conferences on social support and mental health for longer-term social assistance recipients in Norway. *British Journal of Social Work*, 41(5), 949-967.

Meijssen, E., Timmerman, S. (2020) Driedubbel kwetsbaar. Verkenning van de situatie van dak- en thuisloze LHBTI-jongeren in Nederland. Utrecht: Movisie

Menezes, F., Rodrigues, V. (2010) *Trajectories into homelessness and reinsertion points. Thematic report 1*. CIES-ISCTE

Ministerie van Veiligheid en Justitie, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2014). Kinderen en jongeren met een beperking. *Van AWBZ naar Jeugdwet*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Ministerie van Veiligheid en Justitie & Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport. (2012). Zwerfjongeren: aanpak en achtergrond voor beleid. Den Haag: Ministerie VWS.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport. (2021). Rapportage – Monitor dak- en thuisloosheid. Stand van zaken over de eerste helft van 2021. Den Haag: Ministerie VWS.

Movisie & SZN. (2019). *Factsheet Zwerfjongeren Nederland*. Utrecht: SZN.

Mullainathan, S. & Shafir, E. (2013). Schaarste. *Hoe een gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Amsterdam: Maven Publishing.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Munson, M. R., Stanhope, V., Small, L., & Atterbury, K. (2017). "At times I kinda felt I was in an institution": Supportive housing for transition age youth and young adults. *Children and Youth Services Review*, 73, 430-436.

Nederland, T., Noordhuizen, B. & Van Dijk, M. (2016). 'Jongeren buiten beeld.' *Achter de cijfers*. Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving.

Niessen, I. & Van der Vegt, J. (2018). En dan ben je volwassen. *Onderzoek naar de leeftijdsgrens van de jeugdhulpplicht*. Utrecht: Andersson, Elffers & Felix.

Oomkens, R., Drijvers, A. (2021) *Aandacht voor vertrouwen en oog voor de menselijke maat binnen de Participatiewet. Syntheseonderzoek*. Panteia Zoetermeer.

Oomkens, R., Drijvers, A., Salome, L., Eleveld, A., Kistemaker, S., Bouma, H. (2022) Hardvochtige effecten op burgers door knelpunten in (uitvoering) wet- en regelgeving binnen de sociale zekerheid. *Werknemersregelingen, de Participatiewet, de Toeslagenwet en uitbetaling van het pgb*. Zoetermeer: Panteia, Muzus, Vrije Universiteit Amsterdam, Hogeschool Utrecht.

Oxenaar, S., Van Steenberghe, F. & Loorbach, D. (2018). Van kostenpost naar investering. *Perspectief voor dak- en thuisloze jongeren*. Rotterdam: DRIFT.

Polstra, L., Verkooijen, L., Binkhorst, J. et. al. (2018) De vele beelden van integraal werken Rapport van het onderzoeksproject Integraal aan het werk. Groningen: Hanzehogeschool Groningen. Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap

Pope, L. (2020) No place like home. Wensen, belemmeringen en oplossingen voor duurzame huisvesting onder Dak- en Thuisloze jongeren. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Posthuma, S. & De Haas, A. (2012). *Daarom Sociale Netwerk Strategieën!* Hendrik-Ido-Ambacht: MEE Plus Groep.

Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (2020) *Herstel begint met een huis. Dakloosheid voorkomen en verminderen*, Den Haag

Rekenkamer Rotterdam. (2018). Niet thuis geven. *Onderzoek opvang daklozen*. Rotterdam: Rekenkamer Rotterdam.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Roets, G., Dewanckel, L., Samyn, S., Van Laethem, H., Schiettecat, T., Hermans, K., Demaerschalk, E., Wagener, M., Emmanuel, N., Moriau, J., De Moor, N., Forgues-Charue, O., De Muylder, B. (2022). *Dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen. Cijfers en geleefde ervaringen van jongeren*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Scheffelaar, A. (2015). Family mediation voor jongeren. *Methodebeschrijving over herstellen van relaties tussen jongeren en hun naasten*. Utrecht: Movisie.

Scholten, C., Aalst, M., van & Dieters, M. (2018). Oorzaken van dakloosheid. Onderzoek naar de oorzaken van toename van instroom in De Binnenvest en aanknopingspunten voor preventie: Amsterdam. DSP Groep

Schwan, K., French, D., Gaetz, S., Ward, A., Akerman, J., Redman, M. (2018) Preventing youth homelessness. An international review of evidence. The Wales Centre for Public Policy

Skemer, M., & Jacobs, E. (2016). Striving for independence: Two-year impact findings from the youth villages transitional living evaluation. *New York: MDRC*.

Slesnick, N., Dashora, P., Letcher, A., Erdem, G. & Serovich, J. (2009). A review of services and interventions for runaway and homeless youth: moving forward. *Children and Youth Services Review, 31*(2009), 732-742.

Smith, J., Duckett, N. (2010) Toolkit Early intervention programmes to prevent youth homelessness, some examples from the UK. Combating social exclusion among young homeless populations (CSEYHP). Geraadpleegd op 8-12-2022 op www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2018-07/cseyhp-Toolkit-early-intervention-and-prevention-models-to-counter-the-risks-of-youth.pdf

Smulders, L.M., Bunt, S. & Van Eerten, J.C.C. (2018). Rapportage onderzoek zwerfjongeren en schulden. Utrecht: Labyrinth Onderzoek en Advies.

Stam, C. (2017). De verbinding wordt nog onvoldoende gevoeld. Houten: Zorg + Welzijn.

Steketee, M., Vandenbroucke, M. & Rijkschroeff, R. (2009). (Jeugd)zorg houdt niet op bij 18 jaar. Utrecht: Verwey Jonker Instituut.

SZN. (2019). SZN zwingelt Actieprogramma Dak- en Thuisloze jongeren aan. Geraadpleegd op 4 augustus 2019 van <https://zwerfjongeren.nl/nieuws/page/7/>

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Sundell, K. & Vinnerljung, B. (2004). Outcomes of family group conferencing in Sweden: a 3-year follow-up. *Child Abuse & Neglect*, 28(3), 267-287.

Tanekenov, A., Fitzpatrick, S. & Johnsen, S. (2018). Empowerment, capabilities and homelessness: the limitations of employment-focused social enterprises in addressing complex needs. *Housing, Theory and Society*, 35(1), 137-155.

Trimbos Instituut. (2021). Maatschappelijke opvang: feiten en cijfers. Geraadpleegd op 3 januari 2023 op www.trimbos.nl/kennis/maatschappelijke-opvang/feiten-en-cijfers/

Tuenter T., E. Donkers, I. Batyрева, S. Redan en E. Kisjes (2022). Ondersteuning op weg naar volwassenheid. Werkzame elementen uit de internationale wetenschappelijke literatuur. NJI

Turner, J. (2016). Identifying quality of life needs of youth experiencing homelessness. *A community needs assessment for planners in the region of Waterloo*. Ontario: University of Waterloo.

Van Arum e.a. (2018). 'Wat werkt bij integraal werken in de wijk'. Utrecht: Movisie.

Van der Meulen, M. (2021). 8-fasen model. *Interventiebeschrijving. Herziene versie. Oorspronkelijke versie 2015*. Utrecht: Movisie.

Van Lieshout, H., Goorhuis, M., Verduin, M. (2012). *Methodebeschrijving Eigen Krachtconferentie*. Utrecht: Movisie

Van Loenen, T., Van den Dries, L., Jansen, N., & Wolf, J. (2018) Het Housing First model en de uitvoering van Housing First in Nederland. Nijmegen: Impuls

Van Steenberghe, F. & Schipper, K. (2017). De basis op orde. *De borging van de overgangperiode 18min/18plus in vijf steden*. Rotterdam: DRIFT.

Vreeburg, E., Ziech, A. (2021). Op de drempel van 18 jaar: alleen verder? Nationale ombudsman.

Westbroek, F. (2017). 18-/18+ Jongeren die opgroeien vanuit jeugdzorg naar zelfstandigheid: de overgang van Jeugdwet naar Wet maatschappelijk ondersteuning. *Uitval beperken door nauwe samenwerking en continuïteit van zorg*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2017) Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief of redzaamheid. Den Haag Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

Wolf, J. (2015). Niemand tussen wal en schip. *Referentiekader in een notendop: maatschappelijke zorg voor mensen in multiprobleemsituaties*. Nijmegen: academische werkplaats OGGZ.

Wolf, J. & Jonker, I. (2021). Krachtwerk, methodisch werken aan participatie en zelfregie. Databank Effectieve sociale interventies, Movisie . Impuls. Radboud Universiteit Nijmegen

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

Input Jongerenpanel

De vorige versie van 'Wat werkt bij de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren' (Movisie, 2019) is voorgelegd aan het Jongerenpanel de Derde kamer. Het dossier is systematisch met hen doorgenomen waarbij we hen vroegen om feedback, reflecties, ontbrekende kennis en bijbehorende ervaringsverhalen (zie [bijlage 1](#). Methode en verantwoording). In de lopende tekst van deze update is vooral de aanvullende kennis van de jongeren verwerkt, met daarbij de verwijzing naar het Jongerenpanel. In dit deel hebben we de belangrijkste input en reflecties van het Jongerenpanel in zijn geheel beschreven.

Hoe worden jongeren dakloos?

Problemen thuissituatie

De jongeren van het Jongerenpanel herkennen en onderschrijven de genoemde risicofactoren voor dak- en thuisloosheid in het dossier van 2019. Hun verhalen over hoe zij dak- of thuisloos raakten, sluiten aan bij de routes en dynamieken uit de literatuur (zie [2.3](#)). Zij delen met ons verhalen over hun moeilijke thuissituatie die vaak het startpunt vormt van meer problemen.

Bij de relationele en individuele factoren die bijdragen aan dak-thuisloosheid heeft het Jongerenpanel een aantal belangrijke toevoegingen. Het zijn niet alleen psychische of verslavingsproblemen van de jongeren zelf die een risicofactor vormen, maar vooral ook die van de ouders en soms ook van broertjes of zusjes. Zorg en ondersteuning voor het hele gezin, is volgens de jongeren dan ook belangrijk.

Neerwaartse spiraal

Over de dynamiek en samenhang van problemen vertellen de jongeren dat het ene probleem razendsnel tot andere grote problemen kan leiden als je in een kwetsbare situatie zit. Daardoor ontstaat een neerwaartse spiraal.

Eén van de jongeren werd van school gestuurd. Dat was voor haar een kantelpunt omdat school haar laatste ankerpunt was en een belangrijk onderdeel van haar sociale netwerk. Met school verloor zij ook haar hoop, haar kansen en sociale vangnet waardoor ze in een depressie belandde en nog verder in de problemen raakte. Een andere jongere vertelt hoe hij in de financiële problemen belandde toen hij zelfstandig ging wonen. Als 'uitweg' ging hij drugs gebruiken en kwam van de regen in de drup terecht.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel

Reflectie van professionals >

Bureaucratische obstakels en geen passende hulp

De jongeren wijzen op de risicofactoren op systeemniveau. Als hier meer aandacht voor is dan is daar, volgens de jongeren, veel te winnen. Het is opvallend dat vrijwel alle jongeren niet, of veel te laat, de hulp krijgen die ze nodig hadden. Zij beschrijven hoe moeilijk het is om passende hulp en ondersteuning te krijgen. Dit verergerde hun situatie vaak snel. Ze vertellen over de wachtlijsten en bureaucratische obstakels waar ze mee te maken krijgen. En over de criteria waar ze (net) niet aan voldoen omdat hun problemen te complex, te ernstig of juist niet ernstig genoeg zijn. Vaak worden ze doorverwezen van instantie naar instantie.

De jongeren wijzen ons op de diverse wetten en regels waardoor ze in de problemen raken. Zo krijgen jongeren vaak moeilijk een briefadres. Ze moeten na verhuizing of wanneer ze opnieuw dakloos raken, vier weken wachten tot hun uitkering is opgestart. Of ze raken door het betalen van een eigen bijdrage (CAK) in de schulden en dan komen ze (vaak) niet in aanmerking voor huurtoeslag. Veel jongeren raken in de problemen als ze achttien jaar worden. De knip tussen 18- en 18+ wordt veelvuldig genoemd als risicofactor.

Ook beschrijven ze de ingewikkelde websites en formulieren die ze moeten invullen, waardoor de moed hen in de schoenen zakt. Dan is er het wantrouwen waar ze mee te maken krijgen; ze moeten alles bewijzen, steeds weer hun levensverhaal vertellen aan veel verschillende professionals. Soms leidt dit er ook toe dat een jongere zelf geen hulp meer vraagt of hulp gaat mijden.

Jongerenpanel over wet- en regelgeving

‘Als je last hebt van psychische klachten dan moet je volgens de Participatiewet bewijzen dat je niet aan de sollicitatieplicht kunt voldoen. Om te bewijzen dat ‘het niet helemaal goed gaat’, kan voor jongeren een zeer grote last zijn. Dat kan zelfs resulteren in het niet willen aanvragen van een uitkering.’

‘In Berlijn klopte ik aan bij een hulpverleningsinstantie en kreeg ik dezelfde dag nog een briefadres; zij hadden daarvoor een mandaat. Nog dezelfde dag kon ik een uitkering aanvragen. In Nederland moest ik twee maanden wachten tot de gemeente een besluit had genomen. Met als resultaat: drie maanden zonder inkomen en zorgverzekering. Ik kon daardoor onmogelijk een kamer huren of mijn medicatie krijgen.’

‘De zorginstelling heeft mij zonder pardon twee weken na mijn 18^e verjaardag op straat gezet. Vervolgens heb ik negen maanden lang mijn slaapplek via internet geregeld. Aan het einde lag ik drie maanden lang met de gemeente Nijmegen in de clinch over of ik wel dakloos was. Ze zeiden doodleuk tegen mij: “Bewijs dat je dakloos bent”.’

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel](#)[Reflectie van professionals >](#)

Taboes en drempels om hulp te vragen

De jongeren geven aan dat het vragen om hulp en het vinden van hulp moeilijk is: "Hoe weet je als jongen van zestien waar je terecht moet?". Ook ervaren veel jongeren een drempel om hulp te vragen. Sommigen zijn niet gewend om over hun problemen te praten, vinden het moeilijk om aan de bel te trekken, schamen zich of weten simpelweg niet waar ze terecht kunnen. Ook zorgt hulpverlening vaak juist voor extra stress, omdat er allerlei verplichtingen, bewijslast en beslissingen bij komen kijken en het veel van de zelfredzaamheid vraagt. Dat zorgt voor een extra drempel.

Anderen benadrukken dat ze eigenlijk pas achteraf zagen dat ze een probleem hadden. Ze hebben een andere definitie van 'wat normaal is' en zijn vooral bezig met overleven. Sommige jongeren ervaren dat er een taboe rust op problemen en dak- en thuisloosheid. Ze houden hun problemen zoveel mogelijk verborgen voor de buitenwereld. De jongeren vinden dat hulpverleners meer proactief en outreachend te werk mogen gaan.

Jongerenpanel over drempel om hulp te vragen

'We hebben allemaal niet echt van huis uit meegekregen om over gevoelens en over je gevoel te praten. Dus als je dan hulp moet vragen, is dat zo'n hoge drempel. Ik kreeg vaak de opmerking thuis: "Vertel het maar niet buiten, want stel je voor wat ze ervan vinden.".'

'Jongeren delen niet meteen alles. Er heerst een taboe. Je moet alles geheim houden: schulden, psychische problemen, situaties van geweld thuis. Iedereen heeft snel een oordeel klaar.'

'Weet dat jongeren echt tijd nodig hebben voor het vragen om hulp.'

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

● Input Jongerenpanel

Reflectie van professionals >

Wat werkt in de aanpak?

Preventie

De jongeren onderschrijven de meeste werkzame elementen in hoofdstuk 3. Een thema dat de meeste jongeren missen in het dossier van 2019 is: preventie. Dit mag volgens hen niet ontbreken in een dossier over de aanpak van dak- en thuisloosheid. Daarbij wijzen ze expliciet naar de risicofactoren op structureel en systeemniveau. Deze moeten worden aangepakt als we dakloosheid willen voorkomen. Eén van de jongeren voegt hieraan toe dat dit niet ten koste moet gaan van de aanpak van dak- en thuisloosheid voor jongeren die al dakloos zijn.

Vroegsignalering en de rol van scholen

Het Jongerenpanel onderschrijft ook het belang van tijdig, integraal en duurzaam hulp verlenen (zie 3.2). Daarbij hebben de jongeren wel de nodige aanvullingen. Volgens hen betekent tijdig ook het vroegsignaleren van problemen die een voorbode kunnen zijn, zoals schooluitval of justitieel contact. De jongeren zien een belangrijke rol voor scholen als plek waar problemen signaleerd kunnen worden. De jongeren vinden dat er op iedere school iemand moeten zijn waarbij de jongeren met hun problemen terecht kunnen, bijvoorbeeld een jongerenwerker, maatschappelijke werker of (opgeleide) mentor. Ook benadrukken jongeren het belang van de gezinsaanpak. Vaak hebben ouders, broertjes of zusjes van deze jongeren ook hulp of ondersteuning nodig. Door hen in een vroeg stadium te ondersteunen, kan verdere escalatie van problemen voorkomen worden. Ten slotte pleiten de jongeren voor een overbrugging voor wanneer de jongeren op een wachtlijst staan voor hulpverlening. Een jongere vertelt dat er al tijdens deze wachttijd iemand was waar ze mee kon praten; dat maakte voor haar al veel verschil.

Integraal werken: jongerenregisseur

Over integraal werken zegt een van de jongeren: “Maak van integraal werken geen tour langs instanties”. Een andere jongere vraagt zich af hoe je integraal kunt werken als bij een jongere sprake is van verschillende problemen: “De verantwoordelijkheid wordt vaak van de ene organisatie naar de andere geschoven. Niemand voelt zich ‘verantwoordelijk’ genoeg om het voortouw te nemen”. Een oplossing voor dit probleem is volgens de jongeren een jongerenregisseur. Deze is het vaste aanspreekpunt van de jongere, voert de regie en onderhoudt het contact met alle betrokken organisaties.

De Big 5

In 3.2. ‘De basis op orde’ wijzen de jongeren op het belang van de Big 5. Dit zijn vijf bestaansvoorwaarden die op orde moet zijn voordat de hulpverlening aan jongeren kan stoppen.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel](#)[Reflectie van professionals >](#)

Maatwerk en de professional: luisteren en doen wat nodig is

In 3.4. 'Maatwerk' en 3.5. 'De houding van de professional' vertellen de jongeren zowel over hun positieve als negatieve ervaringen. Veel jongeren hebben de ervaring dat er door hulpverleners niet echt naar hen geluisterd wordt en dat de hulp niet goed aansluit bij hun behoeften. Daardoor was de hulp niet effectief; deze werd vroegtijdig gestopt of de problemen waren niet opgelost. Gelukkig kennen de jongeren ook positieve ervaringen die laten zien 'wat werkt'. Zo beschrijven ze professionals die echt naar hen luisteren en doen wat nodig is. Deze schuwen niet om 'buiten het boekje te denken' en een stapje verder te gaan dan hun strikte taakomschrijving.

Jongerenpanel over ervaringen hulpverlening

'Als ze de eerste keer de juiste zorg hadden ingezet, dan was ik nooit dakloos geraakt en was ik nooit 'zorgmijder' geworden. Dan was ik tien jaar eerder met alle *shit* klaar geweest. Dan had ik misschien nog op school gezeten of misschien nu gewoon m'n studie af gehad.'

'Ik had een psychiater die aan me vroeg: "Wat heb je nu nodig?". Toen zei ik dat ik eigenlijk iemand nodig heb die bij mij thuis komt en helpt met de afwas. Zij is toen naar mijn huis gekomen om de afwas te doen. Mijn psychiater! En sindsdien heb ik veel meer vertrouwen in haar en ben ik ook een stuk opener over mijn problemen.'

Vertrouwen opbouwen en de tijd nemen

Jongeren vinden het cruciaal dat er een vertrouwensband ontstaat met hulpverleners. Zij benadrukken dat vertrouwen iets is wat in de loop der tijd wordt opgebouwd door positieve ervaringen met de hulpverlener. Hierbij helpt: goed luisteren naar de jongeren, doen wat nodig is en afstemmen met de jongeren. Ook belangrijk is het hebben van geduld en de tijd nemen. Jongeren vertellen dat hun herstel soms een grillig verloop heeft. Soms gaan ze een periode enorm vooruit, gevolgd door een periode waarin ze weer achteruitgaan. Daar moet een hulpverlener begrip voor hebben en in, kunnen en mogen, meebewegen. Daarvoor is ook flexibiliteit vanuit de organisatie nodig.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel](#)[Reflectie van professionals >](#)

Jongerenpanel over band met hulpverlener

'Ik heb nu 8 jaar dezelfde hulpverlener. Zij heeft echt gewerkt aan het opbouwen van vertrouwen en dat is goud. Ze deed dat door constante en goede communicatie. Als ik een tijd niets van me heb laten horen, dan belt ze me. Ik weet altijd waar ik aan toe ben. Ze is transparant en laat me zien wat er in mijn dossier staat. Ze is niet veroordelend als ik verkeerde keuzes maak. Van haar heb ik geleerd om een verhaal van verschillende kanten te bekijken. Ze vertelt wat haar perspectief is. Voor mij is het nu ook heel makkelijk om contact met haar te leggen.'

'Focus als hulpverlener allereerst vooral op de persoonlijke relatie. Als er geen relatie is dan is er geen vertrouwen. Dan wordt niet alles gedeeld en komt de waarheid niet op tafel.'

Heldere informatie en communicatie

Om jongeren goed te kunnen helpen, is het belangrijk om helder te communiceren en goede toegankelijke informatie te bieden. De jongeren geven aan dat informatie over hulpverlening nu vaak niet makkelijk vindbaar is. Zij vinden het belangrijk dat er op plekken waar veel jongeren komen, zoals scholen en social media, gecommuniceerd wordt waar je terecht kunt met bepaalde problemen. Brieven en formulieren van allerlei instanties zijn vaak nodeloos ingewikkeld. Het taalgebruik kan een stuk eenvoudiger.

Tips voor (stigmatiserend) taalgebruik

Naast inhoudelijke suggesties heeft het Jongerenpanel ook gewezen op bepaalde stigmatiserende zinnen en onduidelijke formuleringen in het Wat werkt bij-dossier. Op een aantal plekken hebben we zinnen anders geformuleerd.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel](#)[Reflectie van professionals >](#)

Reflectie van professionals

De vorige versie van 'Wat werkt bij de aanpak van dak- en thuisloosheid onder jongeren' (Movisie, 2019) is voorgelegd aan een vijftal professionals. Dit zijn experts werkzaam bij een van de 40 initiatieven uit de publicatie De basis op orde voor dak- en thuisloze jongeren | Movisie. Het zijn allen experts die voor langere tijd werkzaam zijn in het ondersteunen van jongeren die opgroeien naar volwassenheid. De professionals zijn werkzaam in de uitvoering en/of hebben een leidinggevende functie.

Deze experts hebben de werkzame elementen die in het dossier onder de kopjes 'Tijdig, integraal en duurzaam hulpverleners', 'De basis op orde (financiën, dagbesteding, wonen)' en 'Maatwerk', naast hun eigen praktijk gehouden. Ook is hen gevraagd om voorbeelden over de toepassing hiervan. Daarnaast hebben zij op basis van hun kennis en ervaringen uit de praktijk aanvullingen gegeven welke zijn verwerkt in de nieuwste versie van het dossier.

Voor de vijf professionals zijn de werkzame elementen in het dossier herkenbaar. In dit deel gaan we in op een aantal elementen, waar de vijf professionals vanuit hun praktijkervaring een nadere toelichting op geven, zie de vele quotes in onderstaande teksten.

Vertrouwen opbouwen en samen aan de slag gaan

Voor het leggen van contact benadrukt een van de professionals dat het voor 80 procent om vertrouwen gaat. Voor het opbouwen van dit vertrouwen zet je jouw mens-zijn in.

'Ik doe wat ik zeg. Ik beloof nooit wat, want ik weet vooraf niet of ik het waar kan maken. Ik kom mijn afspraken na. Natuurlijk vergeet ik ook wel eens iets. Ik ben sensitief en reageer op mijn gevoel. Ik heb ook zo mijn eigen dingen. Ik weet waar je het over hebt. Het gaat om gelijkwaardigheid van mens tot mens.'

De professionals geven aan dat zij ook vanuit een pedagogische achtergrond grenzen stellen.

'Er zijn ook gewoon regels, daar heb je mee te maken als je wilt integreren in de maatschappij. Wanneer ik bijvoorbeeld tijdelijk het geld beheer voor jongeren, maak ik afspraken met de jongere. Elke maand krijg je zoveel. Wanneer er 3 keer om extra geld wordt gevraagd, dan weet de jongere: dit moet ik niet meer doen.'

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals

Het opbouwen van vertrouwen wordt volgens de professionals soms wel heel groot gemaakt. Dit kan een blokkade worden in de ondersteuning aan de jongere. In de begeleiding zit ook het werken aan het vertrouwen.

De professional moet wel echt samen met de jongere optrekken om ondersteuning te kunnen bieden. Als begeleider krijg je het niet alleen voor elkaar.

'Ik zeg tegen de jongere: jij moet me erbij helpen. Bijvoorbeeld met informatie of gegevens komen die we nodig hebben. Of op tijd zijn als we een afspraak plannen. Het gaat om de samenwerking en ik vel daarbij geen oordeel.'

'Commitment van de jongere is nodig, maar we geven bijvoorbeeld wel aan dat iets van dagbesteding belangrijk is. Als je dit voor ogen hebt, wat zijn de eerste stappen die je gaat zetten? Wat vind je nu van belang om te doen? Het maken van een lijstje kan ook helpen. Je kan dan zelf als jongere ook afstrepen. Ik heb dat gedaan.'

Inzet van de professional (duurzaam en continuïteit)

Het beleid op papier richt zich op duurzame ondersteuning en een vaste begeleider. Maar de richtlijnen voor de uitvoering zijn dat de begeleiding vaak weer wordt overgedragen. Bijvoorbeeld zodra het, samen met de jongere, is gelukt om een woonplek te vinden (of gaat op kamers). Dan is de afspraak dat de begeleiding (na drie maanden) over gaat naar bijvoorbeeld het buurtteam.

'Het komt weleens voor dat de jongere zo weinig vertrouwen heeft in de hulpverlening dat een nieuwe begeleider op dat moment niet wenselijk is. En dan begeleid ik de jongere gewoon verder, soms nog een jaar. Natuurlijk moet de knip er uiteindelijk wel zijn, maar het bieden van continuïteit vertaalt zich niet altijd in periodes van 3 maanden.'

Bij het bieden van continuïteit is het ook belangrijk dat jongeren zich gezien en/of gehoord voelen. Meerdere professionals geven aan dat ze ook in hun vrije tijd wel eens even van zich laten horen of aangeven bereikbaar te zijn.

'Ik werk zelf niet fulltime. Op mijn vrije dag of in het weekend stuur ik wel eens een appje wanneer ik dat op dat moment van belang vind. Het gaat erom dat zij gezien en gehoord worden!'

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals

Integrale aanpak: inzetten op kracht jongeren

Volgens de professionals wil een integrale aanpak niet zeggen dat je een jongere met elk aspect meteen moet helpen. Of dat elk aspect moet worden opgepakt. Er wordt gekeken naar de kracht van de jongere; wat lukt wel. Daarbij is het van belang om structuur te bieden. Wat kun je nu doen op het gebied van werk, opleiding, dagbesteding? Voor trauma kan gelden dat dat op een later moment wordt opgepakt.

'Dan wordt gezegd dat de jongere veel trauma's heeft waar eerst wat mee moet. Maar een jongere 'moet' niet iets met een trauma. Je kunt ook eerst andere stappen zetten. Dat is aan de jongere. Het kan ook zijn dat de jongere naar mate hij/ zij ouder wordt pas hierop actie wil ondernemen.'

Om de jongere te kunnen ondersteunen op de verschillende levensgebieden heb je te maken met verschillende professionals. Voor een goede samenwerking met deze diverse professionals wordt het belang van een open blik genoemd.

'We vinden vaak van alles van elkaar. We hebben een bepaald beeld van elkaar en oordelen. Ga eerst het gesprek eens aan met een open blik. De open blik kan helpen om de samenwerking voor elkaar te krijgen.'

Ondersteunen van jongeren om overzicht te krijgen

Veel jongeren hebben te maken met complexe situaties. Om als jongere het overzicht te krijgen, gebruikt een professional het Perspectiefplan. Hierin zijn diverse leefgebieden (wonen, financiën, school, werk, welzijn, support) zijn opgenomen. De jongere geeft per leefgebied aan wat voor hem /haar van belang is. Wie zijn er betrokken vanuit hun netwerk. Per leefgebied worden tips en adviezen weergegeven.

Financiën

Het rondkomen en op orde krijgen van de financiën geeft vaak de grootste stress. Deze stress kan worden weggenomen door tijdelijk de financiën over te nemen. Oftewel het inkomen voor de jongere te beheren. Volgens een professional wordt er over bewind voering nog wel eens negatief gedacht. Men kan het als een zwakte zien als iemand de financiën overneemt of er zijn berichten over slechte bewindvoerders. Een van de professionals heeft er goede ervaringen mee en ziet dat het de jongeren helpt omdat ze ruimte krijgen

Wonen

Als het gaat over wonen voor jongeren, dan is er behoefte aan meer tussenvormen. Er is nu 24-uurs opvang en lichte begeleiding vanuit de professionals. Maar er zit niets tussen. Daardoor zijn er jongeren die tussen wal en schip vallen. Een van de professionals ziet het gemend wonen soms ook wel een hype. Er zijn ook jongeren die niet meer willen participeren in een community omdat zij ondertussen al zoveel hebben gezien binnen jeugdzorg. Ook zijn er jongeren

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals

die niet de juiste sociale vaardigheden hebben om in een groep samen te wonen. Dat wordt ook nog wel eens over het hoofd gezien. Die jongeren kunnen beter worden aangemeld bij Housing First.

Bemoeizorg

De professionals geven aan dat bemoeizorg van belang is. Als zij een jongere een tijdje niet hebben gesproken dan wordt er een app gestuurd met daarin de vraag hoe het gaat en of hij of zij hulp nodig heeft. Een van de professionals geeft aan dat het lastiger is met jongeren van 18plus.

‘Er zijn jongeren van 18 plus, die niet ‘willen’ vanwege middelen gebruik en/of crimineel gedrag. Hoe trek je deze jongeren er weer bij? Ik heb geen middelen om in te zetten; geen optie van Veilig thuis of jeugdzorg. Zelf geloof ik niet dat een jongere niet wil. Dan is het bieden van bemoeizorg van belang. Het is ondersteuning waarbij je een lange adem moet hebben. Het zou mooi zijn als dat meer kan worden aangeboden.’

Sociale netwerk betrekken en terugkeer naar huis mogelijk maken

Professionals geven aan dat bij het bieden van ondersteuning ook het betrekken van personen uit het netwerk van de jongere, bijvoorbeeld familie, wordt meegenomen. Een professional benoemt dat dit wellicht in de praktijk nog beter uitgevraagd kan worden. De andere kant is dat ook vaak wordt gezegd: vraag het eerst binnen je eigen netwerk. Terwijl de jongere niet voor niets bij een hulpverlener komt. Dan gaat het vaak al niet meer binnen het netwerk of ze schamen zich om het binnen hun netwerk te vragen. Er kan een mogelijkheid zijn om ook weer terug naar huis te gaan. Daarin is het samen weer opbouwen van vertrouwen van belang. In de Wmo is daarbij ook ondersteuning van ouders mogelijk.

Zelfreflectie en eigen ervaringen met groei volwassenheid

De professionals noemen meerdere keren het belang van zelfreflectie om je werk goed te kunnen doen. Dat je bereid bent om te leren, dat je daarin ontwikkelingsgericht bent. Dat je, waar nodig, eerlijk terug kan geven dat je een fout hebt gemaakt. Bij deze zelfreflectie hoort ook dat je grenzen stelt. Dat je aanvoelt wanneer je er te veel wordt ingezogen waardoor je je werk niet meer goed kunt doen.

Iedere professional kan zo een eigen verhaal hebben. Dit is ervaringskennis die overeenstemming heeft met verhalen van de jongeren die je begeleidt. Ervaring die je ook kunt inzetten bij de ondersteuning die je biedt. Bij HVO Querido in Amsterdam is ervaringskennis als competentie volledig geïntegreerd in de functie van de professionals.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals

'We hebben geen aparte functies voor ervaringsdeskundigen omdat we niet het risico wilden lopen op een geïsoleerde functie. Bijvoorbeeld 12 persoonlijk begeleiders en 1 ervaringsdeskundige. En wat als deze ervaringsdeskundige uitvalt? We zagen dat het nog al door elkaar liep. Je hebt als medewerker ook levenservaring, ervaringskennis met daarbij herstellennis en/of je bent ervaringsdeskundige waar je vanuit je ervaringsdeskundigheid jongeren ondersteunt bij herstel.'

De opmerking wordt gemaakt dat er ook heel veel is wat je niet weet van een medewerker en dat dit ook mag. Volgens een professional gaat het om iemands drijfveren en waar iemand goed in is. In het werk gaat het ook om de kwaliteit in de zorg en of iemand de ondersteuning biedt die wordt verwacht. Daarin moet niet van alles volgens een protocol gaan. Een zij-instromer kan bijvoorbeeld als persoonlijk begeleider op HBO-denkniveau aan de slag. Dan gaat iemand op in het team en kan door middel van een opleiding en een buddy in het team op de juiste functie komen. Een van de professionals noemt dat er nu nog niet met ervaringsdeskundigen wordt gewerkt, maar dat dat zeker een wens is voor de toekomst.

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

● Reflectie van professionals

Bijlagen

1. Methoden en verantwoording

Het Wat Werkt bij-dossier kwam in verschillende fasen tot stand:

Experts

In de eerste fase wordt een inventarisatie gehouden onder experts uit de praktijk en de wetenschap. Vragen die hierin centraal staan zijn:

Wat speelt er landelijk in relatie tot dak- en thuisloosheid onder jongeren wat relevant is voor het Wat Werkt bij-dossier? Het antwoord geeft een beeld van de context.

Wat zijn de belangrijkste deelvraagstukken? Het antwoord op deze vraag geeft richting aan de invulling van het Wat Werkt bij-dossier met aandacht voor de deelproblemen waar dak- en thuisloze jongeren mee te maken hebben.

Wat zijn de belangrijkste publicaties op dit thema? Als antwoord noemen de experts een aantal publicaties die zij relevant achten voor het Wat Werkt bij-dossier. Daarnaast zijn er reeds een aantal publicaties en interventies bekend bij onderzoekers en collega's die voor kadering en inhoudelijke invulling van het Wat Werkt bij-dossier zijn gebruikt.

Literatuuronderzoek

In deze fase wordt er gericht gezocht naar relevante literatuur. We gaan uit van de volgende onderdelen (a. t/m e.). Voor a. t/m d. kiezen we voor Nederlandse zoektermen en Nederlandse bronnen. Voor onderdeel e. zoeken we zowel naar Nederlandstalig als Engelstalige literatuur. De Nederlandstalige literatuur zochten we via de databases: Movisie (OPAC), Picarta, Narcis/HBO Kennisbank en Google Scholar. De Engelstalige literatuur via de databases: ERIC, IBSS, PsychINFO en Social Science Database.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

In onderstaande tabel staan de onderdelen met de gebruikte zoektermen:

Onderdelen	Zoektermen
a. Definities > op basis van gezaghebbende bronnen.	Dakloosheid / thuisloosheid / jongeren (16-27) definitie / zwerfjongeren definitie
b. Omvang van het probleem > zicht op de aard, spreiding en het belang van het thema.	Aantal daklozen / aantal thuislozen / zwerfjongeren / problemen dakloze jongeren / gevolgen zwerfjongeren
c. Deelvraagstukken > wat zijn binnen het thema de belangrijkste vraagstukken / problemen.	Problemen dakloze, thuisloze jongeren zwerfjongeren / uitdagingen / vraagstukken / wat gaat er mis
d. Relevante wet- en regelgeving > actuele wetgeving die van directe invloed is.	Jeugdwet zwerfjongeren, dak- thuisloze jongeren / Wmo zwerfjongeren, dak- thuisloze jongeren / hulpverlening zwerfjongeren, dak- thuisloze jongeren
e. Wat werkt in het aanpakken en voorkomen van dak- en thuisloosheid > werkzame elementen / competenties van uitvoerders / veelbelovende aanpakken.	Wat werkt aanpak zwerfjongeren, dak- thuisloze jongeren / werkzame elementen / werkzame mechanismen / competenties aanpak zwerfjongeren, dak- thuisloze jongeren / veelbelovende aanpakken / good practices / interventies zwerfjongeren / voorkomen zwerfjongeren, dak- thuisloze jongeren / preventie zwerfjongeren, dak- thuisloze jongeren

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Update 2023

Voor de update is aanvullende Search gedaan in Google, Google Scholar en de Narcis/HBO Kennisbank met de volgende zoektermen: aanpak dak- en thuisloze jongeren, wat werkt bij dakloze jongeren, routes naar dakloosheid, verborgen thuisloosheid ((preventie dakloosheid OR voorkomen dakloosheid) And jongeren), prevention homelessness youth, effective responses to youth homelessness, youth homelessness literary review.

Daarbij zijn alleen publicaties meegenomen die na de oorspronkelijke versie van het Wat werkt bij-dossier verschenen (vanaf 2018).

Bij de uiteindelijke selectie zijn de volgende criteria gehanteerd:

- Het artikel heeft betrekking op jongeren en jongvolwassenen die dakloos zijn of dreigen dakloos te raken. Bij een doelgroep die alle leeftijden includeert of ook problemen anders dan dak- en thuisloosheid, is gekeken naar het percentage dat WEL voldoet aan de inclusiecriteria. Wanneer dit 50 procent of meer betreft, wordt een artikel geïnccludeerd (mits ook voldaan aan de andere criteria).
- Ten aanzien van de onder e. genoemde onderwerpen bevat het artikel voldoende evidentie, waaronder kennis gebaseerd op meta-analyse, systematische review, experimentele of quasi-experimentele studie.
- Het artikel heeft betrekking op Nederland of een ander Westers land zoals uit Noord- en West-Europa of de Verenigde Staten.
- Het artikel is Nederlands- of Engelstalig.
- Een Nederlandstalig artikel heeft als kern de onder a. t/m e. genoemde onderwerpen.
- Een Engelstalig artikel heeft als kern de onder e. genoemde onderwerpen.
- Het artikel is in, of na, 2008 gepubliceerd.

Klankbordgroep

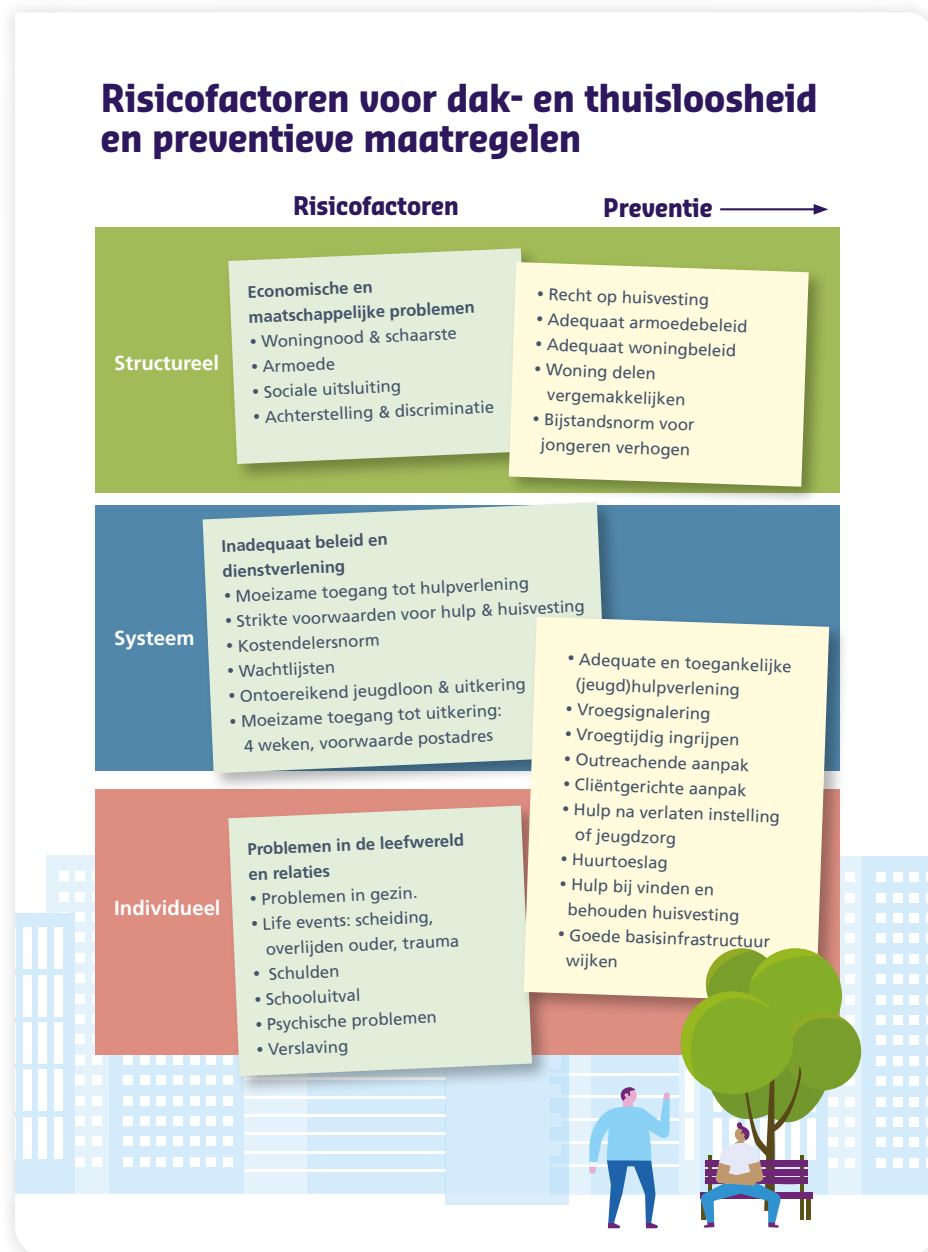
Op basis van de uitkomsten uit de eerste fases is er een klankbordgroep georganiseerd. Hiervoor zijn de experts, uit fase 1, uitgenodigd. Centrale vragen tijdens deze klankbordgroep zijn:

- Zijn de eerste uitkomsten correct?
- Zijn de eerste uitkomsten volledig en zo nee, wat ontbreekt er nog?

Tijdens de klankbordgroep blijkt er meer behoefte aan kadering in termen van beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare factoren die bijdragen aan het ontstaan en in stand houden van dak- en thuisloosheid onder jongeren. Daarnaast worden er enkele suggesties gedaan voor aanvullende literatuur.

[Samenvatting >](#)[Inleiding >](#)[Omvang, oorzaak en context >](#)[Wat werkt bij >](#)[Conclusies >](#)[Bronnenlijst >](#)[Input Jongerenpanel >](#)[Reflectie van professionals >](#)

2. Schema: Risicofactoren en preventieve maatregelen

[Samenvatting >](#)
[Inleiding >](#)
[Omvang, oorzaak en context >](#)
[Wat werkt bij >](#)
[Conclusies >](#)
[Bronnenlijst >](#)
[Input Jongerenpanel >](#)
[Reflectie van professionals >](#)

Samenvatting >

Inleiding >

Omvang, oorzaak en context >

Wat werkt bij >

Conclusies >

Bronnenlijst >

Input Jongerenpanel >

Reflectie van professionals >

Colofon

Auteurs: Mark Franken, Nada de Groot, Gery Lammersen

Redactie: Hanneke Mateman

Eindredactie: Buro FrisseBlik

Vormgeving: Suggestie & Illusie

Infographic: Ivo de Boer

Downloaden: www.movisie.nl

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van bronvermelding:

© Movisie, kennis en aanpak van sociale vraagstukken

De inhoud van deze publicatie is met grote zorg samengesteld. Desondanks is Movisie niet aansprakelijk voor de eventuele schade die ontstaat door het gebruik van deze informatie.

April 2023

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid